

Libellus de animorum
immortalitate : libellus
de divina providentia,
mundi gubernatione,
hominum
praedestinatione atque
[...]

Barberio, Filippo. Libellus de animorum immortalitate : libellus de divina providentia, mundi gubernatione, hominum praedestinatione atque reprobatione ([Reprod.]) Filippo de Barbieri. 1490.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'oeuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :

*La réutilisation non commerciale de ces contenus est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source.

*La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service.

Cliquer [ici pour accéder aux tarifs et à la licence](#)

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

*des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.

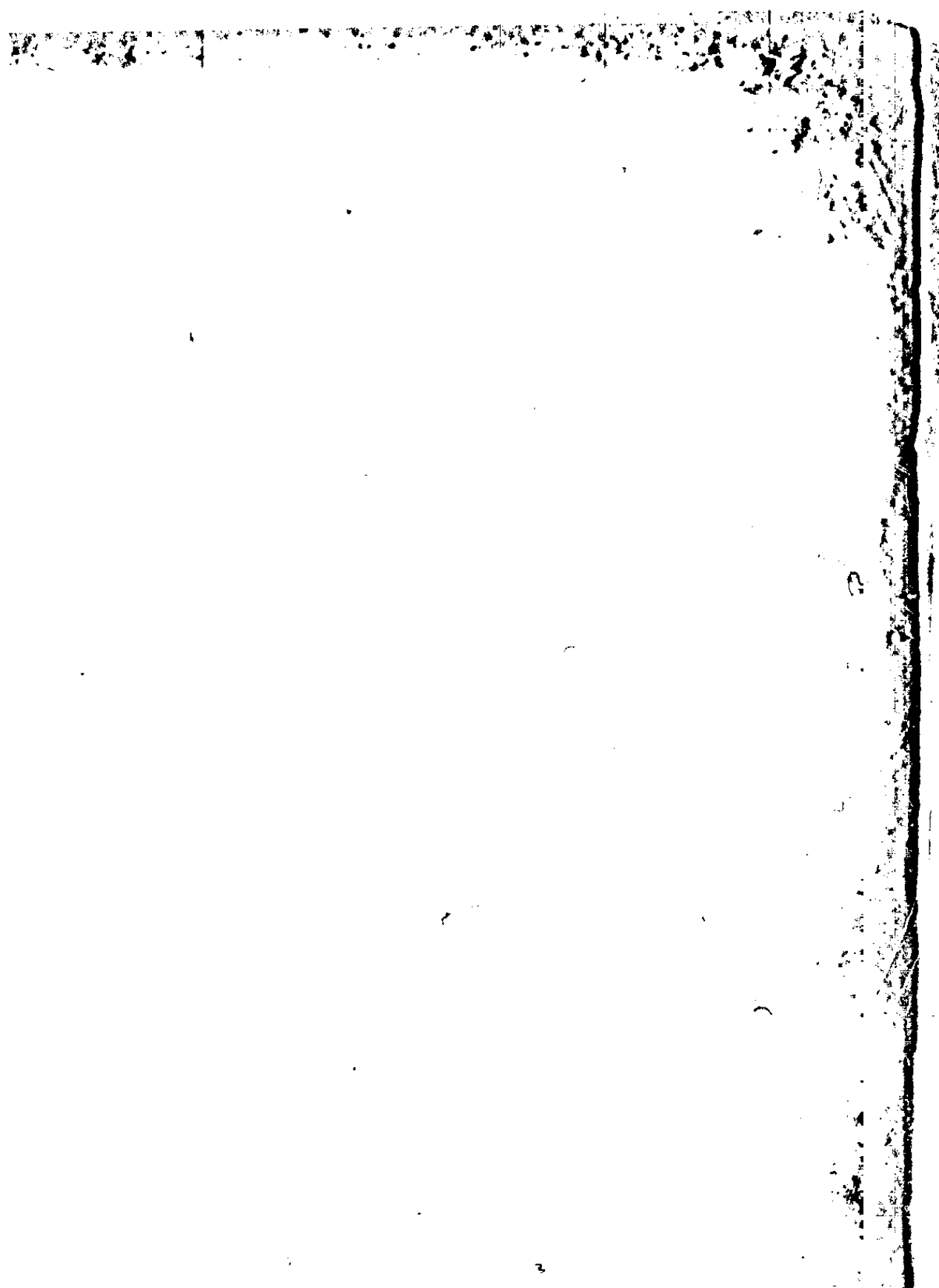
*des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter reutilisation@bnf.fr.



Ad Illustrum uirum Honoratum Gaetanum Adu-
catem ac fundorum Comitem Magistri Philippi de
barberis Siculi Ordinis predicatoris Artium et Theo-
logie clarissimi interpretis libellus de animorum immor-
talitate feliciter incipit.

Prephatio incipit.

Nam plures anni elapsi sunt: quibus de animorum
immortalitate codicem edideram: Sed quia teste hiero-
nymo homo etate sit doctior: usu instructor: pro-
cessu temporis sapientior: et uetere studiorum dulcissimos
fructus metit. Eam ob rem librum diligenti inqu-
sitione reuidi: aliqua resecui: plurima addidi: non
nulla mutauit: et presertim dicendi ordinem: Et decre-
ui tandem caracteribus eternis imprimere. Et quia
doquidem hoc opus tuo nomine ceptum est: uolui in-
super ut tuo immortalis titulo ornaretur: Nam quia
plures essent uiri perfecto dignissimi qui a me enixis-
sime postulauerint: ut codicem hunc eorum nomine ob-
signarem. id ego efficere nolui. Quoniam quod te ma-
gis preferam habeo meminem: Quasdam prius questio-
nes absolueri natus sum philosophiam atque theologiam re-
dolentes: et ad huius opusculi notitiam capescendam
apprime necessarias. Nulla sane libellum hunc oblite-
rabit antiquitas: Et nomen tuum indelebile permanebit.
Accipe igitur munusculum hoc ex diuersis librorum uolu-
minibus excerptum: Credas eandem de hac re
humano ingenio inuestigari possit: et ab antiquis no-
uissimisque sapientibus dictum sit: in hoc opere limatum atque ex-
peditum inuenies. Vale igitur felix: ac diutius incolu-
mis uiuas: ut huius regni templa tua impensis resar-
cire atque restaurare possis et feliciter Amen.

Aristoteles p̄hypateticorū princeps uerā
nobis scribendū tradidit disciplinam. et
quas p̄fecto in unaquaq; re inquirere
debeamus: in secundo posteriorū libro q̄
stionū noticiā indubitata ratiōne de-
monstrat. Eam ob rem quorundam rogatu ut de
immortalitate animorū questionē aggrederer atq;
paucis expedirem. q̄nquidē Aristotelis doctrinā
imitari p̄fessus sum. Prīmū an aliam existere argu-
mētationibus p̄bāri possit discutendū reor. Alber-
tus magnus de diuino ordine predicatorio: et Alexan-
der de hales ordinis minorū: aliam esse: his ratiōibus
conant̄ asserere. Nos quidē Aristēna teste corpo-
ra uidemus nimis discrepantia. Quidā enim nec
nutriri: nec augimentari: neq; generari conspiciunt̄.
aliqua uero e contrario: nam et fouentur et crescunt
et deniq; ea similia gignūt. hoc sane ex sua corporea
forma non habent. Postulat ergo ut in eorū essentia
huiusmodi principū assignetur: et id a quo tales af-
fectiones emanāt: quod serme anima rationalis ap-
pellatur. Ceterum e natura motuum natura moto-
ris agnoscitur: sed in cunctis hoib; quidā reperi-
untur motus: quos alio in corpore inueniri non
datur: quēadmodum attractio nutrimenti: secundū
rationem debitā magnitudinis incrementum: gene-
ratio: et huius cetera. Quare specialem motorem
atq; singularem ductorem hec opera habent: quo a
liā priuantur corpora: qui anima latino sermone
nuncupari consuevit. Amplius rationalem animā
et immortalē existere ex actibus manifestis accipi-
tur. scdm̄ etenim rationem primi actus potentiss: potē-
tie uero ipsi essentie insunt. Ratiocinari utiq; uerū
a falso distinguere: bonum a malo discernere: artes
inuenire: interpretari: iusto aio censere: ac huiusmodi

in hōe quoddā indicant esse principis: quod aliis
animantibus: seu vitam habentibus pculdubio ab-
negatur. figura insup corporis differētem formam
esse: atq; humanum pficiētem corpus insinuat. pro-
fecto cū omniū brutoꝝ corpora prona sint: uentriq;
obedientia: et deniq; naturaliter terram spectantia
corpus utiq; hois ad celum erectū: superest formale
quoddā principium innatum esse: quod ad supiora
et celestia ordinatur. hoc autē aīa rationalis dicitur
quare aīam rationalem existē recte cōcludit. Hanc
enī sniam firmianus lactantius Ouidis autorita-
te confirmat inquiring. Optime id Ouidius ingent-
osus poeta signauit: atq; Pronaq; cū spectent aīa-
lia cetera terram: os hominī sublime dedit: celūq;
uidere iussit: et erectos ad sidera tollere uultus. Et
ipse quoq; Lactantius inde subiungit. Spectat nos
celū deus uoluit: utiq; non frustra. Nam et aues et
ex mutis pene oīa celum uident. sed nobis proprie
datum est celum rigidis ac stantibus intueri: ut re-
ligionem ibi queramus: ut deum cuius sedes illa
est quē oculis nō possumus aīo cōtemplamur. Ex
ipā pterea mēbriū differentia idē deprehendi-
tur: uelut ex lingua que locutionis est instrumen-
tum: et max: que organoꝝ organum appellatur.
Eodemq; ~~ex~~ alio. unde et Gregorius nazaze-
nus inquit. Quē uero rectus est hois habitus: et ad
celum sese sustollens: sursumq; respiciens: et hec do-
na esse certissimū est approbantia regiam potestātē
Deniq; q; solus ita formatus est: ceterorūq; omnia
prona sint corpora: et in deorsum procliuus incli-
nata manifestata differentia honoris eius ostendit
dum constet illa quidem huius esse subiecta poten-
tie: hunc autē supeminentis existere dignitatis. Nā
alijs quippe oib; anteriora mēbra corporis pedes

23
sunt: in hominis uero conditione hec membra manus
effecte sunt: quia rectitudini eius habitus unus egres-
sus uidebatur esse sufficiens: quod geminis pedibus sta-
di constantia tanta prouisione firmaret: Alia quoque
ad usum rationis officia manus aptata sunt. Et si-
quis rationali nature ministerium manuum propit-
ium quid esse dixerit: minime delinquit. Non solus
enim ad hoc quod commune et proprium est intelligen-
tie nostre respicio: que scilicet manus litteris admi-
nistracione signamus: Et quidem nec ista gratia ra-
tionalis impar est dignitatis: quod litteris loqui pos-
sumus: et manibus disputamus: in elementorum fi-
guris nostrum reponentes eloquium. Ceterum ex
ipsa corporis distinctione: secundum dextrum et sinis-
trum: ante et retro: sursum et deorsum: qui est perse-
ctio intellectualis esse dux: atque motor iudicatur in-
terior: dumtaxat celum: corpusque humanum hanc
dissolutionem explicando comprehendit: Quare u-
trunque corpus intellectualem seu rationalem rectorem
habere manifestum est. Postremo ex naturali ip-
sa noticia hoc clare perspicitur: qua nihil nouit nisi
tantum quantum deum esse et se: uelut Aurelius me-
minit Augustinus: has paucas rationes adduxi: que
in nobis animam rationalem esse demonstrent. Po-
terit quisque eas accurate perspicere.

RESUM secundo in loco anime rationalis essen-
tiam ac diffinitionem amplissime perscrutari. Alber-
tus magnus et Alexander de hales in eorum diuer-
sis prefatis codicibus has anime rationalis diffiniti-
ones assignant: quas sapientes ueteres ediderunt.
Est igitur hec prima anime diffinitio. Anima est dei
forme spiraculum uite: que porro diffinitio ex gene-
sis uerbis excerpitur: cum propheta dixit: Spirauit
in ipsum deus spiraculum uite. Augustinus uero in

Anima dei

libro de spū et aīa ita refert: Aīa est subā quedā rati-
onis p̄iceps īgēdo corp̄i accomodata: Huic quoq;
Bernardi diffinitio cōsonat in eplis ad carthusiēses
inq̄entis: Aīa est res incorporea: rōnis capax: uiuifi-
cando corp̄i accomodata: Eandē etiā descriptiones
Remigius p̄fert inq̄ens: Aīa est subā incorporea re-
gena corp̄: Nec multū ab his Cassiodori diffinitio
discrepat: cū ait: Aīa est subā spūalis a deo creata p̄-
principia sui corp̄is uiuificatrix: Augustin⁹ alio mō
diffinit: ait sane: Aīa est spūs intellectualis: rationalis
: semp uiuens: semp in motu: bone maleq; uolū-
tatis capax: Est et ip̄i⁹ Augustini alia aīe descriptio
inquit enī: Aīa est oīum similitudo: habet utiq; ui-
res quib⁹ oīa cōphendit siue inuestigat: et oībus
similis existit cum sit una: similis est terre per sensū
aque per imaginem: aeri per rationē: firmamēto p̄
intellectum: celo per intelligentiam: lapidibus p̄ ef-
fentiam: arboribus per uitam: animalibus per sen-
sum et imaginationem: hominibus per rationem: ā-
gelis per intellectum: deo per intelligentiam: Johan-
nes quoq; damascenus aliam ponit diffinitionē ait
ferme: Anima est substantia uiuens: simplex: incorpo-
rea: secundū ppriam naturam inuisibilis: infigura-
bilis: immortalis: rationalis: intellectualis: organico
utens corpore: et huic uite augmentationis: et sensus
tributua: non aliud habēs pr̄ter seip̄am intellectū
secundū partem sui purissimam. Addit insup et aliā
diffinitionem Johannes damascen⁹ inq̄uens: Aīa
est quedā substantia uiuens: simplex: et incorporea:
inuisibilis: et immortalis: rationalis: intellectualis:
infigurabilis: organico corpore utens: ip̄mq; regens
et inhabitans: et totam in mēbris singulis se difun-
dens: et ip̄i corp̄i augmentationes: sensum: et gene-
rationem tribuens: libere et uoluntarie agens: et li

26

vero arbitrio semp fungens: et in se dei imaginem
 representans: Satis huic concordat Ambrosius in-
 quiens: Anima est substantia spiritualis: simplex: et indissolubi-
 lis: incorporea: passibilis atque mutabilis: carens po-
 dere: figura: et colore: non est credenda pars: sed crea-
 tura dei: uel de substantia dei: uel quolibet elementorum
 materia: sed ex nihilo est creata: Augustinus uero dis-
 fusius uenatur: et ait: Anima est uita rationalis: et sen-
 sibilis: uiuificans spiritualiter et inuisibiliter omnia
 uiscera: ac totius corporis membra intus et foris sus-
 tu sui creatoris: et miro modo ministrans quinque cor-
 poris sensibus: per oculos uidet: per aures audit:
 per nares odorat: per gustum saporis discernit: per
 tactum cuncta membra regit: que quatuor modo rati-
 one spiritualiter et inuisibiliter subsistit scilicet sen-
 su: sapientia: cogitatione: ac uoluntate: Sensus per-
 tinet ad uitam: sapientia ad intellectum: cogitatio
 ad consilium: uoluntas ad defensionem: Anima enim di-
 uina res est: species multas: et ornamenta in se ha-
 bet: dum spirat spiritus est: dum sentit sensus est:
 dum sapit animus est: dum intelligit mens est: dum
 ratione discernit ratio est: dum consentit uoluntas
 est: dum recordatur memoria est: dum bene uiuit ima-
 ginem dei habet: dum bene est ornata: deo et ange-
 lis est placida: dum uirtutibus est plena trinitatis
 est cathedra. Aliam anime rationem secundum fidei
 orthodoxe convenientiam doctores catholici adin-
 uenerunt inquentes: Anima est quedam spiritualis et
 rationalis substantia ad uiuificandum et perficiendum corpus
 humanum a deo ex nihilo creata. Nunc gentiliu philo-
 sopherum in medium adducam: Aristoteles in.ii. de anima ait
 Anima est benedictio. id est actus primus seu perfectio corpo-
 ris phisici: organici: potentia uitam habens. Et in

anima et spiritus domini
 sunt

eodem quidē loco idem Aristoteles inq̃t: Aia est p̃cipiū ⁊ causa hui⁹ uite idē organici corp̃is: Ex quib⁹
Aristotelis uerbis deniq̃ cōcludendū est: q̃ q̃-
uis aia corp̃i sit unibilis: nō tñ oīi: s; organico et
ph̃sico siue naturali dūtaxat. Plato tñ aiam ita de-
scribit. aia est subā: mouēs corpus. Auienna uero
sic aie exprimit essentia: Aia est inq̃t perfectio p̃ima
corp̃is naturalis: instrumentalis: habentis opa uite
Alexander ph̃s ita refert: Aia est subā incorporea
intellectualis: illuminationū q̃ sunt a p̃mo secunda
reuelatione p̃ceptibilia. Ultimo Seneca dicit: aia est
sp̃s intellectualis ad beatitudinē in se ⁊ in corpore
ordinatus. Nec de aie rationali subā dicta sufficiūt.
Nunc agendū reor: ⁊ in mediū asserre p̃scoꝝ op̃-
niones ph̃oꝝ: quid de ea senserint: Quas Aristote-
les in p̃mo de aia cōmemorat: Democritus aiam di-
xit ignem aut calorem esse: existētib⁹ enī atomis ⁊ fi-
guris eoꝝ infinitis: Similr ⁊ Leucippus coipa indi-
uisibilia: uextñ spherica: per oīe corpus penetrātia
Pythagoras aiam dixit esse atomoz decationes: q̃
in aere sunt: uel aliquid mouēs ip̃as: Anaxagoras
intellectū cūcta mouentē: Homer⁹ p̃eta sensū ait
esse aiam: nihil inter sensum: intellectūq̃ distinguēs
Empedocles aiam ex igne: aere: aqua: lite: atq̃ ami-
cia esse credidit: ⁊ ex cōcordia oīa generari: discor-
dia uerō corrūpi: Plato refert aiam nūq̃ esse sc̃p̃m
mouentē: Laes opinat aiam esse aliqd motū ⁊ al-
terius: ⁊ credidit magnetē aiatam q̃a mouet ferrū:
Diogenes aerem subtilissimū esse. Eraditus uaporem
incorp̃alissimū: semp fluentē: quo alia cōstituunt:
Almeon aiam uaporem putauit: eāq̃ immortalē asseru-
it: q̃a immortalib⁹ assimilāt: qm̃ oīa diuina ut sol. lu-
na: astra: celūq̃ cōtinue mouent: aia quoq̃ in mo-
tu semp esse conspicit: Hippus aiam esse aqm̃ enū

tiare nō timuit: Crispos sanguinē opinatus est: quā
sentire p̄p̄m est aīe: hoc autē p̄p̄m est aīali p̄pter
sanguinē. Excludit eādem Aristoteles inq̄ens: Oīa
igīr elemēta p̄ter terrā iudicē hūerūt: ponentes a-
nīmā aliq̄d ip̄or. Terrā autē nullus dicit aīam esse:
illis phīs exceptis q̄ dicūt eam ex elemētis oīb⁹ esse:
Pherocides p̄mo oīum dixisse repit aīam imorta-
lem: quā op̄inōnē sanctissimā Pythagoras eius di-
scipulus cōfirmavit: cuius rei Cicero testis est: Zeno-
crates aīam meminīt nō ex seip̄m mouentē: Ar-
chylaus uirtutem athomōs dirigentē: Panphionis
us idēam: Asclepides quinq̄ sensuū exercitiū:ypo-
crates sp̄m tenuit p̄ omne corpus dispersū: Per-
menides aīam ex terra ac igne existere confessus est:
Epicurus quēdam uigorē igneū: Philippus come-
mediarum didasculus numex athomōrum sperico-
rum: Archita tarentinus mētē nām dixit quod-
dam eē diuinū numē: danūq̄ immortalitātē sortiri:
Ponticus uero lucē aīam opinatus est: Aristoteles
corpons endelictū: hoc idē Ibenistius: atq̄ Theo-
phrastus: Auēpeche: et Abubache: et plurimi phōx
arabū aīam imaginatōem esse: inde eā incorruptibi-
lem crediderūt: Porphirius essentia simplici: q̄ ap-
ta nata sit a corpore posse separi: Seneca intellectu-
lem sp̄m ad beatitudinē ordinatū: Virgilius man-
tuanus poeta q̄ aīa sit igneus uigor asseruit: vnde
ait: igneus est ille uigor: et celestis origo: Galienus
incorruptibilē subām: Auerrope unicā aīam esse oī-
bus comētāt⁹ ē: quā cū intellectu nec p̄m̄ docuit:
Alexāder uero phūs in errorē cecidit: q̄ aīam mori-
turā disputauit: Nōnullos ex his phīs Petrus au-
relius enumerat:
¶ Am L E A D P U S est ad tertiā q̄ōnē accedere: et
nobilitatē: et p̄stantiā: atq̄ excellentiā ip̄i aīe ratio

nalis ediffere: q̄ nobilis aīa: q̄ excellens existat: ip-
sua essentia deniat: que cū indiuisibilis: atq; indis-
solubilis sit: teste Aristotele in. i. de aīa: tota in quo-
libet pūto corpis est: neq; pars aīe ad ptem corpis
determinata est: cū in qualibet corpore pte tota pro-
fecto reperiatur: Ceterū in. iii. de aīa phīlō meminit in-
quies: aīa est aliquo mō oīa entia: quā Aristotelis
auctoritatem Egidius de Roma sane ita declarat: q̄-
qd enī existit uel sensibile uel intelligibile est: aīa q̄-
dam p sensum quodāmodō est oīa sensibilia: et per in-
tellectū cūcta intelligibilia: Nā sicut manus in agen-
do est organū organorū: sic intellectus in intelligēdo
est spēs intelligibiliū spērū: Et sensus est spēs sensi-
biliū spērū. Natura q̄ppe quibusdā aīantib⁹ tanq̄
instrumentū et organū ad eorū tuitionē: defensionēq;
ungues: quibusdā uero cornua tradidit: sed hominē
manus impedit: Et cū ei huiusmodi organum id
est manus: omnia profecto organa tribuit: quando
quidem manu omne instrumentum: omneq; organū
sibi fabricare pōt: Eam ob rē organū organorū ma-
nus appellata est: quia est quodāmodō oīa organa. Sic
aliquib⁹ corporibus hanc formam sensibilem ut al-
bedinem natura contribuit: quibusdam colorē aliū
ut nigredinem: hominē aut atq; aliis perfectis aīan-
tibus pupillam dedit: cunctosq; sensus: perinde cū
pupillā contulit: quodāmodō eis oēm colorem p̄buit.
Nam pupilla aliquo modo omnis color existit: quia
susceptiua est spēs oīum colorū. Sicq; largiēdo eis
oēm sensum cunctas formas sensibiles tribuit: idq;
spēs sensibiliū spēs sensus nūcupatus est: ex quo
quedam uirtus est: que cunctas spēs sensibiles omni
absq; dubitat de cōprehendit. Bū igit dictū est aīaz
p sensum quodāmodō oīa sensibilia esse. Et qd de sen-
su respectu sensibiliū pbatū est: eodē mō de intelle-

et respectu intelligibiliū cōsiderandū est: qm̄ oīus
 formā intelligibiliū intellectus susceptiū ē. Quid
 aut de ale nobilitate theologi dicāt piter ⁊ phi nūc
 in mediū afferam⁹. Insup ⁊ ipi⁹ hōis pstantiā bre-
 ui sermone transcurram⁹: cū hūana nobilitas tota
 ex ale excellētia deriuat. Magister sniax Petrus lō-
 bardus ait: Ad imaginē similitudinēq; totius sancte
 atq; indiuidue trinitatis hō condit⁹ est: ut piscib⁹
 maris: uolatilibus celi: bestiis terre: uniuersq; crea-
 ture: atq; oīi reptili qd in terra mouet deniq; pfi-
 deret. In genesi legit faciamus hominem ad imaginem
 ⁊ similitudinē nrām. In eo qd dicit faciam⁹ una opera-
 tio triū psonarū ostendit: in hoc qd dicit ad imagi-
 nem ⁊ similitudinē nrām: una ⁊ equalis subā triū per-
 sonarū mīat. Ex psona enī p̄is hoc dī ad filiū: et
 spūm scūm: nō ut qdam putāt angelis: qā dei ⁊ an-
 gelorū nō est una eadēq; imago: uel similitudo: scd
 est ergo hō ad imaginē dei ⁊ similitudinē scdm̄ mentē
 qua irrationalibus antecellit: Sed ad imaginē
 scdm̄ memoriā: intelligētiā: ⁊ dilectionē: ad
 similitudinē scdm̄ innocentia: ⁊ iusticiā: q in mēte
 rōnali naturalr sunt. Uel imago cōsiderat in cog-
 nitione ueritatis. Similitudo in amore uirtutis: uel ima-
 go in oībus aliis: similitudo in essentia: quia imor-
 talis: indiuisibilis. vnde Augustin⁹ in libro de qua-
 titate aie: Alia facta est similis deo: qā immortalē
 ⁊ indiuisibilē fecit eam deus: Imago ergo p̄tinz ad
 formā: similitudo ad naturā: factus est ergo hō scdm̄
 dū aliam ad imaginē ⁊ similitudinē non patris uel fi-
 lii uel spūs sancti: s; totius trinitatis: Et idē m̄g
 sniax compilator sup illud psalmi: signatum est su-
 per nos lumē uultus tui dñe in sua glosa ordinaria
 inquit. Triplex est imago scilicet creatiōis recreatio-
 nis et similitudinis. Ex quo patet qd esse imaginis nō

*De nobilitate nra p̄ philo-
 sophos ⁊ theologos.*

Magister Petrus Lombardus.

solum est nature: sed gratie et glorie: Nam imago cre-
ationis est nature: imago recreationis gratie: imago
similitudinis est glorie. Et homo factus est ad imaginem
et similitudinem: ad imaginem quantum ad naturalia: ad
similitudinem quantum ad gratuita. Et imago quantum ad
esse consistit in solis naturalibus: quantum ad perfectum esse
in gratuitis. Et magister historiae li. i. ait: In tribus no-
tas hominis dignitas: primo quia non solum factus est in ge-
nere suo ut cetera animalia: sed quia imago dei est. secundo
quia cum deliberatorem factus est: In aliis siquidem opibus
dixit et facta sunt: in hoc uero tanquam persone delibera-
tes inter se aierunt: faciamus hominem etc: Et loquitur pater
ad filium et spiritus sanctum: Et est uox communis trium personarum:
faciamus et nostram. Tercio quia dominus statuit animalium: ut
essent ei quae futurum mortale deus sciebat in alimentum:
indumentum: atque laboris adiumentum. Et ob rem teste
Aristotele in. i. politico libro: uenatio siluestrium
animalium iusta est et naturalis: nam per ea homo uendicat sibi
quod est naturale suum: Aristoteles autem de hominis digni-
tate in magnis moralibus ad Alexandrum loquens: ita di-
cit: omnem sciam: omnemque morem aliorum animalium deus in ho-
mine congregauit: quod aliquando est audax ut leo: timidus
ut lepus: largus ut gallus: auarus ut canis: mitis ut
turtur: durus ut coruus. Ceterum totius mundi machina
archetypus dicitur: Et homo microcosmus appellatur. Hinc
Theophrastus aquas: homo minor mundus nuncupatur: nam omnes
mundi creature quodammodo in eo reperiuntur: et cum omnibus
mundi partibus convenientiam habet: Caput sane celi locum: o-
culos stellarum: unam aurem orientis: alteram occidentis:
unum brachium aëlonis: alterius uero austris: scapulas
atque ossa montium: pedes terre: humores aque: flatum
aëris: calorem naturalem ignis Aristoteles tenere co-
arguit. Et quantum homo brutis prestat manifestum est:
Hec autem prestantia non ex parte corporis: sed anime

originem trahit. Quoniam id quod corporis est cum
 beluis cōe: et fragile: atq; caducum beluis. Preterea
 ad bonū appetendū bruta natura ducuntur: bō se
 ipm ducit: cognitionē et impiū hēt: scīpm ratiōe gu-
 bernat. In principio sue pme phie Aristoteles inq̃t.
 Homīnū genus arte et ratiōibus uiuere: noticiā sui
 finis percipit: quē tantope concupiscit: cetera a lan-
 tia ab intellectu diuino: et insitatu nature trahunt. *De creatione auis.*
 Quartam nūc questionē aggrediamur: Et anīme
 rōnalis creationē auctoritate et ratiōe scrutemur. Et
 ad huius rei ueritatē inquirendā: p̃limū intelligen-
 dum est: q̃ si alie aīe ut uegetatiua: ut sensitiua i ho-
 mine de materie potentia educant: Intellectiua ue-
 ro nequaquē: hāc plane indubitata insiam Thomas a-
 quinas apte demōstrat. Quā uē uegetabilis atq; sensibi-
 lis de uirtute materie descendat: genes auctoritate
 firmatur: dixit sane ore suo deus: pducite aque rep-
 tile aīe uiuētis: q̃re palam ē ex his hāc confluere ue-
 ritatē: sensibiles reptiliū aīas: ceterorūq; aliorū ex
 corporū elementorū actione pducī. Amplius ex aīa
 parentis equa pportione filii traducitur aīa: quin-
 admodū unius corpus originatur ex altero. Restat
 igitur ut uegetatiua: sensitiuaq; aīa ex semine gene-
 retur: rationalis tñ aīa non p seminis traductionē:
 sed per creationem in esse pducit: hoc utiq; pphe-
 te dixerūt. Nā et Esaias ita diuino satura eloq̃o. oēm
 statum ego feci: p quē theologi aīam intelligere uo-
 luerunt: Et David quoq; decēbat: qui finxit singul-
 latim corda eorum: hinc Ezechiel monuit. Oēs aīe
 mee sunt. s. rationales p creationem: uelut Thomas
 exponit aquinas: nō igit aīa una ppagat ex altera
 sed cūcte seorsū creant a deo. Nō est pterea possi-
 bile corporee uirtutis aīam a deo eleuari ut causas
 possit spūalē atq; penit⁹ incorpoream: cū Aristoteles

referat nihil ultra suam spem agere: immo opus est
ut Aurelius Augustinus inquit: agens esse patiente
nobilius: homo quippe generatio per potentiam sit p-
ductiva que corporum organum habet: virtus quoque
in semine existens secundum Aristotelis sententiam non ni-
si mediante calore operatur: sed cum rationalis anima for-
ma sit spiritualis a corpore minime dependens: neque ei
in actione concilians: Nullo igitur modo corporis gene-
ratione effici potest: neque ulla virtute que in semine
sit in esse produci. Illud amplius perspicendum est:
quoniam forma omnis que in esse per naturam virtutem egredi-
tur ut prima philosophia Aristotelis ait de materie potentia
gignitur: formas plane quarum operationes cum cor-
pore non sunt: de corporali substantia manifestum est ne-
quaquam educi. Eam ob rem tunc relinquatur rationa-
lem animam nullam propriam per virtutem generantis habere
Hac vero argumentatione habet eam veritatem in libro de
animalibus persequitur Aristoteles. Sequitur nunc
corroborare videre quo in loco anime create sint: et ut ve-
ritas clarius elucescat notandum est quorundam ve-
terum extitisse opinionem: animas et ante: et extra corpora
a principio fuisse creatas: cuius erroris causa fuit: quoniam
quidem animas corpori coniungi quasi accidentale posuerunt
sicut navem navis: aut hominem indumento: videtur et Pla-
tone Gregorius Nyssenus asserit: inquit hominem
animam esse corpore indutam: Et ideo secundum pythagoram
de corpore transibat in corpus. Erravit quoque et Ori-
genes dicens animas cunctarum hominum ante corpora fuisse
cum angelis fuisse productas. Hos omnes Aristote-
les confutavit: manifeste demonstrans animam cum
esse tribuat substantiale et specificum tali corpori: habere
ad eum essentialem habitudinem adeo quod anima dat esse
uni corpori aliud perficere non posset. Similiter A-
vicenna hunc reprobatur errorem satis efficaci ratione

quoniam supposita aie immaterialitate impossibile e
 diuersitate in numero sub eade specie cōri nisi ex
 materie diuersitate. nā ad uarietate formalis princi-
 piorū sequit diuersitas spēi. Et igit aia materis ex
 qua sit nō hēat: nō pōt plures aie unius esse species
 nisi scdm materis diuersitate in qua sunt. uñ si an-
 te corpa create fuissent: eas oportuisset ut esse specie
 diuersas: et sic oēs hoīes spē differēt ex diuersitate
 formarū: aut qd esset una nūero dūtaxat: qd erraneū
 est et a catholica fide p̄sus alienū. Cū igitur aia cor-
 pori cōiungat ut forma: et humane nature pars sit:
 hoc oīno esse nō pōt: nec aia perfectiōem naturalem
 hēt nisi sūm qd est corpi unita: quare cōsequē est: ut
 aia nō nisi simul in corpore creetur. Macrobius ue-
 ro sup Sappionis somnio aia inq̄t cū trahit ad cor-
 pus in hac prima p̄ductione plen sibi influentē inci-
 pit experiri: qd nihil aliud est ediffere q̄ eam absq̄
 oīi scientia informē p̄duci: sicut ple est: id est quē
 admodū in sui natura materia p̄ma. Et comētator
 Averroys in. iii. de aia intellectū possibilē materie
 p̄me compar. Et Aristoteles in eodē tabule in qua
 nihil aīu scriptū est. Hanc igit cōstat Platonē fal-
 so dixisse: qd quisq̄ discit imemor recordatur: Quā-
 uis Boetius nō apte p̄nūtiat: aīam scire nō i celo
 sed corpe formari: nullus scōp̄ ambigit. dī enī in li-
 bro de ecclesiasticis dogmatib⁹ hoc idem: atq̄ oīno
 firmat: qd aie ab initio inter ceteras intellectuāles cre-
 aturas nō simul formant: s cū corpe cōcreant. Gre-
 gorius nicen⁹ affirmat: atq̄: Affectio utriusq̄ opi-
 nionis uitupatōe nō caret: et eorū q̄ p̄us uiuere aīas
 in suo quodā statu atq̄ ordine fabulant: et eorū q̄
 eas post corpa creatas existiment. Idem quoq̄ Me-
 ronimus in fidel simbolo qd edidit asserit inquit:
 Eorū cōdennamus errores qui dicunt aīmas ante

peccasse: uel in celis cōuersatas fuisse q̄ in corpa mī-
terentur. Tali argumētatione sane hec ueritas robo-
ratur: secundū enī subām nihil a uegetatiua ⁊ sensi-
tiua aīa rationalis differt: hanc autē aīa origo: cum
actus quaydam partiū corpis sint: non nisi in cor-
pore esse potest. Nō igitur rationalis aīa potest nisi
dūtaxat in corpe formari atq; in esse pducī secūdū
sue nature cōgruentiam absq; tñ diuīne iudicio po-
testatis. Ceterū ppius actus in ppiā fit potentia:
cum igit aīa sit ppius corpis actus: nō nisi in cor-
pore pducī pōt. Amplius terminū motus p̄cipue
in generatōe nūq; motū p̄cedit: sed aīa generatōis
terminus est humane: quēadmodū rei pducit que-
libet aīa subālis forma: Ergo aīa corpis pductionē
aīa esse non pōt: has oīa rationes Thomas aq̄nas
in mediū adducit: plerasq; alias quas imp̄stiaꝝ cō-
ticeo: ne lōga p̄lixitate legentib; fastidium pariat.
¶ Ad quintam quēstionē accedam: in qua
speculari atq; uenari nō p̄gebit quā ineq̄litate ab
īpā creatione aīe cōtrahunt rationalia. Et Thomas
aquinās noster auriga: nosterq; septērio suis argu-
mentis insurgat: qui cūctas esse aīas unius essentie
confitetur. Quā ueritate supposita nequaquā incon-
ueniens est dicere sua ex creatione equales non esse
animas: sed discrepare parumper. Cur enim ex cor-
poris parte tam grandem uarietatem in hoībus ad-
miramur quā unū alio ad bonum uel malum cerni-
mus p̄uocantem: ut in diuersis hominū complexio-
nibus demonstratur: Nisi quia cōmētator materie
diuersitatem ⁊ forme uarietate argumentatur oriri.
Colligenda est igitur ex his ueritas humana aīa
a sua creatione diuersitatem h̄re. Non illud silendū
cēseo qđ plane sensu conspiciat. Nōnullos p̄fecto
uidemus p̄stantioris esse intellectiue potentie q̄

31
 alios: intellectus autem bonitas non nisi ex corporis p-
 te causari potest: cum Aristotele referente talis potentia
 a corporis necessibus absoluta sit: superest ergo hoc quod
 dam disparitate contingere quam aie a sua natiuitate
 id est creatione sortiuntur. Rursus I. hominem
 quinatenus audiamus: et ipsius locupletes rationes: se-
 cundaque argumenta proferamus: ait enim cunctas ra-
 tionales animas unius esse species: ac dumtaxat nume-
 ro solo differre: deindeque omnem hanc inequalitatem e-
 materia causari. Eam ob rem cum anima sit partem
 materiam non habeat: ut in animalibus distinctio ex cor-
 poris diuersitate causetur oportet. Et quanto corpus
 melius rectiusque complexionatum fuerit: tanto melio-
 rem atque prestantiorem animam denique sortiatur: cum
 in aliquo receptum quodlibet per modum recipiens
 assumitur: quod plane duplici figura signatur. Eo-
 rum porro que distincti generis sunt: unumquodque tan-
 to genus aie reperitur participare nobilioris: quanto
 eius corpus prestantius genus complexionis attingit
 uelut in hominibus: brutis: plantisque. In his nero quod
 unius generis sunt: animarum diuersitas hoc modo resultat
 quo in corporibus uarietas apparet: hoc quoque intel-
 lectus boni signo clarescit: quod Aristoteles asserit
 cum eos qui boni sunt tactus: ac molles carne idone-
 os mente fatetur: bonitas uero tactus ex equalitate
 complexionis insurgit. Restat igitur animarum dispari-
 tatem e corporis discrepantia resultare. Nec obstat
 que in contrarium sepius dici solet argumentatio
 que talis est: formalis differentia speciem diuersificat
 cum igitur anima forma corporis sit: et omnes homines uni-
 us existant species: planum est ex aie parte nullam in homi-
 nibus esse differentiam: Hoc denique argumentum non
 facile est reddere absolutum: bisariam quidem contrarium
 formalis namque distinctio alia per se: alia uero per acci-

deno: Sed prima per se inest forme: secundū illud qđ
ad forme rationē ptinet: que certe forme diuersitas
spēi diuersitatē inducit. Secda uero forme uarietas
non per se inest forme sed p accidens ex materie di-
uersitate resultans: scđz qđ in materia melius dispo-
sita dignius forma participat: Talis quidē differē-
tia spēm nō distinguit: hec est Thoma aq̄nate dicē-
te diuersitas aīay. Et q̄uis rōnalis anima nequaq̄
de potentia materie educatur: ueruz in materia cre-
atur ueluti ip̄ius actus: Hanc ob causam necesse
est ut in ea secundū modum materie receptet. Idēz
sane Egidius de roma sentire uidetur: humanas a-
nimas ineq̄uales esse cōfirmans: Nec obicit aīe Pa-
risiensis articulus: nā eo quo supra dictū est modo
nullus mortalium ambigit christi aīam iude prodī-
toris anima nō esse prestantiorem: Neq̄ hoc impe-
dit cunctas aīas eiusdem nō esse spēs: cum inequali-
tatem ad ea que ad indiuiduū spectāt referre neces-
se est: anime enī humane ex sue indiuiduatōis mō
quandā materialē dignitatem acquirunt: que sa-
ne nobilitas nō de eo qđ anima est: qm̄ in hoc una
ab altera non differt: sed in hoc qđ hec indiuidua a-
nima ueraciter arguitur: Industria utiq̄ sua: inge-
nium: ceteraq̄ solum ad animā ptinentia in una qđ
in alia q̄ppe illustriora esse manifestū est: Nō ē igit̄
nobilitatis discrepātia ex pte corporis tota: uex etiā
aīam ip̄am attingit. Postreō cōcludit Egidius aīas
scđm spēm eq̄litate oēm: ex mō aut̄ sue indiuiduari-
onis pculdubio diuersitatē hēre: qđ ferme mod⁹ cōi-
ter ponit: qđ scđz nature cursū in suis indiuiduant̄
corpib⁹ illō cē uero qđ ibi acq̄sueit itinet separte
Sūt p̄terea pleriq̄ qđnē hanc magis atq̄ magis lo-
cupletates qđdā foralitatib⁹ utētes: inq̄ntes unā
aīam alteri ⁊ nature nobilitate ⁊ donis naturalib⁹

e sua creatione prestare: deindeq; unam alia perspicac-
torem puriorinq; esse natura. Hi afferunt etia mag-
istrum snia huc assentire opinioni: pro eo q; in se-
cundo libro dixerit: plurib; irrationabiliter uidet: q;
ex ipsa creatione alie alie excellant in naturalib; bo-
nis ut in essentia alia alie sit subtilior: Quoru do-
ctorum rationes dumtaxat apparet impresentia;
omisso: quonia non mea interest hanc materiam di-
recte penitus indagare: sed prorsus indirecte: uideli-
cet quantum ad questionis notitiam capescendas de
animor immortalitate disponit. Jam credo ista suf-
ficere: et satis unusquisq; mentem pparasse ut ale-
rionalis atq; immortalia intelligentiam percipiat: Id
enim ut Hieronimi uerbis utar: Cera mollis ad for-
mandum facilis est: Et Horatius inquit: Argilla
qd quis unitabitur uda: Hisq; concordat Aristoteles
in secundo de aia inquit: actiones sunt in patiete
disposito: Profecto tantus est mare magnu ac sp-
ciosum ingredi: et inter fluctuantis equoris undas
securissime nauigare.

NUNC sexta questio plenissime uentilanda est: et
pbada anior immortalitas: Scolasticor doctor rōes
in medium adducemus: Et primo in ordine eos q;
in predicatoria religione nutriti sunt diligentia ma-
gna ponemus. Incipiendum reor primum exordiri
ab exquisitis argumentis incliti doctoris Thomae a-
quinatis. Ipse igitur rationes cunctas hinc inde
dispersas colligam: quas recitando perstringas. Ex-
uerbis Aristotelis in ethicor libris sic immortalitas
haberi potest. Sane felicitatem contemplatiua acti-
ua seu diuili digniorem esse manifestat: quandoq; de-
diturnior atq; proluxior: Actiua uero felicitas ter-
minum usque corporalis huius uite protrahitur.
Relinquitur ergo contemplatiua beatitudinem

De immortalitate animae

Argumenta sunt Thomae

post mortem omni absq; dubitatione durare: non
aut in corpore cum in cineres redactum atq; resolu-
tum sit: superest ut anima remaneat ⁊ felicitate fru-
atur eterna. factos insuper cunctarum rerum omni
potenti deo eorum omnium que in mundo uersan-
tur gerere prouidentiam: sollicitudinemq; prorsus
incumbit: et eorum presertim que circa bonos atq;
probos homines fiunt: qui deo maxime comparan-
tur. Unde et phis in ethicorum libro commemorat:
Homo sapiens est deo similis sibiq; amantissim⁹:
Sed sine iniusticia prouisoris et gubernatis esse nō
potest: ut mali minime puniantur: et boni nequaq;
premierentur: Cui igitur a summo bono teste Plato-
ne omnis liuor: omnisq; iniquitas sequestranda sit
oportet flagitium plecti: et studiosis premia reddi:
Hoc sane non in hac uita contingit: cum sceleratis
iocunda: insontibus aut sinistra frequenter succede-
re uideamus: Opus igitur est post hanc fragilem ca-
ducamq; uitam: animam immortalitatem habere:
ut que legitime certauerit in celesti patria corone⁹.
Ceterum Aristotele teste: Anima locus est specierū
locus contentum seruat. Si igitur similitudo uerit-
tatem continet in anima rationali de qua phis lo-
quitur intelligibiles species reseruari: concludendū
est animam per se in actum intelligendi posse absq;
hoc q; corporis mendicet auxilium: Et ita demum
clarissime cernitur: et ex his que dicta sunt: et regu-
la amplius quam in principio de anima nobis tra-
didit Aristoteles inueniens: Si anima a materia sine
corpore ppria fungitur opatione: est proculdubio
seperabilis: hanc tandem ueritatem effluere: q; scilicet
aia sine corpe p̄sistere possit ppetuis seculis im-
mortalis. Illud p̄terea considerandū est: nil corrupti-
bilibq; p̄mi nisi cōtraria hīs: aut trijs cōpositum

Cuius ergo humana anima contrarietate prorsus aliena
 sit; quinimo que in se discordant in anima tranquilla
 pace quiescunt: quicquidem litigantium rationes in
 anima intellectiva minime concertant: Et una atque eadem
 contrariorum disciplinam firmiter habeamus? Aliter
 idem persuaderi potest: quia celestes orbes incorruptibiles
 asserunt: ex eo quod talem non habent materiam:
 qualem generabilia atque corruptibilia complectuntur:
 Sed humana anima penitus immaterialis arguitur:
 cum rerum species immaterialiter recipiendo concipiat:
 quare conspicuum est eam indelebilem affirmare.
 Rursus excogitandum est unumquodque sic operari
 secundum quod esse habet: sed intellectus quadam actione
 speculatur: qua corpus sibi haud concitare dignatur:
 palam igitur est per seipsum agere: atque in suo esse
 consistere: necnon eterna felicitate gaudere. Item subsecundum
 proprium generationis ac perceptionis materiam omnes
 conantur asserere: In tantum sermo unus quodque
 perniciem fugat: quantum a materia segregatur:
 materiales autem forme non per se sed per addens
 corruptiones patiuntur: Immateriales uero materia
 proportionem excedentes omnino incorruptibiles redduntur:
 intellectiva quidem potentia secundum sui naturam
 supra materiam eleuat: quod operatio eius ostendit.
 Neque enim aliquid intelligimus: nisi per hoc quod
 idem a materia segregamus: quare intellectum
 naturaliter indelebilem inferre necesse est. Hanc
 apparet idem alio argumento non multum a superioribus
 discrepante: Adortis namque excidium absque contrarietate
 esse non potest: nihil porro nisi a sui contrarii uirtute
 necesse: unde et celestia corpora insit non possunt: quia
 nulla in eis repugnancia dicitur: Cum igitur contrarietas
 longe a natura sit intellectus: quia que finem se inimica sunt
 in potentia prospectiva conueniunt: Est perfectio oppositi-

eorum ratio intelligibilis una: ex quo per unum nobis al-
terum innotescit: patet igitur ratio eternam aie uitam
rationali contribuens. Item sylogistice persuadet intē-
ta conclusio: Omnis intellectualis substantia incorruptibilis
est: homo aia huiusmodi est: quare eā restat dicere pro-
culdubio immortalem. Habet idem irrefragabili ratione
Impossibile quidem est naturalem appetitum superuacane-
um existere: suamque tandem uoluptate frustrari: homo
autem naturaliter manere seculis exoptat eternis: Nam
esse nature prodigio instinctusque ab omnibus affectatur:
homo enim non solum esse ut nunc sicut cetera animalia:
uix enim uero simpliciter atque absolute comprehendit:
Ne igitur humana cupiditas uana sit ac frustra: conclu-
dendum est rationalem aiam ubi a corporis uinculis
euolauerit perpetua uita potiri. Spectare amplius
oportet: unumquodque in altero receptari secundum eius
modum in quo suscipitur: sed res forme in intellectu
possibili prout actu intelligibiles sunt recipiuntur:
Sunt plane actu cognoscibiles prout imateriales: uni-
uersales: et ex consequenti immortales existunt: liquet
igitur possibile intellectum incorruptibilem arguere: hic
aie aliquid est humane: quare aiam non dicere immorta-
lem: est aiam statueri mortalem. Preterea intelligibile
esse quod sensibile permanentius est. Ex quo ergo quod se in
rebus sensibilibus per modum primi recipientis habet
incorruptibile comprobatur quod admodum materia prima
Relinquitur multo fortius possibile intellectum recepti-
bilium formarum receptiuum inextinguibile persistere. Ad
huius quoque rei stabilimentum Aristotelice sententia: remi-
niscor: ait enim: faciens facto honorabilius recensetur
Intellectus agens actu cognoscibilis percipit: quia igitur
actu intelligibilia in quantum huiusmodi incorruptibilia sunt
Eam ob rem et intellectum agentem non perituru esse

multo uehementi⁹ astringemur. Amplius nulla for-
 ma pimit^r nisi uel actione cōtrarij: uel sui subiecti p-
 nicie: aut pprie cause defectu: Prius quidē mō fit: sicut
 calor per accidens frigidi destruit^r: Extinctiōe ue-
 ro subiecti fit: uelut perempto oculo: uirtus uisua
 cassat^r. Ultimo q̄ppe mō xeu lumē aeris clarissime de-
 ficit solis remota pñtia: que ipi⁹ causa fuerat: Nul-
 lo, certe hōz mōz aīa potest hūana perire: non enīz
 aduersarii opatione: cū ei nihil opponat^r: qñ etiam
 per possibile intellectū q̄cūq; bellantia cognoscens
 ipa recipiat: Sicut nec sui morte subiecti deficere pōt
 qm̄ rationalis aīa forma est a corpore scdm̄ esse suū
 nequaq; dependens. Deniq; neq; sue deficiētia cau-
 se: quando causam nullā habere possit nisi dūtaxat
 eternam: Eam igitur perpetuam esse nimirum cogi-
 mur explanare. Probabilius idem suaderi potest:
 Si anima profecto corporis morte succumbit oportet
 eius esse per debilitatōem corporis paulatim desti-
 cere. q̄ si ulla uirtus anime corporis defectu debilitetur:
 hoc non nisi p accidens fieri potest: inq̄tū ani-
 me potentia organo indiget corporali: uelut uisus
 debilitato organo minoratur per accidēs tñ quod
 ex hoc manifestum est: Si enī ipi per se uirtuti defe-
 ctīua fragilitas accideret aliqua: nūq; reparato
 postea organo munitur. Cōspicimus nampe q̄ ui-
 sua uirtus utēq; collapsa uel diminuta cernat^r
 si redimitur organum: restauratur nimirū spectādī
 potentia. Ideo phīs ait: si senex oculum iuuenis acci-
 piat: utiq; ut iuuenis intuetur: Quia igitur intelle-
 ctus anime potentia est: que materiali membro nō
 indiget neq; per se neq; per accidens obruitur:
 Qd si scrutante intellectīua potentia fatigatio ul-
 la succedat: aut impedimentum corporis egritudine:

Illud plane haud ipsius intellectus defatigatione cō-
surgit: sed uirium debilitate quibus carere non po-
test: ut imaginatiue: ut memoratiue: ut cogitati-
ue: Quare relinquatur intellectum nullo pacto pos-
se corrumpi. Ceterum ex Aristotelis prima philoso-
phia anime immortalitas inuestigari potest: cui ad-
uersus Platonem sic loquitur: Cause mouētes an-
cedunt: cause uero formales simul cū his quorū sūt
cause: Quādo enī sanatur homo: tunc et sanitas: et
nō prius: quod Platonis opinio repugnat: qui
reus pdeas ipis quidē rebus preire opīnatus est: Ex
his postmodū adiciens: Si autē et posteri⁹ quicquid re-
manet per scrutandū est: Nam in quibusdam nihil
prohibet: ut si est anima tale: non diuisa sed intellectus
Ex his nempe patet Aristotelem uoluisse quod cum de
formis loquimur: intellectum qui forma hominis ē
post materiam idest corpus mortū minime fateamur.
Amplius quoque perfectum hominis propriū secundū
animā indelebile aliquid esse nullus mortalium ambig-
git: Sua enī hominis operatio in quantum huius intelli-
gere ac uelle dicitur: per hanc ferme a brutis: plantis
ceterisque pculdubio segregat: Intelligere tñ ad uni-
uersalia: immortaliaque in quantum scibilia et incorrup-
tibilia pertinet: Quia igitur perfectibilibus proporti-
onatas esse proportionēs necesse est: perspicuum es-
et animā semp arguere perhēnem. Idem praeterea argu-
mentari solet: Omne quod esse desinit uel per se uel
per accidens destruitur: Sed anima nulla harum pcella-
rum immergitur: quare inextinguibilis perseverat:
per se quidē deleri non potest: nisi ex materia et forma
contrarietatem habente cōponeretur quod minime fie-
ri posset: nisi elementum esset: aut ex elementis: ut a-
liqui philosophi posuerunt: quorum opiniones in eo qui
de anima libro dicitur fortissimis Aristoteles increpat

argumentis: Neque per accidens anima primi potest: nisi forsitan diceretur eam non per se sed cum alio solus esse absque dubio possidere: sicut de aliis materialibus formis est: que proprie subsistens esse non habent: sed per esse subsistentium compositorum existunt: quorum sunt partes: Et ita destructis compositis per accidens extinguuntur: hoc autem de rationali anima dicere nephandum est. Quia id quod per se esse non habet: per se impossibile est operari: Ea propter et relique forme non agunt: sed per formas compositas facere admiramur: Anima uero rationalis per se retinet actionem: quare nullo corporali organo mediante prius atque nimirum exercet: utpote intelligere sicut Aristoteles confitetur: Non enim omnis sensibilium formas posset agnoscere: nisi cunctis sensibilibus formas exuatur: aut actus solus esset: cum nihil quod iam habet accipiat: Oporteret igitur si anima per organum aliquod intelligeret: eius organum omni sensibili forma carere: cum cunctas formas sensu perceptibiles nata sit introspicere: Sicut pupilla omni colore caret ad hoc quod uisus cunctos colores possit agnoscere: Sed aliquod organum corpore omni forma sensibili spoliari impossibile recenset: Restat igitur anime intellectus subam perpetuo reservari. Sequar ulterius predictam sententiam alia ratione: Nulla sane res ex eo in quo sua consistit perfectio destruitur: hec porro mutationes sunt contrarie: scilicet ad perfectionem: ad corruptionem: Sed humane anime perfectio in quadam a corpore abstractione consistit: Tanto quidem magis perficitur quanto immaterialia speculat: uirtus autem perfecta in hoc quod habet passiones non sequatur attenditur: quinimo eas ratione compestat: quare dicendum est anime mortem non in hoc consistere quod a corpore separet. Postremo coargui potest et hoc quidem modo: Ut enim in sapientie libro: fecit hominem deus inextinguibilem: ad imaginem illius

sue similitudinis edidit: Ex his colligere possumus
hominem immortalem secundum quod ad imaginem dei factus
est: habet autem diuinum exemplar duntaxat in anima
ueluti in libro de trinitate aurelius meminit Augu-
stinus: Relinquit ergo rationale animam post corpus
perpetuo duraturam. Prosequamur secundo in loco
Alberti magni philosophi principis ordinisq; predicator-
um probatissimas rationes: qui hanc questionem uenat⁹
est potentissime: Quandam enim similitudinem addu-
cens ita et taliter arguit: Sicut nauta ad gubernacu-
la nauis corpori intellectus potentia comparatur: Cum
igitur nauta separari possit: sequitur inde intellectum
animamq; immortalem existere non esse ambigendum. An-
plius continuum quoddam corporeum a contrarietate se-
peratum incorruptibile prohibetur: Multo igitur magis
simplex: quod nec continuum neq; ex contrariis compo-
situm huiusmodi dicitur: Tale autem anima rationalis est: que
eum perenniter duraturam asserere: non solum ratio: uerum
etiam catholica fides impellit. Uterius idem exhortari
possum: et hoc sane modo: Corpaliū quoddam uelut ce-
lum secundum totum incorruptibile comprobatur: aliud scilicet
partem: sed non secundum totum quemadmodum elementa:
Quoddam tamen toto et parte mortale ut elementata ue-
raciter affirmatur: Simile igitur in creatis spiritibus per-
scrutandum est. Angelus quidem siue intelligentia sepe-
rata spiritus est secundum totum partemq; penitus indelebilis
Hinc alium spiritum huiusmodi toto et parte casurum: ut bruti
si animam. Denique quoddam spiritum medium dare oportebit
secundum partem non autem secundum totum omni absque dubitati-
one morturum: qui plane anima rationalis est: Sed quar-
tum membrum utpote secundum totum et non secundum partem mor-
tale assignari non consuevit. Preterea omne quod uita
decidit corruptione alterius alteratur: per accedens etiam
ipsius mutatio: sed rationalis anima accedens corpori alterati

one minime trāsmutat: q̄re inextinguibil' oīno esse
 pbat. p̄mā hui' argumenti p̄tūlā ut manifest' re-
 linquo: scōa Aristotelis autoritate roborat: Inq̄
 enī: intellect' scōm se nequaquā ab ea q̄ in sensu ē de-
 bilitate mouet. Ampli' ex obiectis potentie cogno-
 scunt: Cui' igit' obiectū scōm qd hui' arguit' eter-
 nū: et ip̄a quoq; potētia: Sz ppetuū est intellectus
 obiectū: sup̄est eādē et p̄spectiua potētiā ppetē affir-
 mare. Persuadendū est idē alia ratione: enī uersale
 enī id esse dicitur quod mēte percipitur: Et unīuer-
 sale ubiq; ac semper esse manine Aristoteles: aut t-
 gitur est oīni spacio: totoq; tēpore scōm qd in re ip-
 sa firmitur: uel scōm qd intellectu concipitur: pri-
 mum quidem dari non potest: qm̄ in re est in mate-
 ria et materiā contrahendo distinguit: quo sane mo-
 do ubiq; esse nō potest: Similiter materia trāsmuta-
 tioni subicit: et sic existere semper ei prius aufert.
 Er̄it ergo ubiq; ac semper unīuersale scōm qd intel-
 lectu uera rōe subsistit: q̄re eternū esse nullus sane
 mētis titubare cōtendit. Rursus intellectus id sua
 qd natura cōprehendit a trāsmutatōe et tēpore ea-
 rūq; reꝝ causis expoliat. Sz cuiuscūq; natura talis
 ē ut ip̄a rem in p̄palein: stabilēq; cōficiat: ip̄s quoq;
 a sui natura quēadmodū intellect' est sine tēpore atq;
 immobile pseuerat: q̄ ppter aiām imortalē existere cla-
 rissime p̄fiteūdū est: Adedā huius argumentatōis
 p̄tōn phūs explicando confirmat: aitq;: Intellect'
 simplex est et impermixtus: nihilq; habens cōmune
 Et quādoquidem a materia tpali atq; instabili seq-
 stratur: potestate equidem oīa existens: quod de ul-
 la potentia corporali organo mixto mobiliq; conser-
 ta sit minime dici potest: Superest eū ex antedictis
 Aristotelis uerbis in secula seculorū absq; p̄nicie cō-
 fiteri. Iterū et alio quippe modo sententia intenta

probat: Legitur in libro de causis: omnem animam tres operationes habere: divinam: intellectualem: animalem: quod ibidem Averroes commentator edisserit: divinam quidem possidet in quantum a causa ipsam causante consistit: Intellectuales autem in quantum a prima causa creata posita est instrumentum intelligibile pro ut de lumine suo intelligentiam influit: Animales vero habent in comparatione ad corpus: his itaque sic rite deductis argumentari potest: Quicquid in subtili operatione non dependet ad corpus: sed ad aliam causam: destructo corpore: non deperit: sed aliis causis promptis: Prima nempe sic deducitur: quoniam quolibet substantia ipsius naturalis sequitur operatio: et omnis substantia ponitur sua naturali actione manente. Secunda etiam arguitur: nam unicuique operatio illa substantialis est: quia in comparatione ad prius habet a quo esse atque substantiam accipit quod illa sit qua in collatione ad posterius utitur: anima vero sicut in prefatis rationibus patet: divinam ac intellectualem actum in comparatione habet ad prius: animalem autem ad posterius: Cum igitur interire priores esse non possint: nequaquam anima in divina atque intellectiva debeat actione: Hanc denique rationem Avicenna videtur asserere in principio sexti naturalium: ubi ait Quod hoc nomen anima non est illius rei nomen quod ex eius essentia nominatur: vel ex predicato in quo continetur: sed ex accidente quod accidit ei: et ideo dicitur quod anima ab animando nuncupatur. Preterea omnis forma ens in aliquo ut in subiecto terminum vel in materia non nisi actionem compositi operatur: hoc quidem probatur ex eo quod forma non agit nisi secundum quod habet esse: tenet autem esse in composito dumtaxat: igitur a consequentibus destructione: que operatione compositi non agit: ipsa per aliquem modum a substantia et materia separatur: quia rationalis anima actione concipit que corpori non

pertinet: neque ullius corporis partis existit: quare esse a corpore separatam: atque a cunctis eius partibus innuitur. Amplius ex quo intellectus corporis uirtus nihil apparet que in maiori corpore amplior sit neque in corpore uirtus agens: quemadmodum ad armoniam oculi est uisio: Reliquitur necessario quod ipse solus sit ab extrinseco nature datus a generationis initio: sicut primo mouentis: et canentis uelut Anaxagoras loquutus est. Quam ob rem solus intellectus diuinus est: perbens: et immortalis: cum solus ipse talem operationem habeat: que cum organi actione corporis nullo prius modo comunicat: conspicuum ergo uidetur animam incorruptibilem penitus assentire. Quod si Hippocrates in secunda amphoristarum particula in contrarium adduceretur in his uerbis: Quicumque dolentes aliquid corporis plurimum dolores non sentiunt: his mens egrotat: si autem languescit et animus: tunc quoque mens ipsa comoritur. Et Aristoteles in libro de morte et uita commemorat: percipientis animalibus delectatio: et sanitas: que in eisdem existunt: unde etiam de alia rationabiliter utique aliquis ex his: si enim non natura: sed sicut accidentia anima in corpore est: sic utique ipsius et altera naturaliter corruptio preter extinctionem qua moritur delecto corrupto: Clarum et Hippocrates ibi mentem animalem uirtutem in organo sitam appellat: et hec quoque non nisi per accidens egrotat: in quantum egritudine impeditur influere sensum in organo: sicut in cancro succedit: ubi frigiditas melancholicæ sensum intercipit: itaque insensibilis locus efficitur. Quod uero accidentaliter uirtus egrotet philosophus manifestat et inquit: Si senior oculum iuuenis accipiat: utique uidebit ut iuuenis. Ari-

Plotinus autem triplicem corruptionem supra distiguit: et
de anima confitetur: que minime a materia et organo
segregatur: hoc enim corporis puncte destruitur: sicut
vegetativa: sensitivaque: Sed postea de rationali asse-
rit: quod non taliter existit in corpore: sed propter ibi non
est modus extinctionis eiusdem. In libro de animalibus
quod edidit Albertus commemorat: atque multas
necessarias rationes allegat: quibus complurimi phi-
losophi precipue in academia ac etiam brigiana stu-
dentes heremite effecti sunt: ut etiam ab hominibus
separati hoc solum colerent. Tertio Petrus de cha-
ranchasia eiusdem professionis necnon summi ponti-
ficis argumentationes in medium proferamus: ait
enim: Cuius subiectum per se mortale videtur: ipsum
quoque interire necesse est: Sed disciplinabilem pri-
ncipiorum veritas deleri non potest: Ergo et illius subie-
ctum quod intellectus vocat perire nequaquam conce-
dendum est. Ceterum omnis caduca potentia ab obiecto
labitur excellenti: ut visus ab eminenti visibili: Cum
ergo intellectum superhabundans obiectum minime
ledat: immo ex ipsius vehementia vigorem exhaurit
quare ipsam potentiam indissolubilem esse omnino
credendum est. Amplius sicut Petrus in libro de in-
teritis allegat: operiprecium est divinam iusticiam bonis
malisque condigna tribuere: quod in hoc mundo fieri
non cernimus: Cum Boetius enixissime conqueratur
et dicat: Impante florentesque nequicia: virtus non
solummodo premisa caret: verum etiam sceleratorum pedi-
bus subiecta calcatur: et in loco facinorum supplicia
luit. Oportet ergo aliam vitam dare: in qua hec omnia altissi-
mus deus lance iustissima trutinabit. Preterea omnis
substantia actionem habens a corpore non emanans
tam a corpora materia non dependet: huiusmodi

ala est rationalis: Nam et intelligit ad hoc corpore
 nihil faciente. Hanc ob rem ab eo influentiam non
 assumit: ideo indissolubilis est appellanda. Illud et-
 iam sciendum est qd potentia queq; in sua operatib;e
 organi opari nequaquam ex postulans a corpore esse re-
 tinet absolutum: tale autem rationalis ala probat; er-
 go indelebilis arguitur. Ad idiam pñonem Avicenna
 triplici rōne confirmat: Nam cum huius potentia
 oīum materialium formarū receptiva sit: necesse est
 id quo suscipit omni corporali forma nudari: sed p-
 spectiva uirtus uniuersales spēs hospitat; organū
 uero corporum formas dumtaxat suscipit indiui-
 duas. Postremo tñ quia nulla potentia que corpo-
 rali fungit; organo supra seipam reflectitur: et enī
 ad se medium esse non potest: Superest domum ra-
 tionalen animā dicere expeditum atq; spoliatū esse
 seruare: Et cum a rethib; corporis cinigrauerit: uel
 in fociis tartareis extorquerit; aut in celo uita locun-
 dissima gratulari. Insuper nemo electione recta non
 esse desiderat: Quia igitur fortis animus sufferrē ne-
 cem eligendo peroptat: concludendū est post mortē
 nullatenus extinguī. Quarto in ordine durandī de
 sancto portiano uiri acutissimi: eiusdemq; religiois
 argumentum fortissimum audiamus: ait nampe:
 Omnis forma que in agendo obiectiue quodlibet
 corpus excellit subiectiue corpori presidet in essen-
 do: Agere quidem esse sectatur et forme actio amira-
 tur obiectum sicut esse respicit subiectum: sed intel-
 lectiua anima operando obiectiue omne corpus
 excellit: Nam licet nostro intellectui materialia pri-
 mum occurrant que non nisi medijs fantasmatibus
 intelligimus: q̄ sane quasda corporaliū rerum simi-
 litudines appellabo: uerū tñ in his stabili pedem inle

Argumentum sñ pñonij

requiescit: sed rationis ductu usq; ad immaterialiū
rerū notitiā penetrare concertat: igit' rōnalis anīa
imminet in effēdo subiectiue qđdē: nō ita q' in corpe
pars sit: parsq; extra remaneat: s; quonīā pter hoc
q' existat in corpore: uiuere sine corpore potest. Acce-
det qntus Petrus de palude dominici quoq; ordi-
nis filius uir eruditissimus hoc modo anīe immor-
talitatem exponēs: forma per se potēs esse opandī
subiectum: per se ualet existere subiectū essendi: qā
agere esse supponit: quod enī seorsum opari: seorsū
etiā existere potest: sed anima huiusmodi est intel-
lectiua: qm sic ipm intelligere recipit: qđ in corpore
nequaq; suscipi potest: neq; in eius partibus recep-
tari: ergo manifestum est absq; corpore uitam posse
conducere: uerum id substantiale esse corpori cōmu-
nicat: non illud aut intelligere. Esse nāq; subāle cui
cōmunicat' materie dñatur: sed modū legemq; sub-
iecti accidens imitat': quā ob eā esse subāle intelle-
ctuale: nō aut esse intellectuale accidentale posse cor-
pori arbitror impartiri. Ultimo est in loco ponēd'
Robertus olchotus anglicus ex eadem religione p-
genitus: inquit enim: Cum deus summe bonus exi-
stat: maxime tñ est suis bonus amicus: sed ppiū
est amico conuiuere. unde ⁊ Aristoteles i ethicis ait:
Amicus saluam amici uitam semp exoptat: Si igit'
deus amicus est: suis quidē immortalitatem amicis
impendit: Hoc sane apłus ad chorinthios ostendit
⁊ ait: Si in hac uita tñ sperātes sumus aut essem'
miserabiliores omībus hominib' erimus: Amplius
nemo adeo stultus atq; insipiens est: ut deum deci-
pere quēpiam opinet': sed bene agentib' uitam: ma-
leq; opantibus penam promisit eternam: falleret nē-
pe nū ita contingeret: ut igitur oīem fallaciam a-
bono quod deus est optimo refecimus: et post pre-

39
presentes estus: languoresq; laborum mercedes nos
adepturos esse dicamus: planum est rationalem a-
nimam esse perpetuam crebrius iterare. Jam temp⁹
est referre rationes doctorum ordinis minorum: ut ex di-
uersitate religionis dubitatio certior atq; sapidior
fiat: sic nōq; prefata sēla barbarum uarietate fragra-
tiū dulcius atq; redolentius condietur. Bonauen-
tura sancti ordinis minorum omnium eorum meo iudicio
christianissimus has satis efficaces rationes inducit
ait enim: Creaturarum ordine uniuersi materiam pri-
mam ac formam ultimā reperimus: Et eque uel ma-
gis de totius orbis complemento ultima forma: sicut
et prima materia commendatur. Cum igitur materia p-
ma indissolubilis sit: etiam rationalis anima: quam for-
mam ultimam esse philosophi uoluerunt. Rursus necesse ē
secundū combinationem perfectam creaturarum diffe-
rentias inuenire: ad hoc qd uniuersum completū exi-
stat: sed in uniuerso reperire contingit substantiam
magnitudinem inextinguibilem cōtinētem sicut celi
corpus. Insuper substantia datur incorruptibilis q
magnitudo non est. neq; magnitudini cōiuncta. ergo
substantia media reperietur immortalis que magnitu-
do non erit. neq; iuncta magnitudini: cum hec anima
rationalis sit. restat ea immortalitatem asserere. Nullum
preterea bonū irremuneratū: nullū malū impunitū
apud eū qui iuste iudicat. In pñti tamē seculo plu-
rima bona premio carent. multa q; mala impunita
pretereunt. quare preter hanc: felicē aliā uitam dare
oportet qd non esset nisi anima defūcto corpore rēna-
ueret. Quod si forsā obtineres et id nō cogere disputa-
res: qm sicut corpus suscitatur: ita et anima reuiuiscere
posset. Talis quippe instātia fragilis est: nā cū anima
producat ex nihilo si corrūperet: prorsus in nihilū
rēderet: Nō ergo suscitaretur sed alia de nouo crearetur

Argumentis s^{an}cti Bonau-
m.

Ceterum ad dei iusticiam spectat: q̄ nihil bonū ac
iuste actum: in exitum debet uergere perniciosum
at tñ secundū moralem phūm: diuinā legem: omni-
umq; phōy decreta: potius homo debet mortē sub-
ire: q̄ a uite honestate: atq; iusticie ueritate discede-
re: Q̄ si pimeretur anima: deleret penitus equitas
que in ip̄a consistit: talis igitur necis perplexio que
iusta est: et quā om̄is ratio recte collaudat: finē sim-
pliciter haberet iniquum: Ex ordine igitur equita-
tis: iusticieq; diuine: aīe immortalitas arguit̄. Cete-
ruz postremo sine sublato principaliter mouēte: alijs
fines cassantur: sed ultimus finis om̄is rōnalis opa-
tionis beatitudo perfecta uidetur: quare si illa non
sit: quecunq; facit anima finaliter irritant̄: Si ergo
hoc absurdum atq; inconueniens esse pbatur: illū
finem necesse est statuere: qui cum felicitas nomi-
netur: Ita a Boetio diffinitur: beatitudo status ē om-
nium bonorū aggregatione perfectus: ubi aut̄ hoc ē
necesse est immortalitatem asserere. Illud quoq; con-
siderandū reor q̄ om̄is ratiōnalis aīa beatitudinem
naturaliter affectat: qm̄ ut Aristoteles refert: bonū
ē qd̄ oīa concupiscūt. Sed nil otiosum in nature fū-
damento repitur: igit̄ oīs intellectiua aīa ad felicitā-
tem nata est puenire: ubi aut̄ beatitudo: ibi pfecta
securitas: ubi completa securitas: ibi immortalitas:
ubi enī mors intrare non pōt: nihil est timere: q̄re
ex ip̄ius aīe rōnalis ordine ad finem suū planuz est
aiam nullo modo perire. Idem persuaderi pōt: Cul-
uslibet cature potentie operatio antiquatur: atq;
in tpe consenscat: sed aīe rōnalis actio huiusmodi
esse negat̄: quinimo iuuenscat: Nam Job dare me-
minit: in antiq̄s est sapiā: ⁊ in multo tpe prudētia
Ex p̄p̄a ergo opatione incorruptibilitas rōnal̄ aīe
dephendit̄. Argumentat̄ idem ⁊ sic: nulla material̄

1-0
corruptibilisq; uirtus sup se nata est reflecti: Rōna-
lis aut aīa scōm ppiū actū se cognoscendo ⁊ amā-
do super se reflexum habere potest: ergo aīe rōnalis
uirtus materialis ⁊ dissolubilis nō apparet: q; si ef-
fus uis indebilis affirmatur: palam est ⁊ ipius sub-
stāciam incorruptibilem arguere: Potest quoq; tal
fieri splogismus: Omnis uirtus que p recessum ⁊ im-
pūxtionem corruptibili corpore fortior atq; potē-
tior efficitur per naturā indissolubilis esse tenet: ra-
tionale igit aīa huiusmodi existere quis dubitat:
quāquidem tanto magis releuatur interius: quanto
magis homo mortificatur exterior: Ex sua nēpe po-
tentia tam anime demonstratur eternitas: Illud idē
splogistica rōne pstringitur: Cuiuslibet spūal sub-
stantie scōm esse ac durationem e corpore pullulātis
ab eodem opatio dependet: quia rōnalis aīa ppiā
retinet actionem ad corpus nihil spectātem: sicut in-
telligere: ex quo nullum sibi ppiū exposulat or-
ganum: quare conspicuum est aīe durationē minse
a corpore resultare: atq; ipam de se nequaquā extigui
cum nihil ei reperiatur obiciens. Planius id idem
uidere potest: cum cognoscentis ad cognitū: siue po-
tentie ad obiectum proportionē esse necessarium sit
Sed rōnalis aīa pna est ueritatem agnoscere: atq;
affecta ueritatē intelligere: ⁊ ueritas inextinguibilis
pseuerat: ut in soliloqis aurelius Augustinus effat
cū nature talis existat: q; ipa ueritatis negatio sit
ueritatis assertio: nō pmit ergo rōnalis aīa imorta-
li pportioata ueritati: Nō solū concludēdū est ani-
mam nō extingui per ueritatem intelligentie: uerū
etiā uite uel iusticie ueritate: de qua in libro sapie
dī: Iusticia ē ppetua ⁊ immortalis: eodēq; mō aīa iu-
sticie capax. Preterea obiecto plurimum excellenti
omnis potentia mortalis offendit ⁊ magis in medio

q̄ in extremo debilitare solet: ut in libro de aīa me-
minit Aristoteles: Rōnalis aut aīa maiora atq̄ am-
pliora discutiens nō p̄pterea deterius minora scru-
tatur: profecto hoc memoratu dignū existimo: nam
in lucis sūnt notitia: et diuine sapie intelligentia:
q̄ in alicui⁹ creati p̄ceptōe magis atq̄ magis rōnal
aīa letat: quod phīl in libro de celo cōmendat inq̄-
ens: adagnū est de celestibus rebus aliqd posse cog-
noscere etiā topica ac debili ratōe: Et in p̄mō de p-
tibus aīalium refert: Amabile magis est paruus ali-
quid percipere de nobilioribus q̄ multa de uilib⁹
rebus agnoscere: ex comparatione igit ad oblectū cō-
clusio intentā manifestata est: Si ergo subā p̄ virtu-
tem agnoscat: uirtus p̄ opationem: opatio per ob-
iectum: humanā q̄ppe aīam scōm sui naturam q̄sq̄
opinabitur immortalem. Richardus de media uilla
eiusdem religionis p̄fessor: uir clarissimus hāc q̄stio-
nem satis p̄scrutatus est: Et q̄uis plures iaz tadas
rationes adducat: duas ex suis nondū bene tritas
imp̄ntiaz arripiam: Nūc enī sic uita aīe p̄suadere
perbennem: Quicunq̄ dei p̄p̄ honorē: fidei p̄mo-
tionem: rei publice salutem: mortem eligeret: recta
p̄culdubio electio uocaret: nā act⁹ est uirtutis forti-
tudinis: ut ex Aristotelica in ethicis sententia colli-
gi potest: Sed aurelio Augustino dicente qd quisq̄
recte eligit appetendum: cum ad illud peruenire ne-
cesse est q̄ melior fiat: melior aut esse non poterit:
qui iam uiuere desierit: Ergo mortem eligens: eaq̄
rectior factus per ip̄am deniq̄ immortalitatem acq̄-
rit: Eadem ulterius sic potest p̄bari sententia: Ani-
mam sane rōnalem actum a corpore nō dependentē
habere cōspicimus: q̄nquidē rem sub esse uniuersali
cognoscat: libere eligit: sup se reflectere potest: Et su-
per suū actū intelligendo: atq̄ uolendo: que facere

non pōt: Intellectus igit et uoluntas rōnalis ante
suos act⁹ absq^{ue} corporeis organis exercentes interē-
pto corpore minime corrumpunt: quare pariter et
subi: qua tales quidē potentie radican^t: Iohānes
etiā scotus ex eodē ordine pcreatus ita ait: Poitro
sensus et intellectus maxime differūt: qm̄ sensibile p-
aninens sensus qdē offendit: ea ppter inō min⁹ sen-
sibile deterius sentit: Intellectus uero cōtrariō mō
se habet: nam postq^{ue} intelligibilia sūma penetraue-
rit: inferiora magis intelligit: Nō ergo in opando p-
spectiua p^otentia hebetat debilis facta: quare etiā
incorruptibilis erit in essendo. Amplius ut moites
tolleret phō in ethicis pēpiente fortis metuere nō
debet: Et loquit^{ur} ipse moralis phō scdm̄ naturalis
iudiciū rōnis: Igit scdm̄ rationē aīe dephendit
immortalitas: huius illatio cōsequētie patet: qm̄ qd
cūq^{ue} ppter uirtutis donū: uel in se uel in alio nemo
nō esse desiderat: Ex quo Augustin⁹ ait: Nō esse op-
tari non pōt: Restat ergo q^{ue} si aīa indebilis minie
diceret: moriens penit⁹ nō esse nancisceret. Ceterū
phō in sua methaphisica refert: materiam esse qua
res existere: atq^{ue} nō uiuere potest: quod igit inate-
riale pbat^{ur}: a tali essendi p^otentia remotius abscē-
dit: sed intellectiua aīa phō in quiente materiam nō
habet cū simplex sit forma: ergo cā nunq^{ue} desinere
manifestū est. Picterea uelut comētator Averrope
sup methaphisica dicit: naturalis appetitus inanis:
atq^{ue} frustra esse nō pōt: bō tñ ad semp esse naturale
desideriū hēt: quod nobis instinatu quodā natur
satis innotescit: Cernimus quidē q^{ue} nihil aufugim⁹
nihilq^{ue} floccipendim⁹ nisi uirtute naturalis deside-
riū: uel amoris ad aliqd inclinati. Cū uero scōz Boe-
tīi sniam⁹ homo naturaliter tueri salutem laborat:
mortē perniciemq^{ue} deuitat. Et ap^olus ait: Nolu-

Aug. uirtutis / bōt / sn

mus expoliari: sed supuestri: Eadem quoque de felicitate ac summo bono ratio est: que sane beatitudo exprimo ethicorum codice in generali: et decimo quoque libro in speciali a cunctis mortalibus naturaliter affectatur: planum est ergo rationalem animam nullo modo sua uoluptate priuari. Postremo quid de hac re Petrus aurelius supradicti ordinis filius erudient perspicendum est: inquit enim: Nulla operatio que sit actionis principium abstractior inuenitur: sed que alicui corrumpti non subest in nobis exprimitur actionem: igitur nec principium eius: quod in anima rationali consistit: Insuper substantia que quanta non est: ab aliquo quanto corrumpi non potest: quantum enim in non quantum agere nequit: Sed in nobis aliqua est substantia non quanta: quare eam indelebilem esse post corporis interitum non est ambigendum. Enarraui quidem quorundam theologorum opulentas rationes: nonnulla addidi: quedam etiam refeciui: Sed hoc unum intelligendum est forte maioris laudis non esse nouas reperire rationes quam inuentas limare et quibusdam additionibus expolire: unde de Virgilio dicitur quod non ei facile fuerit clauam de manu Iherculis extorquere Ne tamen id mihi imputetur: aliquid proprio ingenio et capite argumenta facere non recusabo: preter eas que dicte sunt rationes considerandum reor: quod cum mortales beatitudinem appetunt: quod affectare nihil aliud est: quam id desiderare quo uoluntas plena nihil amplius sitiat: ut autem satiata uoluntas ulterius non exardescat: duo precipue requiruntur: bonum. scilicet summum quod deus est: atque huiusmodi felicitatis adeptio: quod altero nomine fruitio nuncupatur: Iste denique summi boni possessio ut uoluntatem integram contentam: beatamque reddat: ei anexam oportet eternitatem habere: que nec minui: nec augeri potest: Sic igitur et beatitudinis appetitu: cui fruitio atque possessio sem-

piterna coniungitur pfecta quidē tranquillitate aīe
 condudis immortalitas. Ceterū si deus iustus est sua
 cum censura eorū meritis exigentibus innocētes im-
 piosq; librabit: presertim cū in ecclesiastes Salomō
 cōmemoret libro: Cuncta que fiunt adducet de⁹ in-
 iudiciū: que porro actionū olum retributio in-
 sentia fieri nō potest: quod pphete: ceteriq; sapiē-
 tes ammirari nō desinūt: Lamentat^r Hieronimas inqui-
 ens: quare uis impiorū p̄speratur: et bene est oībus
 qui p̄uaricant^r et utiq; agunt. Item et Job: Qua-
 re impij uiuunt subleuati: confortatiq; sunt diuiti-
 is. Et ip̄e quoq; suspirat Abacub: Quare taces im-
 pio deuorante: et cōculcāte iustiorē se. Item et Da-
 uid: Usq; quo p̄ctores dñe: usq; quo peccatores glo-
 riabunt^r. Et Salomon obstupescit inquiens: Uidi
 aliud malū sub sole: stultū positū in dignitate sub-
 limi. Nec ip̄m cōticebo Boetii qui in libro de cōso-
 latione conquerit^r: ait enī: Premit infantes debita
 sceleri noxia pena: at pueri residēt celsi mores solio
 sanctaq; calcant iniusta uice colla nocētes: latet ob-
 scuris condita uirtus clara tenebris: iustusq; tulit
 crimē iniqui. Nec discrepat ab his Seneca in pri-
 ma tragedia referens: Jus est in armis: leges oppri-
 mit timor: fontibus parent boni. Erit igitur in fu-
 tura uita omnium harum rerum cōmutatio: quare
 corporis post interitum aīna uerissime remanebit
 Amplius apostolos atq; euangelistas legimus ex o-
 re diuino loquutos: mortales cunctos ad mundi cō-
 temptum exhortantes. Inquit enim Matheus: Si
 uis p̄fectus esse: uade et uende oīa que habes et
 da pauperib⁹: et sequere me. Johannes quoq; sub-
 iungit: qui odit aīam suā in hoc mūdo in uitā eter-
 nā custodit eā: decipet utiq; de⁹ hōiem suis p̄suasiō-
 bus mūdū nihilipendētē: si aīa cum corpore mo-

no pulchm

ritur. Insuper mediū assignare duobus oportet extre-
mis: ipmque aliquid de utrisque participare: homo au-
tem e cunctis creaturis mediū appellatur: quā ob-
causam cum fumento in corporis dissolutione: et an-
gelo in anime incorrupte cōmunicat: Alterius talē
inductionem in huius ueritatis uenatione contem-
pollicetur: Omne enī quod morte delet: aliquo istō-
modoy pimitur: aut separatione forme a materia: q̄
bifariā dicitur: quia uel diuisione forme q̄ segregata
manet: ut cum a corpore rōnalis anima sciungitur:
que sane sectio imoris appellat: aut separatione forme
que distincta nō uiuit: uelut in ignis extinctione: et
hec diuisio corruptio proprie nuncupatur: uel p̄tū
integralium disiunctione: sicuti euz lapides et ligna
collapsa succubunt obruit hospitau: Siue subleat
perniciē: quēadmodū pariete destructo: pictura que
in eo erat ut quātitas obstruit: Aut deferentis in-
teritu: ut uase cōfracto: qui in eo aderat liquor effū-
dit: Uel absentia cause: ut sole sublato: clara tene-
brescit et dies: Nullo igit hōy rōnalis aia extingui
pōt: nō quidē p̄mo mō: cū non sit ex materia et for-
ma composita: nec porro scdo: cū forma simplex sit:
hisque p̄tibus careat: neque tertio idē destructione sub-
iecti: nā si eius subiectū poneret: nō esset nisi corp⁹
aliquo assignare: ipa aut nō se hēt ad corp⁹ sicut acci-
dens ad subiectū: Est utique ipa perfecta subā scdm
se hōy susceptibilis: manens intransmutata scdm
essentiā: qd̄ integre substantie p̄prium esse censetur:
Nec q̄rto mō interire pōt: cū deferēti nō indigeat:
uelut uasculo liquor: quo denique cōtineat: Neque ul-
timo qd̄: qm̄ a p̄ma causa imediate cōfluit: cuius
absentia nihil extinguit: cū de se essentiā atque per-
manentia semp effundat: Superest igit rōnalem aiaz
dicere modis oib⁹ imortalem. Item quadā similitudine

pbari pōt: Sicut ad cunctas corpales formas: sens-
 bilesq; materia prima se habet: ita ad intelligibiles
 formas et spūales cognitua subā: Cum igit materia
 prima ab aliqua sensibili forma seu corporea ne-
 quaq; extinguit: ita intellectua substantia ab aliq;
 perceptibili ac spūali forma minime ledet: Et mul-
 to minus a specie corpali: cū propter sue sublimita-
 tem essentie talis corruptio ad eam non posset attein-
 gere: Relinquit ergo eam imortale asserere. Ampli-
 us quodlibet esse mortale paulatim decrescit et defi-
 cit donec ad mortem deuenit: perspectua uero po-
 tentia sua duratione p̄ficiens inualecet: ut quanto
 antiquior: tanto sit ad intelligendum fortior: liquet
 igitur eam nunq; dissolui: cū innata sit et esse ppe-
 tuum quedā cupiditas affectare. Aliter idem p̄sua-
 deri pōt: Virtus finē in opatione non h̄ns in tēpē
 sine caret: sed intellectua uis terminū in actione nō
 habet: nō enī tot ad cognoscendum est limitata: qn
 adhuc plura contemplari non posset: quare ei finis
 in tempore non assignatur. Preterea ex obiecti con-
 ditione: potentie qualitas intelligitur: et ex poten-
 tie qualitate substantie uirtus agnoscitur: Cum igitur
 intellectus uirtutis obiectum inextinguibile sit
 uniuersale: cognitua uis incorruptibilis arguitur.
 Sup̄ioribus quoq; talis adiciendus est sp̄logismus
 Ois substantia cuius opatio a corpore non depēdet:
 nec ip̄a quidē: Sed intellectue substantie huiusmodi
 est contēplatio: nam intelligere a corpore non resul-
 tat: quare est a materia separabilis: et absq; ea potest
 uiuendo consistere. Amplius si intellectus a corpore
 dependeret: hec utiq; consequētia sequeretur: qd ad
 corporis uigorem intellectua potentia conualesceret
 idemq; in contrariis qualitatibus eueniret: aliter
 enī succedere uidemus. quoniā senio confectis hoib⁹

corpus debilitate languescit: Et uires intellectus exuberant ampliores: Et quædamodum melius sentiunt iuniores: sic omnium iudicio seniores rectius atque perfectius speculant: In antiquis inquit Job est sapientia: et in multo tempore prudentia. Et Hieronimus ad Nepotianum scribens ita refert: Omnes pene uirtutes corporis mutantur in senibus: Et crescente sola sapientia decrescunt cetera: Et inde sequitur: Benedictus uero eorum qui adolescentiam suam honestis actibus instruxerunt: Et in lege domini meditati sunt die ac nocte etate fit doctior: usu instructor: processu temporis sapientior: et ueterum studiorum dulcissimos fructus metit. Hoc idem et Avicenna in sexto naturalium asserit inquitens: Omnium partium corporis debilitantes uirtutes in fine etatis iuuenibus quod sit circiter annos. xxx. hec autem uirtus intelligibilia apprehendens non corroboratur nisi post hanc etatem. Aduertendum est tamen quod intellectiua quidem actio per abstractionem est a materia: materięque conditionibus sed operatio quolibet secundum naturam uirtutis existit: a qua tandem illud egreditur: Igitur a materia intellectus abstractus est: corporeus organum non habens: Considerare oportet unumquodque cognitum in potentia perspectiua secundum naturam intelligētiæ existere: Cum igitur corporea atque materialia in ipso sint intellectu a materia denudata aia immaterialis erit: nec alicui corporis parti iacebit immersa. Preterea nulla uirtus alicui corporee parti coniuncta: siue per instrumentum agens seipam agnoscit: non enim super se reflecti potest: unde nec oculus se conspiciat: neque imaginatio se concipit: Si ergo intellectus se metipsum intelligit: non est alicui particule corporis annexus: igitur indissolubilis arguitur. Planius uero quisque persuadere potest: non est necesse nauis rectorem

succumbere cū naufragium dissipatur: nec militem oc-
 cidi cum equo quo supra insidebat pugnando nece-
 tur: Sic minime opus est rōnalem sp̄m intrare: q̄-
 uis corpus quod aīe quātum ad ignobiles quasdam
 operationes organum est: in cineres redigat. Insup
 nihil a deo creatum est ppter se uilius atq; deterius.
 Hāc igitur rōnalis non est principalr pducta uirid
 propter actiones: quas cum brutis cōs habet: aut
 hec ppter corporalia bona: que ea ignobiliora sunt
 sed ut rectius credendum est bonum propter diuine
 participationis eternuz. Preterea rationalis anima
 omī corporali creatura multo prestantior arguitur.
 Cū uero q̄busdam effectibus corporali bus ut cele-
 stibus orbibus deus perpetuum esse cōtulerit: qua-
 re id quoq; anime intellectiue cōicasse necessarium
 est argumentari. Ceterum si amicitie aut beniuolen-
 tie legem inspexerimus: animam immortalem non
 esse nihil obuiat polliceri: deus enī rōnalem crea-
 tura n̄ suas leges obseruantem summopere carpen-
 dit: Quam ob rem Salomon sapientissimus ait:
 Ego diligētes me diligo: Quis proinde fidelis ami-
 cus: n̄ a morte non liberabit amicus: quādoquē-
 dem id efficere potest: Pariformiter ergo uidetur q̄
 deus rationalē animam ad imaginem atq; simili-
 tudinem suam editam: ab omni corruptione regat
 illesam. Corporalis sane mors amicorum dei: som-
 nus potius dīcenda est: uel transitus ad meliorem
 uitam in sensu altero exponenda: profecto Johan-
 nes euāgelista meminuit: Lazarus amicus noster dor-
 mit. Et adtheus pariter addit: Non est inquit de-
 us mortuorum: sed uiuentium. Non illud imp̄sen-
 tia p̄conticescam: cū ea que a solo deo pducunt in-
 esse ppetua sunt nisi accidētia: uel forma a materia

dependens existat: huius autem rationalis anima non est
cum a deo solummodo preceperit: quasi immortura quo
sempiterno durabit. Idem exemplo uel figura osten-
di potest: Certum est quod brutorum cadavera cum seris
uel a casu conspiciuntur minime formidamus: Sed cum
corpus humanum extinctum uidemus: repente cōterris
ac totis artubus frigescentibus pallidi p̄borescimus
arriguntur ex tempore capilli: et tremantes illi mor-
tē animam excogitamus: Si enim anima cum corpore si-
mul intellectiva periret: non magis peremptus ho-
mo quam lupus uel canis mortuus timeretur: relinqui-
tur ergo uiuens aliquid post corporis mortem: quod
causam timoris iducit. Persuadendum est idem uti-
litate quadam quam quis adipisci potest si non ab-
hac sancta ueritate deuiauerit: Aut igitur anima mor-
talis est aut immortalis: si anima mortalis est: et eā
fore credis immortalem: nullum tibi succedit incom-
modum: nec erit qui te arguet: si tamen immortalis et
eam credis esse immortalem: potest tibi utilitas ma-
gna succrescere: melius est ergo atque satius eam non
desitutam dicere: quam dissolubilem credere: Quoniam
ut est apud sapientes omnes: si prepositis duobus:
et ex hoc bonum consequi potest: ex altero uero
malum: magis hoc eligendum est: quod bonitatis
causa: quam illud quod prauitatis initium coargui po-
test: Et hoc presertim iuxta uerbum quod Cicero
refert in libro de senectute Catonem dixisse: si anima
mortalis est qui credunt eam esse mortalem non
erunt post hanc uitam qui nos de contraria opinio-
ne confundant: Si uero immortalis est: nos qui huius
sumus: eos qui inimice opinionis sunt confutari
poterimus. Nunc perscrutandus est ex quibus Aristote-
lis uerbis aliorumque philosophorum animam non desitutam existere
argumentari possemus: Transcurremus oia ipsius opa

15
In. ii. de aia ita inquit: cum de uegetabili atq; sensi-
bili loquitur: scdm q; eas corporis sectione discrepart
contingit: uelut plante ⁊ anulosi corporis a alia di-
uiduntur: Inde de pspetua potentia ista subdgit
de intellectu aut nihil adhuc manifestum est: scilicet
q; sic existat in corpore ut uegetatiua ⁊ sensitua: Et
addit ulterius: uidet quidē gen⁹ ale atq; esse: Et
hoc solū seperari cōtingit sicut ppetuum a corrupti-
bili: relique tñ partes ale planū est q; sepabiles nō
sunt. Ex his pfecto dictis apte colligitur in aliquo
corporis organo aiam nō esse: eamq; incorporeā ⁊ tā-
dem corporis interitu intellectum uelut eternū a dis-
solubili separari. In eodē quoq; ii. libro taliter phis
arguit: Quidē igit nō sit sepabilis aia a corpore
ut pars quedā ipsius seperabilis apta nata est: non
manifestum est: Quarundā enim partium actus est
ipsa: at uero secundū quasdā nihil prohibet seperari
scilicet ppter hoc q; nullius corporis sunt actus. Am-
plius quidē manifestum est si sic sit corporis actus a-
nima sicut nauta nauis: Ex his causa duplex habe-
tur: quare rōnalis aia a corpore sepatnr: tum quia
aia secundū genus suum corporis est actus: ⁊ quedā
partes anime quasdam partium corporis actus exi-
stunt: ut uegetatiuū ac sensitiuum: Et hāc ob causā
minime refecantur: sed rōnalis aia nullius actus est
corporis: neq; partis ipsius: tum etiā quia anima in
corpore pefidet sicut in nauigio nauta: ipm mouēs
ipm q; gubernans: Nauta quidē sepatur a nauē: li-
cet extra nauē actum regiminis nō exerceat: Ita et a-
nima a corpore remouet: q;uis tū corporis frena non
regat: cū aia intellectiua discedit. Itē in tertio de a-
nima refert: Intelligere et considerare consumunt:
alio quodam interius corrupto: ipsum autē intelle-
ctum impossibile scilicet est interire: Intelligere enī

aut amare uel odire non sunt illius hoc est anime in-
tellectiue passionis: sed huius habentis illud secundum
quod illud habet: hoc est corporis animam intellectiuam
habentis secundum quod habet eam: quare hoc corrupto
scilicet corpore non reminiscitur: neque amat: non eadem
illius erant secundum quod dictum est: Intellectus autem
diuinum aliquid impossibile est: Relinquitur ex hoc ista
sententia: quoniam intelligere quod ex fantasia figuratur in-
tellectu deleto minime destruitur: sed alio quodam
modo interius extincto scilicet organo fantastice a-
quo spiritus intelligibiles abstrahit: Et sic denique dis-
tingere atque odire actiua secundum corporalem extingui-
tur: Et intellectum secundum se impossibile est interi-
re. Insuper in primo de anima dicitur: intellectus uide-
tur quedam substantia esse et non corrumpi: quod
sic ipse demonstrat: Nam si corrumpere: hoc maxime
a debilitate contingeret: que est in sensu: quod non
ita accidit: quia nec potentia sensitiva ratione anie-
in senectute tepescit: quoniam si oculum iuuenis se-
nex acciperet: uideret utique sicut et iuuenis: Hanc
hec Aristotelis uerba pulchre Albertus magnus ex-
ponit: atque: Non tamen ex hoc anime immortalitas desi-
gnatur: uerum et ipsa probatio: Siquidem corpus
morte periret: tunc maxime eum desinere sensui corruptione
nam una sola secundum naturam corruptio est: ut in. iiii. me-
thaphysicorum philosophus disputat inquit: Simplicius utique ge-
nerationi contrarium precipue compositi putrefactio: omnis quippe
secundum naturam corruptio in hac uita est quemadmodum se-
nex et uetustas: finis enim ceterorum horum putrefactio:
Et hoc patet apertius insinuat inquit: quod antiquas
et senescit propter interitum est: Ista probatio est a maiori
magis enim sensibilis uirtus quam intellectiua corporis cor-
ruptione succubere uidetur: sed sensitiva non nisi per acci-
dens enecatur in quantum uis est in corpore subsistens

76

quare nullo modo perimitur intellectus: Nec acciden-
 taliter ut sensitiva consumi potest: eo quod uirtus non sit
 que alicuius corporis actus existat. Rursus Aristo-
 teles in primo de anima idem disceptare uidetur cum
 ait. Si est aliqua operationum anime: aut passionum
 propria conueniet eam utique separari: si nulla est pro-
 pria ipsius: non erit utique separabilis: sed in tertio de
 anima patet quod intelligere est a se intellectiue propria
 operatio quam corpori non cōleat: Non enim in corpore
 uerū in sola perspectiua potentia receptatur: quare
 rationalis anima a corpore separabilis arguitur. In
 eodem preterea primo libro philosophus instruit quod intelle-
 ctus fortassis diuinus aliquod et impassibile est: ait
 enim: fortassis propter suum intelligere quod recipiendo
 species ab imaginatione tenet: sicque sine passione non
 est: Et quo ad hoc intelligere nequaquam corpore ca-
 ret: est igitur immortalis rationalis anima separata coe-
 terna substantiis. Amplius in .xii. metaphysice philosophus
 causas mouentem scilicet et formalem distinguit o-
 stendens quod agens antecedit effectum: tamen forma-
 lis cum effectu producta simul existit: Sed an alia
 post compositum forma remaneat: ait quod posterius
 perscrutandum est: In aliquibus autem nihil prohibet:
 ut si anima est talis: non omnis sed intellectus.
 Omne namque impossibile est forsan: quod ita Al-
 bertus explanat: Si post materiam suam tempore
 aliqua forma remanet: ipsa non nisi anima erit: et
 tamen non tota anima: hoc est non quelibet anima
 Et dicit quod tota forte non remanet animam proprie
 humanam: quia in tribus est uiribus una: unde si
 intellectiua manet: cum ipsa una sit cum sensibili ac
 uegetabili in homine existentibus necesse est per ali-
 quem modum sensitiuam atque uegetatiuam etiam remanere

Preterea ut quidā astruunt in. iiii. de aia phis tale
demonstrationē facit: potentia illa que cognitiua ē
oium materialiu formaz ut spoliatur oportet: et in
natura sua oīi materiali forma educta de potentia
materie careat: nam si in natura ppria aliquā mate-
rialem formā haberet qua mediāte intellectualis sus-
ciperet: illa qppe forma de uirtute materie resūctā
perspectiuā impediret potentiā alias materiales for-
mas agnoscere: uelut egrotantis lingua aliquo hūo-
re colerico et amaro turbata dulce recipe non pōt:
et quecūq; gustabilia sibi uidentur amara: Sicut etiā
si oculi pupilla colorata esset: non posset alios colo-
res percipere: unde materiales formas atq; sensibiles
intentionaliter receptas necesse est ut a natura spoli-
etur illarum: Si igit intellectus in se naturam alicu-
ius forme materialis haberet: que in materia merge-
retur: non posset alias formas sensibiles intelligere:
quod porro falsum est: nō ergo intellectus aia cui⁹
intellectus est potētia de materie uirtute cōtrahit:
quare cōsequens est ut inextingibilis esse dicatur:
Hec demonstratio ex Aristotelis uerbis excerpit: ubi
ait: Necesse est utiq; qm̄ intelligit oia idest cunctas
sensibiles materialesq; formas: intelligit inmixtum
esse sicut dixit Anaxagoras: Nam sicut Anaxagoras
intellectum inmixtū statuit: ut impet: ita ponere nos
oportet intellectum corpi inmixtum: et imaterialē ad
hoc q; oīes formas sensibiles amiretur: Et hoc est
quod inde sequit: hoc aut est ut cognoscat dīspectū
quia scilicet opus est q; intellectus imaterialis ex nō
despectum contemplet idest materiam formam ab-
ipso despectā: qm̄ in natura sua nullā habet: sed oēs
talem trāscendit. Rursus phis in. xxi. de aialibus
inquit: Relinquit intellectum de foris aduenire: et
ex cōsequēti p generationem nō esse: p q; ab intellectu

42
 educitur forma: Et ita nec per corruptionē pōt nō
 esse suscipere: Et subdit ulterius solus intellectus ē
 ab extrinseco: et solus habet esse diuinum. Ceteruz
 in eo qui de pprietatibus elementoz libro serit idē
 sentire uidetur: In natis aīe sit spūs uite iussu dei:
 quare status anime censetur immortalis: Sed in
 secundo thopicoz hanc consequentiā disputat: nec eū
 ualere concludit: utpote si hominis aīa immortalis
 non ppter hoc aīa oīa immortalis: Ex hac nempe p-
 positione Aristoteles asserit aīam non fore corrupti-
 bilem. In libello de pomo multa de anime immorta-
 litate fatet: nam in extrema phūs infirmitate labo-
 rans suis discipulis: ceterisq; astantibus atq; audi-
 entibus hec subinfert: Ue inquit aīe peccatrix que
 non cognoscit factorem suū: ad quē inde reditura ē
 plurima quoq; in eodem inserit codices: quibus aīe
 perpendit immortalitas. Audiamus nūc comentato-
 rem Averroym: eiusq; rationes inspiciamus: Ipse q;
 dem sup Aristotelis. iiii. de aīa ista subiungit: q; pos-
 sibilis intellectus nec generabilis neq; corruptibilis
 existat palam est: ut manifestius apparet deīratōez
 Aristotelis intuentibus: nā dixit ipm passiuus non
 esse: et separabilem: simplicemq; hec tria uerba ab A-
 ristotele referunt: et nō est rōne uti aliquo eorum
 in demonstratiua scia de generabili et corruptibili. q;
 aut intellectus separabilis sit in. iiii. de aīa dixit Aristo-
 teles: separaf hoc ab hoc sicut perpetuū a corrupti-
 bili: q; passibilis siue immixtus nō sit in. iiii. de aīa
 ait phūs: ubi ista supponendo de intellectu pdocet
 inq;ens: dubitabit aut si intellectus simplex est et im-
 passibilis: et cū nulla forma materiali habens cōe:
 sicut Anaxagoras dixit quomodo intelliget: si intel-
 ligere est pati: Q; uero intellectus nequaquā euz ma-
 teria misceat p; dixit Aristoteles in. iiii. de aīa ut supi-

Argumētū Averrois

us in sua demonstratōe habitum est. Rursus idem
comentator in tertio de anima ubi prius taliter est
comētat^r: Necessē est in rōnali anima has duas dif-
ferentias ponere scilicet actionis uirtutem et passio-
nis. Et phis aperte fateat^r q^d utraq^q pars eius neq^q
generabilis neq^q corruptibilis est. Insup^r super. xii.
methaphisice iam tactam rōnem Aristotelis asseren-
do eādem sniam imitatur: Intellectus aut in habitu
partem generabilem et ptem corruptibilem habet:
Illud aut quod peruinis est actio eius: ipse uero non
destruitur nō extinguit^r: quoniam ab extrinseco uenit.
Preterea in tertio de anima ita pollicet^r Averroys
Nos ponimus intellectū immateriale esse: eternū
in corruptibilem: unde et idem uoluit Averroys: q^d
tam intellectus agens: q^q passibilis incorruptibiles
sunt: atq^q eterni: Et de anima seperata ita refert:
Cōiungetur splendori increato sine, medio quod ē
paradysus: et retributio eius: anima rōnalis manet
post mortem: Et finis pspertatis eius erit si primo
motori coadunabitur: Et primum motorem appel-
lat uniuersitatis principium quod de^r est: sicut Al-
bertus in libro de quatuor coeuis exponit. Postre-
mo sup. ii. de aia Averroys manifestat et inq^{it}: nul-
la pars aie a corpore sepabilis est: neq^q ad ipius de-
letur interitum: Neq^q ex hoc sequitur q^d pfectio cor-
poris sit: eo q^d ipa pfectio est: sicut nauta nauis:
qui a nauigio sepatur. Auicenna etiam arabū prin-
ceps in sexto naturalium non solum hoc cōfiter^r ut
Albertus refert: uerum pluribus opulentis atq^q ne-
cessarijs rationib⁹ nitit^r affirmat^r: arguit enim: Qd
per se consistit ab alio non dependens: ad alterius
mortem nequa^q extinguit^r: sed aia a corpore non e-
manat: quare defuncto corpe non interist. Ampli⁹
quecūq^q uirtus opans corpea est nō est apprehēsiua

nisi formarum corporaliū figuras: et habentius sensibilem qualitatū intentiones: intellectus autē sicut et in scientia de anima et intellectu: et intelligibili probatum est: apprehensiuus est simplicium: insfigurabilem: et insensibilem: sicut etiam hic et nunc existentium: non est ergo uirtus in corpore operans: Hic quidem dictis Auicenna plurima memoratu digna complectitur: ut quod nihil ociosum: nihilque superfluum in natura: Et anima non est corporee impressa substantie. Et prima anima uirtus humane: uirtus est que contemplationi compatur: Et ueri ac falsi radix appellatur: Et cum a corpore liberabitur anima: corporeisque accidentibus tunc coniungi agenti intelligentie poterit: tunc reperiet in ea pulchritudinem intelligibilem: et delectationem perennem. Ut autē breuiter de istorum opinionem concludam: Illud inferam tandem quod Albertus in libro de animalibus enarrat inquit: animam intellectiuam immortalem existere: Aristoteles: Averroes: Auicenna plerique philosophorum affirmant. Algazelis argumenta iam cernere opus est: quod rationes Auicenne discutienti easque supponens: alia supradedit: Rationalis autem anima de materie potentia non educitur: nec uirtute consistit in semine: cum a substantia separata causetur: quare consumpta materia que corpus est: minime destruitur: neque forma primis destructione materie: nisi que de ipsa per transmutationem extrahitur: Non igitur perit anima cum diuortium fecerit. Adulta quoque ipsius rationalis anime que post mortem corporis erit Algazel in medium adducit: Cum fortuita inquit fuerit anima propter habitudinem recipiendi infusionem ab intelligentia agente: Et confidenter locatur propter inherentiam sui insolubilem supersedet a negotio regendi corpus: et ab his que conueniunt sensibilibus: non tamen cessat corpus eam retrahere et impedire: et cum ea coherendi perfectionem cohibere: Cum autem post mortem

Argumentum Algazel

corporis impedimento liberatur prout uelamen au-
 fertur: atque spiritualiter coherentia durat quoniam ani-
 ma permanet: et agens intelligentia: Et eius ex parte
 largissime est infusio: Alibi idem etiam asserit inquit
 Cum separata anima fuerit a corpore eius coherentia
 cum intelligentia agente durabit: eiusque dispositio per-
 ficietur ac delectatione gaudebit: cuius esse explicari
 sermone non potest. Et alio in loco idem ait: Post
 mortem amisso instrumento desiderate res manet in-
 anima cupiditas eius: et hoc ipsius cruciatus ineffa-
 bilis existimatur. Isaac iudeus in libro de definitio-
 nibus anime etiam immortalitatem ostendit. Anima-
 rum inquit tres ordines sunt: rationalis: bestialis: uege-
 tabilis: omnibus uero excellentior rationalis: eo quod ipsa
 ex intelligentia: et de natura eius creata est: Et ob
 hoc factus est homo rationalis discipline perceptibilis
 inter bonum malumque discernens: ac ea inter que sal-
 uandus atque damnandus existat: Et in explanatione
 definitionis philosophie meminit: Philosophia est assimi-
 latio creatoris operibus secundum ueritatem humanita-
 tis et causa finalis hominis spiritualis est: ut unio ani-
 me cum corpore sit: ad hoc ut rerum particularium ue-
 ritas homini manifestetur: et inter bonum malumque
 discernat: et faciat quod expedit: uiuens in sanctita-
 te et iustitia: quousque remuneretur: et coniungatur
 splendori intelligentie: et pulchritudini sapientie: et
 fiat spiritualiter coniunctus splendori creato ex uerita-
 te creatoris sine medio quod est paradysus eius et re-
 tributio: et summa bonitas: et sublimitas integra
 et pulchritudo eius perfecta: Et alio in loco idem psal-
 ac ait: Prauorum anime sub tristi orbe deprimuntur
 et magno igne cremabuntur. Non differt ab his Al-
 petragoras astrologus qui in sue astrologie principio
 de quodam philosopho defuncto loquitur: quod locus eius est in-

Argumentum 11^{um}.

Philosophus 7^o 17.

Alpetragoras.

ter sanctos: quod esse nō posset nisi aia facto diuor-
tio remaneret, Simili etiā modo in almagesti libro
Tholemeus refert: Scientie inquit stellay in actio-
nibus et honestatibus mox laudabilium non ē ne-
cessitas parua; imo nihil est ea magis adiuuans ad
acuendos oculos mētis nostre et intellectus: ad con-
siderandū ea q̄ opibus simulant diuinis ppter sub-
tilitatē moderaminis et eq̄litas: et puitatem arro-
gantie: Et qm̄ ip̄a facit eū qui p̄seuerant eā inq̄rit
hāc celestem pulchritudinē diligere: et ducit eū ad
p̄seuerantiam diuini studij: Et coniungit eū ip̄i qd̄
aie sile est ppter bonitatē forme: ip̄mq; suo creatori
tandē assilat: Ex q̄bus Tholemei uerbis palam est
studij assiduitatē ad amorē celestij maxime cōferre;
atq; ip̄is excelsis oib; coadunare: Et hoc post
mortē intelligit: nā antea dixerat: Nō est mortu⁹ q̄
sapiam uiuificat. Cōstantinus quoq; medicus in li-
bro de dīa spūs et aie eandē p̄fecto sniam p̄ficetur:
Spūs ait a corpe separatus perit: opa etiā aie cū ip̄a
sepat a corpe perit: ip̄a aut in se nō p̄mit: Et de
spū corporeo loquit quē in p̄ncipio libri diffiniens
inq̄t: spūs est quoddā corp⁹ subtile: qd̄ in humano
corpe orit ex toto corde: et fertur in uenas pulsus
ad uiuificandū corp⁹: et opat uirā: anhelitū: et pul-
sum: Et sicut ex cerebro in neruis enascit: ac opatur
sensum: et motū: opatōes aie dicit q̄ in organo sūt:
ut uisus: auditus: et h̄: Hermes trimegestus natu-
ram hoīs describens: ut doceret quēadmodū esset a-
deo factus hec inq̄t: Et idem ex utraq; natura mor-
tali s. et immortali unā faciebat naturā hoīs: eandem
in aliquo q̄dem immortalē: in aliquo aut mortales
faciens: in medio. s. diuine mortalisq; nature illā cō-
stituens: ut oīa uidens: oīa miraret. Et ad Asclepiū
scribens ppe p̄ncipium ait: Audi igi o Asclepi: cō

Tholemei

(Constantinus)

(Spūs qd̄ s̄)

(Hermes)

fuerit anime a corpore facta discessio: tunc ad examē
meritiq; eius arbitriū trāsibit in sūmi demonis po-
testatem qui eam cum piā iustamq; prouiderit in si-
bi competentibus locis manere permittitur: Si autē
delictorum illam maculis utriusq; obsitam uiderit:
desuper ad ima deturbans procellis turbīnibusq;
aeris ignis et aque sese discordantibus traditur? in-
ter celum et terram inundans fluctibus in diuersa
semper eternis penis agitata raptat: ut in hoc ani-
me obsit eternitas q; sit immortalī sententiā eterno
supplicio subiugata: Sic ne his implicemur uerēdū
timendum: cauendumq; esse cognosce: Incredibiles
enim post delicta cogentur credere non uerbis: sed
exemplis: nec minis: sed ipā passione penarum. So-
crates uero stoicorum princeps animam inextingui-
bilem esse disputauit: Testis est Hieronim⁹ ad Ne-
potianum ita scribens: Immutabilem animam ⁊ post
dissolutionem corporis subsistentem: qđ Pythago-
ras somniauit: Democritus non credidit: in conso-
lationem damnationis sue Socrates disputauit in-
carcere. Item moriens Socrates discipulis suis hec
intulit: Nolite lacrimas effundere: En moriens ibo
ad alios optimos uiros. Idem animas immortales
ad celum euolare manifestat: dū in Phedrone Pla-
to eū sic loquētē facit: Immortales igitur q̄ uocā
cum ad summū peruenerint conuersum: extra p̄gres-
si in dorso celi consistunt: ibi constitutos circūferē-
tia differt. Socrates quoq; ut Cicero prima tuscula-
narū questionū scribit: Is qui esset omnīū sapientis-
simus appollinis oraculo iudicatus: in supremo ui-
te die cum pene in manu mortiferum illud teneret
poculum loquutus ita est ut non ad mortem trudi
ueq; in celum uideret ascendere: ita enim censebat:
itaq; differuit duas esse uias duplicesq; cursus ani-

morum e corpore excedentium: Nam qui se humanis
 uitiis atque flagitiis inquinassent: at totos se libidinibus
 deditissent: quibus obsecati: ueluti quibusdam
 domesticis uitiis et flagitiis se inquinassent: uel re
 publica uiolanda fraudes inextinguibiles concepissent
 His deuium esse quoddam iter sedusum a concilio de
 orum: Qui autem se castos: integrosque seruauissent: quibus
 fuisse nulla cum corporibus contagio: seseque
 ab his semper seuocassent: essentque in humanis corpo
 ribus uitam imitati deorum: his ad allos a quibus per
 fecti essent reditum facilem patere. Plato achademico
 monarcha in phedrone ait: Neque anime separte
 pro habitaculo caput humanum assigno: in quo me
 moria uiget: sed totum unquam pererrat celum: Et dum
 sic perfecta: ac uirtutibus allata sublimis uagatur: to
 tamque mundum pro domicilio habet. Et in eodem etiam
 libro ait: Imperfectus quidem et imundus in infernum
 abiens: perfectus uero et purgatus hinc transiens
 cum deo habitabit. Et alibi: Superueniente necesse in
 homine quod mortale est ipsius disiungit: quod uero
 immortalis est et integrum et incorruptibile aduolat
 abiens: et cedens loco: de quo secundum cum hesitare non
 conuenit alicui mentem habenti: ubi etiam ponit quod
 quando homines disiungunt: ducunt in chaos: Et qui sancte
 et digne uixerunt premiantur: qui uero iniuste puniuntur
 In libro tertio Timaei: inter multa que de anima dicit
 humana hoc uerum subiungit: quod intellectualis anima immor
 talis est: et secundum quod passiones uicerit: uel ab eis uicta
 fuerit interitu corporis premium aut penam accipiet. Rur
 sus Plato senideus inquit: Viri contemplatiui felici
 tate contemplatiua uiuentes celestium sedes post
 mortem accipiunt: in quibus deorum felicitate po
 tiuntur. Pherecidas syrus ut in prima tusculana
 quoniam Cicero refert: primus omnium dixit esse animas

plato.

no.

Phedrone

Zeno.

Apuleius.

Porphyrius.

Obi. abbas. c. 12.

Aristippus.

Leucippus.

Democritus.

Epicurus.

Dicarchus.

Aristodenus.

hominū sempiternos: Et teste Lactantio imortales
esse animas disputauit. primusq; osium: secundus
Pythagoras eius discipulus extitit qui hanc firma-
uit opinione: huius quoq; sancte opiniois Zeno sto-
icus fuit de quo Lactantius meminit: Esse inferos
Zeno stoicus docuit: et sedes piorum ab impijs esse dis-
cretas: et illos quidē quietas ac delectabiles incole-
re regiones. hos uero luere penas in tenebrosis locis
atq; in sceni uoraginibus horrendis. Apuleius plato-
nicus in libro de deo sacratissimus eisdem uidet habuisse
sentiam: cū inquit homines esse plaudentes: oisibus pol-
lentes: immortalibus animis gaudentes. Eiusdemq; ue-
ritatis Theophrastus: Theophrastus et alios multos
philosophi principes recitat et affirmat. Hieronymus sup ter-
tio libro de anima aduersus Alexandrum: qui uoluit hu-
manā animā ex nobilissima elementorum mixtione con-
cretam esse mortales: multis rationibus animas ibi esse im-
mortales probat. Idem Porphyrius sensisse uidetur:
qui licet in hoc errauerit: ut Augustinus in libro de
ciuitate dei refert qd animā ponat in aliud corpus hu-
manum transire priore relicto corpore: in hoc tū uex
profitetur per mortem hominis animā non extingui
nec ad alterius hominis replendā memoriā: sed ad-
iutificandum et animandum corpus transitum fa-
cere: beluinos tū platonicos carceres euertere mini-
me dubitauit: Multos philosophos ab hac sanctissima le-
gimur errasse sentia: sicut Aristippus fuit: qui sicut la-
ctantius inquit. hominem uoluptati: hoc est malo
tanq; pecudem subiugauit. Insuper et Leucippus a-
quo Democritus eruditus hereditatem stultitię re-
liquit Epicuro: Oberrauit insimul et Dicarchus
q animā cū corpore perire: dissolutiq; opinatus est.
Aristodenus referente Lactantio negauit omnino
ullam animam esse et cum uiuit in corpore: s; uelut

in fidibus ex intentione nervorum effici concordem so-
 num: atque cantum: quæ musici armoniam vocant:
 Ita in corporibus ex compage viscerum: ac vigore me-
 brorum vim sentiendi existere: quo nihil dici deliri-
 us potest. Polites sane huius rei verum exquisiuit: quod
 ut Lactantius ait: consuluit Appollinem milesium
 Utrum ne maneat anima post mortem? Et respon-
 dit his versibus: Anima quidem quædiu vinculis in-
 corporis tenet: corruptibiles passiones sentiens mor-
 talibus cedit doloribus: cum vero humanam solu-
 tionem velocissimam post corruptum corpus invene-
 rit: omnia ethera ferit: nunquam senescens: et manet in-
 eternum sine pena: primogenita etenim hec diuina
 disposuit providentia. Xenophon ut est apud Cice-
 ronem in libro de cyro prout maiorem cyrum mori-
 entem sic filios alloquutum inducens animam im-
 mortalem existimat: Nolite inquit arbitrari o filii
 carissimi me cum a vobis discessero nusquam aut nullum
 fore: Neque enim dum essem vobiscum animum meum
 videbatis: sed cum esse in hoc corpore ex his rebus
 quas gerebam intelligebatis: Eundem igitur esse cre-
 ditote etiam si nullum videbitis. Adhuc quidem nunquam
 suaderi potuit animos dum in corporibus mortali-
 bus essent vivere cum excessissent ex his mori: Nec
 vero curi animum esse insipientem ex insipienti cor-
 pore evasisset: sed cum omni amixtione corporis li-
 beratus purus et integer esse cepisset: tunc esse sapi-
 entem. Cyrus hec moriens. Et post pauca exclamat
 Cicero referens: O preclarum illum diem: cum ad il-
 lud divinorum animorum concilium: cetumque profici-
 scar: Cumque ex turba: et colluvione discedam: pro-
 ciscar enim non ad deos solum: quos ante dixi: verum
 etiam ad Catonem meum quo nemo vir melior
 nunquam natus est: nemo prestantior: Didum rex brag-

Polites

Appollinis milesium

Xenophon

Didimus

manorum ad Alexandrum scribens idem uidetur ha-
buisse iudicium: dicit enim quapropter nimis uecor-
des et miserabiles uos iudicamus: qui originem ue-
stram esse celestem non suscipitis: magnamque cum deo
cognitionem habere. Et alia in epistola ait: Nos non su-
mus huius mundi incole sed aduene: nec ita in orbem
terrarum uenimus ut in eo libeat consistere sed transire
properamus enim ad patrium larem: nullis delicto-
rum ponderibus pregrauati: nuda quippe conscien-
tie fronte progrediamur: ut expediti ac faciles spaci-
um propositi decurramus itineris. Cicero multis idem
nititur suadere rationibus: unde in tusculanis questionibus
arguit inquit: adhibere crede disiungamur nos a cor-
poribus: et consuecamus mori: hoc enim et dum cri-
mus in terris erit celesti illi uite simile: et cum illuc
ex his uinculis emissi seremur: minus retardabitur
animorum cursus: Nam qui in compedibus corporis
semper fuerunt: etiam cum soluti fuerint tardius gradi-
untur: quo cum uerimus: tum denique uiuimus. In-
eodem pariter Aristoteles imitans sic anime immor-
talitatem probat ita: Quicquid est illud quod sen-
tit: quod sapit: quod uiuit: quod uiget: celeste ac diui-
num: ob eamque rem eternum sit necesse est: Rursus
nemo unquam sine magna spe immortalitatis se pro pa-
tria afferret ad mortem: Et nescio quo modo inheret
mentibus quasi seculorum quoddam augurium futu-
rorum: Idque in maximis ingenijs: et altissimis animis
primarime existit: et apparet facillime: quo quidem de-
poto quis tam esset amens qui semper in laboribus et
periculis uiuere: Et alibi in eodem: Nulla est cele-
ritas que cum animi celeritate possit contendere: qui
si permanet incorruptus: semper sibi necesse est ut ita fera-
tur: ut penetret et diuidat omne celum hoc: eaque illi
denum sedes naturalis erit: cum ad sui simile pene

52.
trauent: in quo nulla re egens aletur: et sustentabit
eisdē rebus sustentantē q̄bus astra: Cūq; corpis fa-
cilius ad omnes cupiditates inflammari soleamus:
profecto beati erimus cum corporibus relictis et ci-
piditatus et emulationū expertes fuerimus: totosq;
nos in contemplandis rebus perspicendisq; pone-
mus: Quia et natura inest mentibus nostris insati-
abilis quēdā ueri uidendi: qua precipue uisione fru-
entur: Qui etiam cum has terras incolentes caligle
circumsusi erant: tamē acie mentis conspiciere cupie-
bant: qui non modo quia mori necesse est: uerum
etiam quia nihil mors habet horrendum quod sit:
et mortem non tūct qui magnum sibi presidium
ad beatam uitam comparat. In libro de senectute
Scppionem et Lelium ita alloquētes facit: Ego ue-
ro inquit patres Scppio tuq; Leli uiuere arbitror
et ea quidem uita que est sola uita nominanda: Nā
cum simus inclusi in his compaginibus corporis: et
munere quodā necessitatis et graui opere fungimur
Est enim animus celestis ex altissimo domicilio de-
pictus et quasi demersus in terram: locum diuine
nature eternitatisq; contrarium: Sed credo deos im-
mortales ideo sparsisse animas in corpora humana:
ut essent qui terras tuerentur: quiq; celestium ordi-
nem contemplantes imitarentur illum uite modo
atq; constantia. Nec me solum ratio et disputatio
impulit ut ita crederem: sed nobilitas summōꝝ phi-
losophōꝝ atq; autoritas. Audiebam quidem Py-
thagoram: pythagoreosq; incolae pene nostros qui
essent italici phi quondā nominati nunq; dubitasse
quin ex uniuersa mente diuina deliberatos animos
haberemus: demonstrantur mihi preterea que So-
crates suprema uite die de immortalitate animorū

differuisset is qui esset omnium sapientissimus oracu-
lo appollinis comprobatus: Et in eodem ulterius
infern: Non est lugenda mors quam immortalitas
consequitur. In sua quidem rethorica idem sentire ui-
detur: ait eni: Probabile uidetur sapientibus penas
esse paratas apud inferos. Et in philippica meminit
Breuis a natura nobis data est uita: sed memoria be-
ne acce uite sempiterna: que si non esset longior quam hec
uita: quis esset tam amens quam maximis laboribus et
periculis ad summam laudem gloriamque contenderet.
Idem docet in consolatione put eum Lactanti⁹ ter-
tio diuinarum institutionum inducit dicentem: Neque
enim omnibus sapientes arbitrati sunt eundem cur-
sum in celum patere: nam uitij et sceleribus conta-
minatos depulsi in tenebras: atque in sceno iacere
docuerunt: castos aut animos: puros: integros: in-
corruptos: bonis etiam studiis: atque artibus expoli-
tos: leui quodam et facili lapsu ad deos id est ad na-
turam sibi similem prouocari. Sed in libro de som-
nio Scypionis hec intulit: Cum Paulum ad Scypio-
nem minorem sic loquentem instituit: Uide quidem hi
quos uos extinctos putatis: uera uero quam diu uita mors
est. Et alio in loco: omne quod sub luna est mortale est:
et caducum preter animos generi hominum datos: et
sicut mundum ex quadam parte mortalem deus eternus
sic fragile corpus animus sempiternus mouet. Et idem
Cicero in Ielio inquit: Neque assentior his qui nup-
differere ceperunt animos cum corporibus interire: atque
omnia morte deleri: plus enim apud me ualet anti-
quorum autoritas: uel maiorum nostrorum qui mortu-
is tam religiosa iura tribuerunt: quod profecto non
fecissent si nihil ad eos pertinere arbitrarentur: uel
eorum qui in hac nostra terra fuerunt: magnamque
græciam que nunc deleta est tunc florebat institutis

perceptisq; suis erudierūt. Item in Cithone: cū Pla-
 tonis Pythagoreorūq; sententias: ac adasoris Cypri ser-
 monem in extremo uite die habitum: in sue opinio-
 nis cōformationē adduxisset subdidit: Quod si in hoc
 erro q; animos hominū immortales esse credas libe-
 ter erro: nec mihi hunc errorem quo delector dū ut-
 uo extorqueri uolo: Sin mortuus ut quidā phi mi-
 nuti censent non sententiā non uereor ne hūc erro-
 rem meum phi mortui irrideant. Seneca qui fuit in-
 omni doctrina sua stoice imitator discipline hanc ue-
 ritatem amplectitur: nam ad Lucillum ita scribit:
 Deperatis a corporib; animis scilicet illis restat sta-
 tus: q; cum in corpore uersigentur. Et rursus: tūc
 animus noster habebit quō sibi gratuletur: cum a-
 missis his tenebris in quibus uolūtatur non tenui
 uisu clara prospererit: sed totum diem ad miserit: et
 redditus celo suo fuerit: cum acceperit locum quem
 occupauit sorte nascendi: Sursum illum uocant
 in patria sua. Erit autē illic etiam ante q; hac custodia ex-
 oluat: cum uicia deserit: purus ac leuis in cogniti-
 ones diuinas emicuerit: Et ad eundem in alio loco
 ad Doro inquit quā p̄timescimus et recusamus iter
 mutat: uitam non eripit: Alius enim expectat qui
 nos reponat in lucem dies: Et in alia quidē episto-
 la de desiderio uite perpetue ait: O quando ille ue-
 niat dies: quādo nemo in honorem tuū mentiat:ur:
 Huc ergo cogitationes tue tendant: hoc cura: hoc
 opta: Item in alia epistola ait: ad irarē hominē ad-
 deos ire: deus ad hominē uenit: immo in hominē:
 Nulla enim bona mens sine deo est. Ceterū in con-
 solatione ad Marthiam p̄fatus anneus Seneca re-
 fert: Si modo uti filio tuo uis o Marthia: Si mō
 quid in illo preciosissimū fuerit intelligis: imago tā-
 tūmodo filii tui p̄terit: ipse qdē eternus meliorq;

nunc satis est: spoliatus oneribus alienis et sibi rel-
ctus: hec que uides ossa: nervos: et obductam cutē:
uultum: et ministras manus: uincula animorū: tene-
breque sunt: obruitur his: inficitur: artatur: esse illi
cum carne graue certamen est: et si datur: nihil illo
unde dimissus est: ibi illum eterna requies manet.
Item in libro de naturalibus: Ne timueris ait nec
te uelut in aliquem exitum malum retro tuleris: re-
rum natura que te genuit: te expectat: et locus me-
lior atque tutior: Illic non tremunt terre: nec inter se
uenti cum magno nubium flagore concurrunt non in-
cendia regiones: urbesque uasant: non naufragiorū
totas classes forbentium motus est: non arma contra-
rijs disposita uexillis: et mutua perniciē multorum
milium par furor: non pestilentia et ardentes pro-
miscue cōmunes populi cadentibus rogi: Quidetur
ne tibi hominum memoriā ab his malis quēque
eximere: que etiam plurimumque memoriā ipsam tur-
bant: opprimunt: et extinguūt: hominesque ipsos qui
cōmemorando defunctos laudare debuerant de me-
dio tollunt? Salustius quoque in prohemio Jugurtti-
ni belli idem p̄fitetur: ait sane: Omnia orta occidūt
et cuncta senescunt: animus incorruptus et eternus
est. Et in exordio Cathilinarū inquit: Diuitiarum
et forme gloria fluxa: atque fragilis est: uirtus clara
atque eterna habetur. Ergo preclara facies: magneque
diuitie que ipsius corporis sunt breuiter dilabunt:
ingenia tū: atque egregia facinora: ceteraque in anima
existentia immortalia sunt. Et idem Crispus salu-
stius Cathonem et Cesarem inducit in orationib⁹
suis multa de animarum seperatarum supplicijs af-
ferentes. Plotinus secte Platonice imitator hunc he-
ret proposito: ubi uiolentam mortem coarguens:

deberet ait anime et corporis mortem solutionem
 esse non uinculum: exitu autem coacto animam cir-
 ca corpus magis: magisque uinciri. Palam est etiam
 in eandem sententiam conuenisse Macrobius Scy-
 pionis somni commentatorem: Nec te moueat ait:
 quod anima quam immortalem dicimus mortem tot-
 ens nominamus: Etenim sua morte anima non ex-
 tinguitur: sed ad tempus obruitur: nec demerfione
 beneficio perpetuitatis eximitur: Cum rursus e cor-
 pore ubi meruerit contagione ulcorum penitus
 climata purgari ad perhennis uite lucem restituta
 integra reuertatur: Nec deest huius ueritatis at-
 testationi clarus Platonis commentator Calcidius:
 Ergo inquit summus deus iubet: anime uero lege-
 agunt: cui legi qui pareat: sequaturque dei ueneranda
 uestigia beatam uitam semperaget: iuxta legis perpe-
 tue sanctionem: At uero que dei comitatum anime
 neglexerint: alio quodam et contrario genere uitae
 exigunt: donec peniteat eas delictorum suorum: ex-
 piatisque omnibus criminibus deinceps ad immor-
 telis dei et eternarum potestatum chaos reuertan-
 tur. Nec aliud sensisse Valerium dicendum est: ubi
 ait: quod utinam hac nostra tempestate dici posset.
 Stat inquit pax: ualent leges: sincerus priuati ac
 publici officij tenor seruatur: qui autem hec uiolatis a-
 micie federibus temptat subuicere omni cum stir-
 pe sua etiam apud inferos: si tamen illuc receptus est qui
 meretur supplicia luit. Et alio in loco ait: immorta-
 les esse animas inos gallos approbat: qui pecunias
 mutatas apud inferos se recepturos sperant. In eadem
 concessit sententiam declamator Quintilianus ubi
 non uult sapientes uana persuasionem fraudatos: qui
 constare homines et perfici corporis clementis animasque

Macrobius

Calcidius

Valerius

Quintilianus

dixerunt corpus caducum: fragile: terrenum: ut sic
ca humidis: calida frigidis constricta pugnaret: aut
doloribus affici: aut nouissimis annis et senectute
dissolui. animam uero flammæ uigoris impetum: phé-
nitatemque non ex nostro igne sumentem: sed quo si-
dera uolant et sacri torquentes axes: nec interire: nec
soli. nec ullo mortalitatis affici fato: sed quotiens
humani pectoris carcerem effregerit: exonerata mem-
bris mortalibus leuique igne lustrauerit petere sedes
in astra: donec in alia fata seculo pugnante transmi-
gret. Et in libro causarum ait: de future uite cupidita-
te tractans in hunc modum. Si quis sciat quis sit fi-
nis bonorum que uera felicitas: nunquam sibi uidebitur
prematura morte periturus. Non reor supuacaneum
esse poetarum gentilium opiniones ostendere: qui etiam
quædam poetice loquuti sint: ab hac celeberrima ueri-
tate minime deuiarunt. Nec aliud uoluisse Virgili-
um mantuanum putandum est: dum in sexto eneydos
nunc Sibillam: nunc Andrisæ de iustorum premijs: ac
malorum supplicijs loquentes inducit: ait enim: La-
tet arbore opoca aureus et folijs: et lento uimine ra-
mus Junoni inferne dictus sacer: hunc tegit omnis
lucis: et obscuris claudunt conuallibus umbre. In-
troducitur quoque Polydorus ad Eneam loquentem
Quod te per celi iocundum lumen: et astra: per genitorem
oro: per spes surgentis puli: Eripe me his inuitæ ma-
lis: uiuebat ergo anima Polydori: que diris libera-
ri supplicijs exoptabat: Cui tandem responsum est
Desine fata deum flecti sperare precando: sed cape di-
cta memor duri solacia casus: nam tua finitimi lon-
ge lateque per urbes prodigijs acti celestibus ora pia-
bunt: Et statuent thumulum: thumulo sollertia mite-
rent: Eternumque locus Polydori nomen habebit:
Et sequitur: Saxum ingens uoluunt alij: radijsque ro-

tarum deficiat pendente: sedet. eternūq; sedebit: In-
 felix tbeſeus: Et inde ſubdit: Non mihi ſi lingue et-
 erū ſint: oīaq; centū: ſerrea uox oīa ſclerū cōpūdet
 formas: oīa penarum percurrere nola poſſim: Ne
 pater Andarſes penitus conuale uiſenti: Induſas
 animas: ſuperumq; ad lumē turas Luſtrabat: ſtu-
 dio recolens omenq; ſuoz forte recenſebat nume-
 ri: carosq; nepotes: fataq; ſortiaſq; uerū: moreſq;
 manuſq;: Nec oīa parthēnuas pollicetur: qui et
 ſi animarū penas enumerat: neceſſe eſt ut animas de-
 functis corporibus uiuere conſtituat predictos cru-
 ciatus proculdubio tollerantes. Idem in eodē: Pri-
 cipio cēlum ac terras: camposq; liquētes: Lucēſq;
 globum lune: titaniaq; aſtra: Spiritus intus alit:
 totamq; infuſa per artus aſens agitāt molen: et
 magno ſe corpore miſcet: Que predarus cōmenta-
 tor Seruius declarans ait: Duc tendit primam intē-
 tionem ſuam: ut animos immortalē doceret: Et in
 quarto introducit Wpdonciū dicentem: cui gladio
 mortem oppeteret: Et nunc magna mei ſub terras
 ibit imago. Idem etiam Statius docet in thebayde
 refereho: Ire alacres ueſtri nūq; morientur hono-
 res. Lactantius diuinarum institutionum libro idē
 ſentientis Lucretii hos cōmemorat uerſus: Cedit
 idē retro de terra quod fuit ante In terram ſed
 quod miſſum eſt ex etheris oīs: Id ſurſum celi ful-
 gentia tecta receptant: Eius ueritati ut Eriodotus ad-
 iungam ſententiā aDacrobii uerbis utar. Neq; enī
 inquit de nihilo aut de uāia adulatione ueniebat:
 q; quosdam urbium conditores: aut in re publica
 claros uiros in numero deorum conſecrauit antiq;
 tas: Sed ut Eriodotus quoq; diem ſobolis aſſertor
 priſcos reges cui diis aliis collocauit: hiſq; exemplo
 ueteris poteſtatis etiam in celo regēdi res humanas

Simul

Lucanum

Eriodotus

assignat officium: Et ne cui fastidiosum sit si ueris
ip̄os ut poeta grece protulit inferamus: Referemus
eos ut ex uerbis suis in latinum translati sunt: In-
digene dñi fato summi iouis hi sunt: Quondā ho-
mines: modo cum superis humana tuentes Lari
munifici: ius regum nunc quoq; nacti: Hoc et Vir-
gilius non ignorat: qui licet arti sue seruens hero-
as ad inferos relegauerit: non tamē eos abducit a-
celo: sed ethera illis deputat largiora: Et nosse eos-
dem solem suum et sidera profitetur: ut gemine do-
ctrine obseruationes prestiterit: et poetice figmentū
et philosophie ueritatem: Etenim secundum illū res
quoq; leuiores quas usus exercuerant: etiam post
corpus exercent: que inquit gratia currum: armo-
rumq; fuit uiuis: que cura nitentes pascere equos
eadem sequitur tellure repositos: Adulco igitur ma-
gis rectores urbium recepti in celum curam regēdo-
rum hominum non relinquunt: Nec aut anime in-
ultimam speram recipi creduntur: que aplaues uo-
catur: Nec frustra hoc usurpatum est: si quidem in-
de profecti sunt: Animis necdum desideris corpo-
ris irretitis siderea pars mundi prestat habitaculū:
et inde labuntur in corpora: ideo his illo est repeti-
tio qui merentur: Nec quidem omnia Macrobius
refert Propertius item formositatis uanitatem con-
testans: Sunt inquit apud inferos tot milia formo-
sarum: Insuper has omnes ignis alarus habet: Vi-
ctor cum uitis pariter miscbitur umbris: consule
cum mario carpe iugurta sedes: Sed Ouidius naso
in ultimo metamorphoseos idem testatur et planti-
us: ait enim immortalitatem animorum affirmans:
Corpore deposito cum liber ad ethera perges: Eua-
des hominem: factus deus etheris alti: adorte caret

36
anime: semperq; priore relicta Sede: nouis domib;
uiuunt: habitantq; recepte. *Horatius* quoq; in oda-
rum libro nequaq; ab hac sententia discrepat: ubi
ad Torquatum scribens ita refert: Cum senel occi-
deris et de te splendida minos fecerit arbitria: non
Torquate genus: non te sacifidia: nec te Restitue
pietas: infernis neq; enim tenebris diuina pudicum
liberat hyppolitus: nec lethea ualet theseus abrum-
pere: caro uincula peritheo. Huic pariter proposito
Juuenalis adheret: inquit enim: Esse aliquos ma-
nes et subteranea regna: et contum: et stigio ranas
in gurgite nigras: atq; una transire uadum tot mi-
lia cimba: Nec pueri credunt nisi qui non dum ere-
lauantur: Sed tu uera puta curius quid sentit: Et
inde sequitur: Tot bellorum anime: quotiens hic
talis ad illos umbra uenit: cuperent lustrari: Si q;
darentur sulphura curis: et si foret humida lau-
rus: illuc heu miseri traducimur. *W*eductis philoso-
phoꝝ rationibus atq; alioꝝ gentiliu: qui de a-
nimorum immortalitate loquuti sunt: Nunc super-
est clarissimis exemplis eandem confirmare ueritatē
Legimus sane plerosq; sapientes: non tantum hoc
credidisse: uerum etiaz anime immortalitatis uolup-
tatem anhelantes se propriis manibus necauerunt:
Catho uticensis romane libertatis fautor lecto ut
est apud Plutarchum in nocte Platonis libro: qui
animorum immortalitatem docet: stricto gladio re-
uelatum manu pectus senel: iteruq; percussit: Sicq;
ut ex seruitute liberatus ad eternitatem solutis cor-
poris uinculis animus migraret: sese occidit: Et te-
ste Lactantio firmiano in. iiii. diuinay institutionū
libro: Multi ex his qui eternas aias suspicabantur
tanq; in celū migraturi cēt sibiipia man⁹ iniecit:

Horatius

Juuenalis

Cicero

Cicero de officiis

ut Clestes: ut Crisippus: ut Zeno: ut Empedocles
qui in ardentis ethne speculans in tempesta nocte se pro-
iecit: ut cum repente non apparuisset: abiisse ad deos
crederetur. Et ex romanis Cato: qui fuit in omni
uita sua socratice natiuitatis imitator: Nam Demo-
critus in alia fuit persuasione: sed tamen sponte sua ca-
put obuius obtulit: quo nihil sceleratius fieri potest:
Nam si homicida nefarius est: qui hominis extin-
ctor est eadem sceleris obstrictus est qui se necat. Et
sequitur homicide igitur illi omnes philosophi: et ipse roma-
ne sapientie princeps Cato: qui antequam se occideret
perlegisse Platonis librum dicitur: qui est scriptus de
eternitate animarum: et ad summum nefas philosophi autori-
tate compulsus est: Et hic tamen aliquam moriendi cau-
sam uidetur habuisse odium seruitutis. Quid Am-
brasciorum ille: qui cum eodem librum perlegisset:
precipitem se dedit: nullam ob aliam causam nisi quod
Platoni credidit: Execrabilis proinde ac fugienda
doctrina: si abicit homines a uita. Quod si scisset Pla-
to ac docuisset a quo et quo modo: et quibus: et quod
ob facta: et quo tempore immortalitas tribuatur
Theombrotum impugisset in mortem uoluntariam
nec Chatonem: sed eos ad uitam et iusticiam potius
erudisset. Idem et aurelius Augustinus in eo quod de ci-
uitate dei libro fertur: clarissime meminit: ait enim
ferunt Theombrotum lecto Platonis libro: ubi de
anime immortalitate disputauit: se precipitem dedis-
se de muro: atque ita ex hac uita emigrasse ad eam quam
credidit esse meliorem. Empedocles mortem uolun-
tam in sua poetria Horatius flaccus enarrat: inquit
enim: Siculiq; poete: Narrabo interitum: deus im-
mortalis haberi Dum cupit Empedocles: ardentem
frigidus eternam Insiluit. Sed hoc considerandum
censeo: Nam hi philosophi licet bene crediderit male

57
et finierunt: Et dum anime conati sunt immortalitatem acquirere: ob eorum nequariam: uolentemque mortem anime mortalitatem penitus subierunt. Itē Valerius flaccus in argonauta confirmat inquitens fas ideo miscere neces: ferroque morantes Exigere hinc animas: redituraque semina celi: Quippe nec in uentros: nec in ultima soluimur ossa. Et ad Marcus manilius in libro astronomicon ad Augustum id asserens ait: An dubium est habitare deum sub corpore nostro: In celum redire animas: celoque uenire: Uiciosum ne forsitan existimetur tantū in istis gentilibus immorari: cum eorum persuasiones posset fides orthodoxa negare. Jam transeam⁹ ad uite alterius homines: quorum argumentationes nullo quippe modo refragari possunt: Ex his mihi primum occurrit aurelius Augustinus qui in libro soliloquiorum de anime perpetuitate loquens sic argumentatur. Vita in se perniciem suscipere non potest: quemadmodum nec lux tenebras ad se receptat: Cum igitur animatum uita sit: quare indelebile iudicatur. Rurs⁹ idē sic persuadetur: Quolibet substantia ueritatis comprehensua: in quātum ueritas est inextinguibilis arguitur: huiusmodi anima rationalis est: superest ergo eam dicere immortalem. Amplius disciplina que in anima consistit: euo perpetuo finanet: quoniam disciplina ueritas est: Et ueritas inextinguibilis perseuerat: conspicuum ergo est animam incorruptibilem recensere: In hac ratione atque in antedicta ueritas intelligenda est rei essentia: An quātum a materia: eiusque conditionibus abstrahitur: uelut homo apprehenditur: qui de cunctis particularibus hominibus predicatur. Ceterum semper uiuit id in quo disciplina recipitur: Anima uero huiusmodi subiectus est: hinc ob rem eam non desitura esse constabit: Sed in li-

Valerius flaccus

Marcus manilius

Aurelius Augustinus

bro de trinitate hoc modo fatetur inquit: Nec anime humane hoc accidere potuit: ut cum corpore moriretur dicente domino: Nolite timere eos qui corpus occidunt: animam autem necare non possunt. Ad idem se offert Ambrosius inquit: Anima est substantia spiritualis: simplex: indissolubilis: inuisibilis: incorporea: passibilis: atque mutabilis: carens pondere et figura: et colore: Non est credenda pars sed creatura dei: uel de substantia dei: uel quorūlibet elementorum materia: sed ex nihilo est creata: Si enī ex semetipso deus eam fecisset: nequaquam mutabilis: aut misera esset: Si autem ex elementis facta fuisset: corporea esset: cum sit incorporea: ignotam habens originem: initium habet: sine nō non habet: Et cum sit spiritualis nature nihil habet mixtum: nihilque terrenum: nihil humidum: acreum: uel igneum: nullum habet colorem: nullo loco continetur: nullis membris circumscribitur: nullo spacio finitur sed ita est cogitanda: et intelligenda: ut sicut sapientia: iusticia: et cetera uirtutes in omnipotente create: Natura anime inuisibilis omnino: inuisibiliter incorporee manet: Gregorius non solum hoc narrat: uerum etiam nititur argumentis ostendere: In suo nempe dialogo ita prosequitur: Tres quippe uitales spiritus creauit omnipotēs: unum qui carne nō tegitur: alium qui carne tegitur: sed cum carne non moritur: tertium qui carne tegitur et cum carne moritur: Spiritus namque est qui carne non tegitur angelorum: Spiritus qui carne tegitur: sed cum carne non moritur hominum: Spiritus qui carne tegitur et cum carne moritur iumentorum: omniumque brutorum animalium: homo itaque sicut in medio creatus est: ut esset inferior angelo: superior iumento: Ita habet cōmune cum summo: aliquid cōmune cū

58
Infimo: immortalitatem scilicet spiritus cum angelo
mortalitatem uero carnis cum fumento: quousque
ipsam mortalitatem carnis gloria resurrectionis absor-
beat: et inherendo spiritui caro seruetur in perpetu-
um: Quia et ipse spiritus inherendo carni seruetur
in deum: que tamen caro nec in reprobis inter supplicia
perfecte deficit: quia semper deficiendo subsistit: ut qui
spiritui et carne peccauerunt: semper eternaliter uiscentes
et carne et spiritu sine fine moriantur. Preterea in eodem
libro ita Gregorius persequitur: pensa qualiter ani-
me uiuunt illic ubi uiuunt: quorum hic et mortua cor-
pora in tot miraculis uiuunt: Si ergo uitae ase ma-
nentis in corpore deprehendis ex motu membrorum
cur non perpendis uitam anime post corpus: et per ossa
mortua in uirtute miraculorum. Rursus in suis mora-
libus illud Job exponens uidelicet stetit quidem:
cuius non agnoscebam uultum ita inquit: Bene au-
tem dictum est stetit: omnis quippe creatura quia ex
nihilum facta est et per semetipsum ad nihilum tendit
non stare habet: sed defluere: Rationalis uero creatura
eo ipso quo ad imaginem creatoris est producta: ne ad
nihilum transeat figitur. Dionysius insuper ariopagi-
ta idem planius asserit: Nam in libro de diuinis no-
minibus inquit: Hic humane habet ex bonitate di-
uina quod sint intellectuales: et uitam habeant incon-
sumptibilem. Idem quoque Anselmus asserit: ait enim
O felix anima: quam dei pietas respicit: humilitas sub-
icit: penitentia reducit: obedientia conducit: perse-
uerantia perducit: deuotio introducit: caritas unit
Denique concludit immortalem existere: Item et
Bernardus affirmat: O anima ait insignita dei ima-
gine: decorata similitudine: desponsata in fide: dota-
ta in spiritu redempta sanguine: deputata cum angelis

Dionysius ariopagita

Anselmus

Bernardus

capax beatitudinis: heres bonitatis: ratio p[er]cepto
quid tibi cum carne: nonq[ue] uilius sterquilinum in-
uenisti. Hugo de sancto uictore in suo didascalon
idem asserit: Progressio inquit anime est qua solu-
ta a corpore ad puritatem sue simplicitatis reuertit-
tur. Cassiodorus tamē hoc satis argumentatur et
ait: Nos immortales animas esse facile ueridicis ra-
tionibus approbamus: Nam cum ad imaginem et
similitudinem creatoris sui legamus effectus: quis
audet contra sanctam ueritatem et auctoritates mor-
tales dicere: Aut imprudēter asserat eas a creatoris
sui similitudine discrepare: Nā quo modo poterūt
esse imago et similitudo dei si mortis termino clau-
derentur. Et alibi: hinc immortalē debemus ani-
mam agnoscere: q[uod] appetit de eternitate cogitare: de-
siderat enim post corporis sui mortem deum sine fi-
ne laudare. Magister etiā sententiā animā immor-
tales esse hoc modo coarguit: Anima humana ideo
dicitur immortalis: quia secundum modum suum
nunq[ue] deficit uisgere: habet tamē quādam mortem
suam: quia iuste uiuebat: et peccat moritur iusticie:
si peccatrix erat: et iustificat[ur] moritur peccato. Huic
ultimo ueritati illud annectitur: quod in libro de
ecclesiasticis dogmatibus inscribit[ur]: dicitur enim: so-
lum hominem credimus habere animā substantiā
que exuta corpore uiuit: et sensus suos: atq[ue] ingenia
uiuaciter tenet: neq[ue] cū corpore moritur: sicut arabs
asserit: neq[ue] post modicum interuallum sicut Zeno
dicit: quia subtiliter uiuit: Uideamus nūc firmā
ni Lactantii rationes: qui quicquid in quibusdā erra-
uerit: in hac tamē questione sicut miles ualidissim[us]
uarias phōrum opiniones infringens: uti uirum de-
cet catholicum loquutus est: Q[uod] si inquit deus est
et incorporealis: et inuisibilis: et eternus: ergo non

59
Idcirco interire animam necesse est: quia non videtur
postquam recessit a corpore: quoniam constat aliud esse
sentiens quod non ueniat sub aspectu: ac enim dif-
ficile est animo comprehendere quodadmodum possit
anima retinere sensum sine his partibus corporis in-
quibus inest officium sentiendi: Quid de deo: nunc
facile est comprehendere quodadmodum uigeat sine
corpore: Quid si deos esse credunt: qui si sunt utique
anime expertes corporum: necesse est humanas ani-
mas eadem ratione subsistere: quoniam ex ipsa ratione:
ac prudentia intelligitur esse quedam in homine: ac
deo similitudo. Ceterum illud argumentum quod etiam
Marcus tullius uidit: sat firmum est: ex eo eternita-
tem anime posse cognosci: quod nullum sit animal quod
habeat notitiam aliquam dei: religioque sit pene so-
la: que hominem discernat a mutis: que cum in ho-
minem solum cadit: profecto testatur id affectare nos:
id desiderare: id colere: quod nobis familiaris: quod
proximum sit futurum: an aliquis ceterarum animan-
tium naturam considerauerit: quas pronas: corpori-
bus abiectas: in terris prostratas summi dei pul-
dencia effecit: ut ex hoc intelligi possit nihil eas rati-
onis habere cum celo: potest non intelligere solum
ex omnibus celeste ac diuinum animal esse hominem
cuius corpus ab humo excitatum: uultus sublimis
status rectus: originem suam querit: Et contempra
humilitate terre ad altum nititur: quia sentit bonus
summum in summo esse querendum: minorque con-
ditionis sue qua deus illum fecit extremum ad aresis-
cem suam spectat. Cum autem sapientia que soli homi-
ni data est: nihil aliud sit quam notitia dei: apparet ani-
mam non interire: neque dissolui: sed manere in sem-
piternum: quia deum qui sempiternus est et quod
diligat: ipsa natura cogente sentiens: uel unde orta

Marcus tullius

fit: uel quo reuersura. Preterea non exiguum argu-
mentum immortalitatis est: q̄ homo solus celesti ele-
mento utitur: Nam cum rerum natura his duob⁹
elementis que repugnantia sibi atq; inimica sunt:
constet ignis et aqua: quorum alterum celo: alteri
terre ascribitur: Cetera animantes ⁊ terrene: morta-
lesq; sunt: terreno et graui utuntur elemētō: homo
solus ignem in usu habet: quod est elementum leue
sublime et celeste: Ea uero que ponderosa sunt ad
mortem deprimunt: ea que leuia sunt: ad uitam sub-
leuant: quia uita in summo est: mors in imo: Et ut
lux esse sine igne non potest: sic uita sine luce: Ignis
igitur est elemētum lucis ac uite. Unde apparet ho-
minem qui utitur eo immortalem sortitum esse con-
ditionem: quia id illi familiare quod facit uitam:
Uirtus quoq; soli homini data magno argumento
est immortales esse animas q̄ non erit secundum na-
turam si anima extinguitur: huic enim presenti uite
nocet: Nam uita ista terrena: quam cōmunem cum
mutis animalibus ducimus et uoluptatem expetit
cuius fructibus uariis ac suauibus delectatur: Et
dolorem fugit: cuius asperitas naturam uiuentium
acerbis sensibus: et ad mortem perducere nititur q̄
dissoluit animantem: Si ergo uirtus et prohibet
his bonis hominem que naturaliter appetuntur: ⁊
ad sustinenda mala impellit: que naturaliter fugiun-
tur: ergo malum est uirtus et inimica nature stultū
iudicare necesse est: qui eam sequitur. quoniam se ipse
ledit: et effugiendo bona presentia: et appetendoq;
mala sine spe fructus amplioris: Nam cum liceat no-
bis secundissimis frui uoluptatibus: nōne sensu ca-
rere uideamur: si malimus in humilitate: in egestate
in contemptu: in ignominia uiuere: aut ne uiuere

60

quidem: sed dolere: cruciari: et mori. Ex quib⁹ ma-
 lis nihil amplius assequimur quo possit uoluptas
 omitta pensari: Si autē uirtus malum: facitq; hone-
 ste qui uoluptates uiciosas: turpesq; contemnit et
 fortiter: qui nec dolorem: nec mortem timet: ut offi-
 cium seruet: Ergo aliquod inasus bonum assequat
 necesse ē: q̄ sint illa que spernit: At uero morte sus-
 cepta quod ulterius bonum spectari potest nisi eter-
 nitas: Et post multa subdit Lactantius: *Mors igitur*
non extinguit hominem: sed ad premiū uirtutis
admittit: Qui autē se ut ait Cicero in tusculanis:
uiciis ac sceleribus contaminauerit: uoluptatisq; ser-
uierit: is uero damnatus eternam luet penam: quā
diuine littere secundam mortem nominant: que est
perpetua et grauissima cruciatibus plena. Quid o-
pera corporis atq; animi nōne iudicant animā mor-
tis expertem? Nam corpus quā fragile est atq; mor-
tale: quocūq; opera molitur eque caduca sunt: Nil
hū autē ait Tuli⁹ esse quod sit manibus humanis la-
boratum quod non aliquādo ad interitum rediga-
tur: uel iniuria hominum: uel ipsa confectrice rerum
omnium uetustate: At uero animi opera uidemus
eterna. Nam quicūq; contemptui presentium in-
memoriam monumenta ingeniorum: factorumq;
magnorum reliquerunt: hi plane mentis sue ac uir-
tutis nomen indelebile quesierunt: Ergo si opera
corporis ideo mortalia sunt: quā ipsum mortale est
Sequitur ut anima ex eo immortalis appareat: quā
uidemus opera eius non esse mortalia: Eodem quo-
q; modo desideria queq; corporis animiq; declarāt
alterum esse mortale: alterum sempiternum: Cor-
pus enū nihil nisi temporale desiderat idē abum

potum: indumentum: quietem: uoluptatem. Et ta-
men hec ip̃a sine nutu: et adminiculo animi nec cu-
pere nec assequi potest: Anim⁹ aut̃ per se multa de-
siderat: quē ad officium: fructūque corporis nō redū-
dant: Ea q̃ nō fragilia: sed eterna sunt: ut fama uir-
tutis: et memoria nominis. Nam cultum dei qui cō-
stat abstinētia cupiditatum. ac libidinum patien-
tia doloris contemptu mortis etiam contra corpus
anima concupiscit: unde credibile est non interire a-
nimam: sed dissociari a corpore: quia corpus sine a-
nimo n̄hil potest: animus uero potest multa et ma-
gna sine corpore: Quid q̃ ea que uisibilia sunt oculis:
et tangibilia manu: quia externaz uim pati pos-
sunt: externa esse nō possunt: Ea uero que neq̃ sub-
tactum: neq̃ sub uisum ueniunt: sed tantūmodo
uis eorum et ratio: et effectus apparet: eterna sunt:
quia nullam uim patiuntur extrinsecus: Corp⁹ au-
tem si ideo mortale: quia uisui pariter et tactui sub-
iacet: Ergo et anima idcirco immortalis est: q̃a nec
tangi potest: nec uideri. Superest nunc citare testes
ueteris ac noui testamenti: quorum autoritate om-
nia fortius argumenta concludent. Nonne Abrahā-
am anime perpetuitatem credidisse uidetur: Cui a
deo promissum est: ut semen suum instar stellarum
celi: atque arene maris augetet. Legimus quoq̃ in
genesis libro: q̃ pollicitatōne facta deus temptauit
Abrahāam: uoluitq̃ ut eius filium ysaac in holo-
caustū offerret: In quo sane filio cunctaz benēdictio-
nem gentiū: atq̃ prolis augmentū deus ip̃e p̃misit
Utrūq̃ igit̃ credidit Abrahāa: q̃uis hec duo ad in-
uicē repugnarēt: essetq̃ impossibile q̃ imolaret ysaac
et p̃ ip̃m Abrahāe semen excreceret: nisi imolatus
et mortu⁹ ut existimauit Abrahāa om̄i absq̃ dubi

67
tatione suscitaretur: at denno reuivisceret: Quare
planum est cum qui sui nati resurrectionem credi-
dit: anime quoque immortalitatem credidisse. Ampli-
us Jacob his se ad inferos profecturum exclamando
signavit: Nam cum audisset quod Joseph fera bestia de-
vorasset lacrimabatur amare: Quae cum filiis conso-
larentur merens ait: descendam ad infernum lugens
filium meum. Rursum cum ipsius filii pro usu ac-
cessissent egyptum et beniamin apud Joseph inuito
patre remansisset: Jacob his auditis mestica tristis
aiebat: Si quid ei aduersi acciderit deducetis canos
meos cum dolore ad inferos. Quod si Jacob se ad tar-
tarum iturum atque profecturum iteraverit: non cor-
pore sed anima nulli ambiguum est: quod extincto cor-
pore animam indelebiles arguebat. Moyses quoque
in numeri libro confitetur: atque: Dirupta est terra
sub pedibus Chore Dathan et Abiron et aperiens
os suum devoravit illos: descenderuntque uiui in in-
fernum operi humo: David idem apertissime tra-
didit: firmissime tenuit: infernum sepissime nominans
in quem animas plurimorum descendisse pollicetur. Nec
Salomonem credimus aliud uoluisse cum dixit: Ju-
storum anime in manu dei sunt: et non tangit illos
tormentum malicie: et si coram hominibus tormenta
passi sunt: spes illorum immortalitate plena est: Et idem
Salomon beneficia sapie referens: inter alia hoc unum
potissimum sperat inquit: habebam propter hanc
immortalitatem et memoriam eternam: Et alio qui-
dem loco fecit hominem deus inexterminabilem ad
imaginem sue similitudinis fecit illum: Ex quo con-
spicuum est: hominem nequaquam interire: Nam deus
hominem audio Augustino teste quantum ad animam
ad suam imaginem condidit: igitur anima incorrup-
tibilis arguitur. Nec ualet illud quod in contrariis

Jacob.

Moyse

David.

Salomon

adducitur: dicitur enim: dixerunt impii cogitantes
apud se non recte: exiguum: et cum tedio est temp⁹
uite nostre: et non est refrigerium in fine hominis:
et non est qui agnitus sit reuersus ab inferis: quia
ex nihilo nati sumus: et post hoc erimus tanq⁹ non
fuerimus: Et alio in libro: unus est interitus homi-
num: et iumentorum: et equa utriusq⁹ ceditio: Sa-
lomon enim his in codicibus ut sacri doctores aiunt
diuersas personas: diuersorumq⁹ hominum et sapientum
et stultorum in se sententias assumpsit: ut sic
cunctis enumeratis que sit uersor appareat: In per-
sona quippe fatuorum illud enarrat: quod patet euz
dicitur: dixerunt impii: qd aut ipse recte atq⁹ catho-
lice sentiat: manifestat tandem cum ait: Ante q⁹ re-
uertatur puluis in terram suam unde erat: Et spiri-
tus redeat ad eum qui dedit illum: Bonorum ergo spi-
ritus non interit: sed ad deum redit: prauorum aut
ad tartareas penas impellitur. Adheret supradictis
Isaias inquiens: propterea captiuus ductus est po-
pulus meus quia non habuit scientiam: propterea de-
latauit infernus animam suam: et aperuit os suum
absq⁹ ullo termino: et descendunt fortes: et popu-
lus eius: et sublimis gloriosi eius ad eum: et deus
sanctus sanctificabitur in iusticia. Job quoq⁹ se deū
conspicuum in celesti patria pollicetur: Et in car-
ne mea inquit uidebo deum saluatorem meum: quem
uisurus sum ego ipse: et non alius: et oculi mei con-
specturi sunt: quare anime perpetuitatem affirmat:
qua se deum contemplaturum exponit. Huic parti-
ter sententie adheret Helias: qui mulieris filium sus-
citari gestiens: clamauit ad deum: aitq⁹: domine de-
us meus reuertatur: obsecro anima pueri huius in-
uisera eius: cui⁹ oratio et audita est: atq⁹ adolescens
continuo reuiuixit. Si igitur anima rationalis obuss⁹

62.
frustra propheta omnipotentem orasset: Restat ergo
animam indebilen dicere: quandoquidē cōstat ad-
corpus eam fuisse reuersam. Idem asserit Heliseus q̄
mulieri matrisfamilias natum suis precibus impetra-
uit: eundemq; cum interiret suis orationibus deus
suscitauit a mortuis: per ipsam igitur ueram resurre-
ctionem immortalitas anime comprehendit. Rurs⁹
in libro regum habetur: q̄ cum ppheta Helise⁹ in-
teriret: quidam ex hisrad de moab latrunculos for-
midantes: q̄ deserebāt cadauer in Helisei sarcopha-
go profecerunt: idq; cum prophete ossa tetigissent:
reuiuixit homo: stetitq; supra pedes suos. Amplius
Judas machabeus a christianorū ueritate non deui-
at: qui mortuos in bello sepeliens: deum collatio-
ne facta duodecim milia draginas argenti misit hie-
rosolimam offerri eas pro peccatis mortuorū: iuste
et religiose de resurrectione cogitans: nisi enim eos
qui ceciderant: resurrecturos speraret: superflus ut-
deretur et uanum orare p mortuis. Et quia cōside-
rabat q̄ hi qui cū pietate doctitionem acceperant:
optimam haberent repositaz gratiā: Sancta ergo et
salubris est cogitatio p defunctis orare: ut a pecca-
tis soluant. Restat nunc noue legis auctores appella-
re: ut his conspectis nostro libello calcē dentq; por-
rigamus. Christus sane nature redemptor humane
iam a mortuis resurrexit: Et lazarus quoq; suscita-
tus ē: atq; hi quos ap̄lus ad hebreos enumerat in-
quiens acceperunt mulieres de resurrectione mortuos
suos. Insuper post christū tot sanctorū corpora sur-
rexerunt: hi omnes anime immortalitē experientia
cognouerūt. Rursus euāgelista Matheus manifeste
cōmemorat: Nolite inq̄t eos timere q̄ corp⁹ occidit
aīaz aut necare nō pnt. Et Iohānes ait: q̄ māducat
meā carnē: ⁊ bibit meū sanguinē hēt uitā eternam

Heliseus

Judas machabeus

Iohannes

Matheus

Iohannes

Et in apocalypsi meminit inquitens: Querent holos
mortem et non inuentent: Nam ex acerbitate pena-
rum damnati recta et deliberata uoluntate non esse
affectabunt: frustra quidem laborem suscipient: q̃a
immortales sunt. Idē et Petrus ap̃lus in sua cano-
nica refert: Hic enim: nouit deus p̃ios de temptatio-
ne eripere: Iniquos uero in die iudicij cruciandos re-
seruare: magis autē eos qui post carnem cōcupiscētie
in iudicij ambulāt. Paulus ad philippenses ita
scribit: ut in nomine Ihesu om̃e genu flectat celest-
um: terrestrium: ⁊ infernox. Judas quoq; sua in ca-
nonica asserit: ue illis qui in uitam eternā abierūt: et
errore Balaam mercede effusi sunt: quibus procella
tenebrarū conseruata est in eternum. Et Mathaeus
idem confirmat inquitens: Ibi sūt hi in supplicij eter-
num: iusti autē in uitā eternā. Et Marcus corrob-
rat: aitq;: Tunc mittet angelos suos: et cōgregabit
electos a quatuor uentis celi. Lucas deniq; supad-
dit: factum est ut moriretur mendicus ⁊ portaret
ab angelis in sinu Abrahe: mortuus est diues: et se-
pultus est in inferno: Q̃ si rōnali aie nō inest eter-
nitas frustra sacrosancta mater ecclesia per Iohānez
exhortaret et diceret: Sic deus dilexit mundū: ut fi-
lium suū unigenitum daret: ut om̃is qui credit in-
eum nō pereat: sed habeat uitā eternā: frustra eti-
am Luca teste: de latroni dixisset: hodie mecum eris
in paradiso. In uanū quoq; sceleratorū aias in infer-
no cū diuite epulone sepeliri docuisset: uirtuosorum
autē lazaro cū mendico in sinu Abrahe ab āgelis de-
portari: Supuacaneū illud esset qđ Iesus christ⁹
aiebat: potestatem habeo ponendi aiam meā: et ite-
rum sumēdi eam: In uanum quoq; meminisset apo-
stolus: cupio dissolui et esse cū xp̃o: Non equidem
filie principis aia quā dñs suscitauit in domo redi-

63

isset ad corpus: uelut Mathaeus euangelista describit.
 Nec iteꝝ ad pꝑriā carnē adoleſcētis aſa reuerſa fuiſ-
 ſet: quē xpꝑus ſuſcitauit in uſa. Nec obſtat illud qđ
 ad Thimotheū Paulus inqꝛt apłus de immortalĩ deo
 loquēs: Solus hēt immortalitatē: Si ergo ſolus de-
 us immortalis ē: palam ceteta oīa morte pꝛtere: pꝛſe-
 cto apłus ſic intelligendus atqꝫ exponēdus ē: Sol⁹
 quippe deus immortalis idēſt imutabilis eſt: Et qꝫ
 hoc uerū ſit: in numeri libro Moysen audiam⁹ diſcē-
 tem: Nō eſt deus quaſi hō ut mentiat⁹: nec fili⁹ ho-
 minis ut mutet⁹: Et Malachias pꝑheta refert: ego
 deus et nō mutor: Hinc et apłus Jacob⁹ ait: apud
 quē nō eſt tranſmutatio: nec uarietudinis obſcūra-
 tio. Hoc idē et Ariſtotelēs qꝫ in phisicis ait: pꝛim⁹
 motorem deū immobilem atqꝫ imutabilem eſſe: hō
 tñ mutationi ſubiect⁹: atqꝫ ipſis accidētibus tranſmu-
 tatur: pōt quoqꝫ et ipſe immortalitatē hēre: pꝛut imor-
 talitas ſinē pꝛuationē includit. Et Johānes in apo-
 calipſi: aſas ſub altare interfectoꝝ aſpexit. Poſtrēo
 eos qui aſe immortalitatem teſtati ſunt quia nō oīa
 uerū quodā ad hebreos Paulus enumerat inquit
 Alii diſtincti ſunt eculeo: aliisqꝫ tormentis: ut Cyꝑ-
 anus: Corneliusqꝫ: Alii uero ludibria et uerba ex-
 pꝛti: Inſup et uincula: carcereſqꝫ: uelut Petrus et
 Paulus lapidati ſunt: ſecti ſunt: ut Stephanus in
 hieruſalē: Ezechias i babilōe: Eſaias et Hieronias
 in egypto: Temptati ſunt ut Johānes euangelista:
 In ocaſione gladii mortui ſunt ſicut Urias: Oſias
 Jacobus minor: Circueſerūt in melotis. ſcamelorum
 ueſtib⁹ uelut Delias: ac Johānes baptiſta: Egentes
 cibo potuqꝫ ut Cecilia et Thomas cantuarienſis: Ig-
 neas flāmas paſſi ut Agnea: Aſſati in craticula ut
 Laurētius atqꝫ Vincētius: Sup carbones ignitos
 ambularūt ut Thiburtius. Capitis deſiſionē ſuſtu-

lerūe ut a dauriūo Dionisiūsq. Decollati sunt ut
 marcellin⁹ et petr⁹: ut cosmas et daniel⁹: ut priscā
 et barbara. p uicos tracti sūt ut uital. mucronibus
 atq; lācis trāfixi sūt ut marc⁹ et marcellian⁹: insup
 et thomas aplūs. fustib⁹ celi sunt ut ualentin⁹: gor-
 gon⁹: urbanusq. plūbatis mortui sūt uelut gerua-
 sius atq; pthasi⁹. capite uulnerati sūt sicuti nercus
 achilleus: pācratius: petr⁹ martir⁹ ordis p̄dicatoris.
 crucifixi sūt ut petr⁹ et andreas apli. cōbusti sūt cū
 barnabas. ūgulas tollerarūt ut ursula cū sodalib⁹
 suis. submersi sūt in mari uelut demetris. cōsepulci in
 stercore ut cōcordia nutritrix hyppolit⁹ et dorca. de-
 uorati sūt a bestiis ut daniel: et ignati⁹. cōglutiti sūt
 a beluis ut ionas in uētre ceti. bouē enē subierūt
 ut heustachi⁹ cū uxore et filiis. dētūm eradicationes
 passi sūt sicut apollonia. ubex torsionē ut agatha.
 boum tractionē ut lucia. rotarū uolutionē ut cathe-
 rina. corpis excoiationē ut bartholome⁹. sagittatio-
 nem ueluti sebastian⁹. corpis toti⁹ dilaniationes ut
 blas⁹. pectinationē ut hyppolit⁹. Et hi oēs ut aplō
 inq̄t testimonio fidei aie rōnalis imortalitātē plenissi-
 me cōprobaūt: et aie ppetuitate sperātes tot linania
 ausi sunt sustinere suplicia: spreuerūt mūdū et fidei
 scuto regna uicerūt: fragilis mūdi gaudia p̄diderūt
 cōstātis celi gloriā uēdicarūt: corpis illecebras cōpe-
 scere conati sūt: aie cōtēplationē cōq̄rēt laborarūt
 atq; expolire in glia studuerūt. Nos igit⁹ om̄i absq;
 dubitatōe aie eternitatē firmissime teneam⁹: ut illo-
 rum snlam indubitatā atq; ueritatē catholicāz imi-
 tates q̄ p hāc q̄q̄ne p̄miū sibi uēdicarūt: cōfiden-
 ter disputātes deūq; in celesti patria cōsequamur.

finit codex de ant
 mox imortalitate.

67
Ad Illustrissimum uirum Hieronimū de sancto Be-
uerino principem bisiniani: Et ducem sancti Dardi
Magistri Philippi de barberis Viculi ordinis p̄di-
cationis: artium et theologie eruditissimi interpretis
libellus de diua prouidentia: adundi gubernatōe
hominū p̄destinatione atq; reprobatione feliciter
incipit.

Extat aurea Platonis sententia Illustrissime prin-
ceps beatas fore res publicas: si principes sapientie
intenderent: aut uiros colerent eruditos: quorū con-
siliis uterentur. Ego te felicem non solū inter huius
regni: uerū etiam totius italie principes censo: et be-
atum predico: Qui litterarū studio solus incumbis
et litterato ocio uacas: atq; egregios predatoresq; ui-
ros solus obseruas: Anacharsis sane teste Plutar-
cho in contione retulit: Ego beatum principē sapi-
entem appello. Eam ob rem cū magnam ultra poten-
tiam quā habes et teneas: opulētias diuitias: amplā
ciuitatum ac terrarū impium corporis elegantiam: im-
mortales uirtutes tuas admirarer: decreui indelebili
dignitati tue quosdā meos dicare libellos: et caracte-
ribus eternis imprimere: ut de diuina prouidentia
codicem: ut de hominū p̄destinatione: atq; eorū dē
reprobatione tractatum: Suscipe igitur p̄ tua inna-
ta clemētia atq; benignitate dignissime princeps mu-
nusculum hoc: Et secundis theologiis atq; peritis
philosophis uel lectitandū uel emendandū tribue:
Vale igitur feliciter: et nūc posthac tuos inter beni-
uolos: et oratores assiduos annumerare uelis.

Et animorum immortalitate longo studio
inuigilatū nudius tertius opusculum ex-
pediui: cui pfecto opī questōes aliquas
anteponui ad illius materie p̄cipendam
notitiam plurimum necessarias: Nūc ut
corpoream atq; segnitiam effugerem: et ocio incumbe-
rem litterato: decreui negotium satis arduū perscu-
tari: et de mūdi gubernatione questōē difficilem
aggredi: perinde partes ipsius prouidentie diuine po-
tiores grandi desiderio a cunctis et sapientibus et
uulgaribus hominib⁹ exquisitas p̄cipue absoluere
Itaq; enī una predestinatio: altera uero improbatio
nuncupatur. Nec facile erit uolumine angusto dīge-
rere: an mundus iste quem oculis cernimus: homi-
numq; actus et gesta prouidentia diuina regantur?
Nec sane disputatio sapientum multorum sepissime
animū conturbat: ut interdum a christiana religio-
ne diuertant: Et usq; adeo ut p̄plex non christiani
sed gentiles effici uideantur. Et quī theologi affir-
matiuam partem omnes tenere cogantur: et eorū ad-
fidei captiuū reddere intellectum: ueptamē inter
phōs uersatur in dubium. Opus igitur est et ingenti
cum labore plurimorū ratiōes phōrū aperte disci-
tere. Et ubi a uia ueritatis errauerit necessariis eos
argumentis infringere: Credo equidē multos etia;
ingenio prestantes ob huiusmodi questōis impe-
ritiam a fidei christiane ueritate collapsos: atq; in
uarios errores immeros: ita ut plures hec disputa-
tio q̄ quecunq; alia ad inferni claustra p̄duxerit:
Porro facile uidetur ediffere mūdus iste an casu ul
fortuna aut diuina ratione gubernetur: Qd̄ profe-
cto ammirari non desino: uideamus utriusq; partis
argumentationes: Et quā omī absq; dubitatione
nōnulli manifestam putant: creduntq; qd̄ eis tādē

remanebit ambigua. Et ut recte incipiamus exor-
dium: prout iam ordine istius quoniam referemus au-
tores. Eni vero nonnulli philosophi extiterunt diuinam prou-
dentiam penitus abnegantes: que rebus omnibus con-
sulat: consabulantes fortuito uel facta esse omnia uel ge-
ri: Cuius sane ut firmiter Lactantius uerbis utar au-
tor est Democritus: confirmator Epicurus: Demo-
critus autem mortalis hereditatem suae dementiae reliquit
Epicuro. Sed Anaxagoras qui deos in dubio
uocauerit: Et postea Pythagoras qui exclusit: et alii
nonnulli qui non putauerunt deos esse: quid aliud fece-
runt: nisi ut nulla esse prouidentia putaretur? Quos
etiam ceteri philosophi et maxime stoici acerrime redarguerunt:
docentes nec fieri mundum sine diuina ratione potuisse
aut constare nisi summa ratione regeret: Hanc sane
opinionem ueteres philosophi naturaliter extitisse Thomas
testatur Aquinas: qui casu aiebant omnia contingere: et
dixit materialia astruentes agentem causam fir-
missime negauerunt. Empedocles Siciliensis a grigento
educatus quod deuiuerit facile philosophos comprehendere
possunt: hic aerem: aquam: ignem: amicitiam: litetque
naturalium rerum principia esse disseruit: denique
omnia casu atque fortuna conduci: Et ex concordia
omnia generari: discordia uero corrumpi: Quanta
quoque Democriti animi stulticia atque dementia uer-
terit iam deridendum est qui cuncta ex atomis den-
sis produci: omniaque ex eisdem raris periri arbitratus
est. Et ut A. gelius refert: ambos sibi oculos eripu-
it: ne que assatim hominibus sceleratis eueniret bona
conspiceret. Alii uero quaedam esse rerum: et non
omnium prouidentiam statuerunt: Et hi quidem bifur-
cam diuidunt: Quedam enim sententia eorum extat: diuina
prouidentia non se nisi ad species extendit: ad eam indiui-
dua uero nequaquam: nisi quae necessaria sunt: quoniam quidem

philosophi abnegant diuinam
prouidentiam

Democritus &
Epicurus.
Anaxagoras.
Pythagoras.

Empedocles

Thomas Aquinas

quod suum cursum transgreditur non subiacere legibus prudentie astruebant: Eamque ob causam prouisa non sunt particularia generabilia et corruptibilia que frequenter a cursu deficiunt ordinato: hec fertur esse Aristotelis opinio: licet e uerbis suis manifeste haberi non possit: suus tamen commentator Averroes eam in prima philosophia clarius patefacit: ait plane: non fas est bonitati diuine singularium rerum sollicitudinem: curamque gerere: nisi secundum quod communi nature communicat: ut puta quod aranea sciat facere telam: et huiusmodi aliqua. In eadem constat et Averroem: et Algazelum conuenisse sentiam. Sed quicquid istec opinio palam de operibus hominum dei iudicium tollit: uelut superuacanea prorsus abicienda est. Egidius quoque romanus asserit Averroem commentatorem astruere deum non sollicitari: nec prudentiam hinc inferius existentium individuorum habere: neque particularia quia sunt infinita cognoscere. Altera uero confirmat deum omnium que dicte sunt prudentiam rebus habere: non duxerat secundum quod specie considerant: uerum etiam secundum actus particulares eorum: Hanc utique opinionem rabbi moyses hisrahelita collaudat atque ratione coarguit: Quoniam intellectiua natura in homine etiam individuo reperitur: qua sane spiritus formam in quantum spiritus est sue mentis perspicacitate comprehendit: Intellectus namque nature apprehensum intentionem universalitatis attribuit quam in rebus extra animam non habet: Eam ob rem individuum hominis etiam a prouidentia non deserit: que spiritus est: et eo maxime quia cum perpetuis substantiis conuenit: quare est etiam secundum individua per se prudentia quantum ad presentantiores eius partes que intellectus existit. Sed quoniam diuina notitia eque singularium atque universalium est: et cum qui summe bonus est omnia in fine secundum quod nata sunt ordinare quod oportet.

66
tet: nequaquam oportuna atque conueniens uidetur non
cunctis eisdem singulari prouidentia esse. Et alio
in libro de eodem commentatore Thomas aquinas re-
fert inquit: A corruptibili generalitate propter splen-
dorem intellectus quo participant: rabi moyses ho-
mines dumtaxat excepit: in aliis autem indiuiduis cor-
ruptibilibus aliorum opinionem sequutus est. Sed non
solum in uniuersali: uerum etiam in singulari necesse est
dicere omnia diuine prouidentie subiaccere. Amplius a-
liorum extrat opinio omnium deum gubernationem ha-
bere: sed horum quidam ceterarum rerum prouidentiam
equanimiter esse confirmant: quod ferme dicere tres in-
errores incidere opus est: Nonnulli enim bonorum: pra-
uorumque parem esse prouidentiam existimantes: cum
hec duo ab uno agente intenti esse non possint: bi-
nos artifices secundum manicheorum heresim statuere
compulsi sunt: quorum alter bona: alter uero mala
gubernat: Hanc pseudo sententiam satis superque satis
sancti atque prophete acerrime confutarunt: Cum malum
efficienti causam non teneat: nec ullo modo ulloque
pacto intendi possit: Alii autem similiter esse contingen-
tium atque necessariorum prouidentiam arbitantes:
liberum arbitrium contingentiamque negare coacti
sunt: asserentes ex necessitate succedere cuncta que
prouidentie subiecta sunt: Quod pseudo falsum esse
palam sensus ostendit: Plerique rationabilius atque bru-
torum parem gubernationem existere opinantes: coge-
bantur asserere nihil mali etiam irrationabilibus con-
tingere: quod non sit eis in penam: aut in maioris pre-
mii occasionem omni absque dubitatione prouisum: un-
de astruunt nefas esse brutum punire sicut et homi-
nem: quod quidem heretici nostri episcopi sentire uidentur:
Hec autem omnia a fide christiana aliena sunt: ideoque tamquam
falsa penitus postergenda: Quare simpliciter asserendum est

q̄ oīa prouidentie subdita sunt: non tñ eodem mō
Et qñquidem ad prouidentiam spectat non rerum
ordinem destruc̄: effectus prouidentie in rebus exple-
tur secūdm rei conuenientia p̄ut finem consequi
nata est: Et hoc teste Dionisio. iiii. capitulo 6 di. no.
inquirente: non est prouidentie rei natura pessundare
Est igitur indubitata conclusio q̄ bonū et malum
diuine prouidentie subiacet: sed malum tanq̄ p̄scitū
ordinatumq̄: nō tñ ut intentū a deo; bonū quoq̄
quasi decretum: intentūq̄: sed nō necessarium: ita
q̄ deficere non possit: Et contingens: qđ sane deef-
se pōt: deniq̄ uoluntariū. ita q̄ p̄miū uel penam
habeat: aut in p̄miū uel penā alicuius ordinetur:
Naturale aut ita qđ finem naturalez si id bonū est
consequatur: Et cedat in bonū nature alterius: si
malum existat: sicut manifeste cōspicimus q̄ corrup-
tio unius generatio est alterius: et mors musce: ara-
nee uictus est. Enumeremus nūc ph̄s: poetasq̄: q̄
de diuina prouidentia disputantes plurimū erraue-
runt: Et p̄ter eos quos supra meminimus: aliquos
referemus: Socratem spiritui familiari consilia sua
attribuisse p̄legimus: Exstat enim liber de deo So-
cratis quē Apuleus asserit miro artificio complauit
Plato uelut Gregorius nissenus enarrat triplicem
astruere prouidentia arbitratus est: Quap̄ prima sū-
mi dei est: qui p̄mum ac potissimū rebus spūalib⁹
totiq̄ mūdo consequēter q̄tum ad genera: et sp̄s:
atq̄ uniuersales causas magna cum diligentia prou-
idet: Secunda uero est qua generabilium et corrup-
tibilium singularia gubernant: Et hāc Plato diis
qui ambiunt celos attribuit: idest septatis substan-
tiis que celestia corpora circulariter mouent: Tertia
prouidentia rerū humanarū est: quā de morib⁹ ascri-
bere p̄culdubio confessus est: quos platonici etiam

aurelio Augustino teste nos inter et deos medios
 statuerat. Ceterum ut Thomas aquinas inquit res hu-
 manas de quibus consistamus providentia diuine
 subtractas Lullius eruditus. Virgilius quoque in li-
 bro eneydos hoc refert: Scilicet id superis labor est
 et cura quietos sollicitat: Et in bucolicorum codice
 inuenitur: Nec curare deum credis mortalia quodam
 Nec multum a Virgilio Lucanus discrepat: cum ait:
 Mortalia nulli sunt curata deo: Et Ovidius in me-
 thamorphoseos codice refert: Cura deum dii sunt:
 quod est dicere: solum de diis et rebus celestibus cu-
 rant. Et alibi in eodem: Tibi quisque profecto est de-
 us. Idemque in eodem: Respicunt oculis superi mor-
 talia iustis: Lucretius etiam oberrauit: cum sic ait
 Usque adeo nulli superum mortalia cure. Insuper A-
 picurus de diis ita inquit: Nec bene pro mortis ca-
 pitur: nec capitur ira: Inconcuissa deus seculi eternaque
 ultra. Claudianus quoque in sui operis principio me-
 minit inquit: Sepe mihi duplicem traxit sententia
 mentem: Curarent superi terras: an nullus in-
 Reator: et incerto fluere mortalium casus: Noluit idem
 dicere Iuuenalis: sed derisorie atque ironice loquitur
 est: cum ait: Respondest his iane pater: magna odis
 celi: Non est ut uideo: non est quod agas apud uos.
 In quorum philosophorum atque poetarum persona ut Thomas aquinas
 exponit Job scilicet effatur inquit: Quid nouit
 deus: et quasi per caliginem iudicat: nubes latibulum
 eius: nec nostra considerat: et circa cardines celi per-
 ambulat. Et in ecclesiastico dicit: derelinquit domi-
 nus terram: dominus non uidet. Et David propheta com-
 memorat: Dixerunt scilicet insipientes: Quo modo
 scit deus: aut si est scientia in excelsis: dixerunt: non ui-
 debit deus: neque intelliget deus Jacob. Non desunt
 rationes his qui humanis rebus diuinam prudentiam

subtraxerūt: Est igitur eorum ratio prima satis apparet
Arguunt enim sic: defectum malorum quantum potest ab
his quorum curam gerit sapiens gubernator excludit
Sed multa mala in rebus esse uidemus: aut igitur de-
us impedimentum prestare non potest: sicque non esse omni-
potens arguitur: aut non omnibus rebus ipse prouidet:
Ceterum prouidentie diuine proprium est ordinare: et ad-
eam spectat cuncta rite conducere: Sed plurima omni-
ni absque ordine in universo contingunt: tam in re-
bus naturalibus: ut cum aestatis tempore pluuie atque in-
undationes aquarum exuberant: Et siccam aridamque am-
miramur hyemem: quod etiam in hominibus ut quod iusti ab
impiis puniantur: qui prosperitatibus aliisque rebus
affluant exoptatis: Quare uidetur quibusdam quod mun-
di machina prouidentia non regatur. Amplius id om-
ne quod a deo prouisum est: rectum atque ordinatum pro-
culdubio recensetur: Quare e contrario quod in-
ordinatum est: a deo minime prouidet: Sed multa
non rite procedere quotidie condolemus: et iustum or-
dinem inconuenientia destruere: nec equo patientique
aio tolleramus: quod sapientem stultus: bono malus: p-
bo improbus: domino seruus nobis spectantibus preerat
Hoc profecto absurdum est: et nulli consonum rationi
Et cuncti fere philosophi: insuper et theologi deo minimum
inconueniens attribuere nunquam excogitauerunt: quare
planum est rerum non omnium prouidentiam esse. Idem
preterea persuaderi potest: Nam si mundum deus recta
ratione frenaret immobilem ordinem omnia continerent
Et bonis bona: malis mala proculdubio redderent:
Cum igitur contrarium uideamus: quoniam in hac uita boni
ut frequentius affliguntur: mali uero prosperantur:
Eam ob rem plerique concludebant diuinam prouidentiam
non omnia gubernare: Et ut Thomas in explanatione
Job presertim in ipsius probenio meminit inquitens:

69
Huc dubitationi fomentū maximum ministrasti:
q̄ in eventibus holum nullus ordo catus apparet
Non enī semp bonis bona: aut malis mala euenire
conspicimus: Neq̄ itē semp bonis mala: aut ma-
lis bona succedunt: Sed indifferenter bonis et ma-
lis bona et mala contingunt: Hoc igitur est q̄ ad-
opinandum res humanas prouidentia diuina nō re-
gi maxime olim phōz corda cōmouit: de tanta pro-
fecto rerum mutatione: atq̄ inordinato regimine:
et q̄ nec malo pena: neq̄ bono premium impendat
non solum phl: sed etiam prophete sanctiq̄ uirū grā-
di cū admiratione p̄culdubio cōquerunt: Dauid p-
pheta lāmētus et clamat: Usq̄quo peccatores dñe
usq̄quo peccatores gloriabunt: Et rurſ: Ecce ip̄i
peccatores: ⁊ habūdātes in seculo obtinuerūt diuiti-
as: Et dixit ergo sine cā iustificauit cor meū: Et iterū
Laudat peccator in desideriis ale sue: et iniqu⁹ bñ-
dicit. Salomō quoq̄ ip̄os impune trāsire equo alo
nō suffert: In ecclesiastes codice ait: uidi aliud malū
sub sole: stultū positū in dignitate sublimi: Et in
ecclesiastico refert: Est etiā alia uanitas q̄ sit sup ter-
ram: sunt iusti quib⁹ mala pueniūt: q̄si opa egerit
ip̄ioz: Et sūt impij q̄ ita sūt securi q̄si iustoz facti
hēant: Just⁹ p̄it in iusticia sua. Et impi⁹ multo tpe
uolūt in sua malicia: Job insup plurimū amiral: in
q̄t enī: q̄re impij uolūt sublimatiq̄ sūt: cōsolationis
diuitiis: Et itē: q̄re impij diu uolūt: ⁊ iusti citius
moriunt: Xerxias aduersus deū insurgit et secū
disputare popat: Justus quidē ait es dñe: si dispu-
tem tecū: q̄re uia impioz p̄sperat: ⁊ bñ est oīmbus
q̄ preuaricant et inique agunt: Et Abachuc appē-
me cōquerit: Quā ait respicias cōtēptores: et taces
conculcante impio iustiorē se: Di sane pphete am-
irātes ⁊ cū interrogatē loquunt. Boet⁹ etiā in-

libro de consolatione mesticiani se habere fatetur: et
tristis plorando decantat et inquit: Nihil antiqua
lege solutum linquit pprie stationis op⁹: oia certo
sine gubernans hominū solos respuit aequos: merito
rector cobibere modo: Nam cur tantas lubrica uer-
sat foetida uices: punit insontes debita sedent noxia
pena: at pueri residet celsa mores solio: sedq; calcāt
iniusta uice colla nocētes: latet obscuris cōdita uir-
tus clara tenebris: iustusq; tulit crimen iniqui: nil
periuria: nil nocet ip̄is fraus mendacis compta colo-
re: sed cum libuit utribus uti: quos innumeri me-
tuunt populi summos gaudent subdere reges: o ita
miseras respice terras: quisquis rex sedera nectis o-
peris tantū pars non uilis homines quatimur fortu-
ne salo: rapidos rector compulsi fluctus et quo ce-
lum regis immensum firma stabiles sedere terras.
Deinde in prosa idem Boetius asserit inquiens: Nā
imperante florenteq; nequicia uirtus non solūmo-
do premiis caret: uerum etiam sceleratorum pedi-
bus subiecta calcatur: et in loco facinorū supplicia lu-
it: Patet igitur ex his que dicta sunt: q̄ uirtus pre-
mium non cōsequitur: et peccatoribus pena nō da-
tur: et iustos facinorosis parere necesse est. Id idem
aliquorū autoritate firmitur. Iuuenalis equidē nō
absq; ratione psuadet: cum ait: Aude aliquid bre-
uibus gyris et carcere dignum: Si uis esse aliquid
pbitas laudatur et alget. Hinc Seneca in p̄ma tra-
gedia refert: Jus est in armis leges opprimit timor:
fontibus parent boni. Nūc rōnes catholicas in me-
dium afferamus: et affirmatiuā p̄tē oīno pbātes
Quar p̄ma hec ē: q̄cūq; certū ordinē hnt oportet
ea aliq̄ puidētia gubernari: s; res nāles suis in mo-
tibus certū ordinem tenent: igitur prouidentia
diua reguntur. Rursus que diuersa sunt: nisi per

quidam prouidentiam gubernantē non in aliqua
 cōiunctione seruant: Eam obrem quidam etiā pbl
 aiam esse arinoniā ppter contrariorū cōseruationes
 in corpore aialio statuere compulsi sunt: sed in mun-
 do contraria utq; diuersa ad inuicē cōnexa perma-
 nere conspiciunt: quare mundus prouidentia guber-
 natur. Ceterū aliquo indiget gubernante quo cōser-
 uetur omne illud quod p se in esse cōseruari nō po-
 test: sed res cuncte per se in esse cōseruationem habe-
 re nō possunt: quia que ex nihilo facta sunt Dama-
 sceno teste p se in nihilum redundarent: opus ē igit-
 tur asserere prouidentiam omni absq; res cūctas dubi-
 tatione regentē. Id itē Damasceni ratione simul et
 auctoritate pbatur: Non inq; conueniens est aliū
 esse factorē rerū: aliam prouidentem: sed deus omnium
 rerum causa efficiens esse pbatur: quare et eā prou-
 uidentem esse penitus asserendū est. Eupēst citare tes-
 tes ueteris ac noui testamenti ut ueritas firmata li-
 pidius luceat: Dauid ppheta diuinā alloquitur
 prouidentiam firmatq; dante te illis colligent: apē-
 te te manū tuā idēst diuine prouidentie: oīa replebū-
 tur ipi⁹ prouidentie bonitate: auertente te faciem tu-
 am. s. a nostra gubernatione oīa turbabunt: aufe-
 res spūm eorū: et deficient: et in puluerem reuertē-
 tur. Et in libro sapientie de diuina prouidentia di-
 citur: attingit a fine usq; ad finem fortiter: et dispo-
 nit cūcta suauiter: Et itē: Nec enī est aliū deus
 q; tu: cui cura est de omib; Et rursus in eodem:
 Tua autē p^r prouidentia cūcta gubernas. Et in nouo
 qđam testamēto Matheus euāgelista testat: Nōne
 duo asse uenēūt passeres: et un⁹ ex illis nō cadit sup
 terrā sine p^re u^o: idēst sine p^ris uestri prouide: glo-
 sa sup hoc uerbo id idē pollicet: aitq; Magna est
 dei prouidentia: quā nec quā lateat. Et in p^rima cano-

169
Damasceni

(Damasceni)

Ad regentem in celis

nica petri describit: humiliamini sub potēt manu
dei ut uos exaltet in die uisitatōis: oēm sollicitudi-
nem uſq; piciētes in eum: qm̄ ip̄i cura est de uobis
Et sup̄ illud apli ad hebreos primo: portās oīa uer-
bo uirtutis sue glosa ordiaria mḡi sn̄ia explana-
et inq̄t: Sicut ab eo oīa creata sunt: ita et p̄ eū oīa
imutabilia conseruant. Et altera glosa sup̄ Job ate-
q̄uis deus celo excelsior sit: mundi tñ gubernacula
nec relinq̄t. Talmud insup̄ hebreorū astruit eā mag-
nā: tñq; amplā esse dei puidētiā q̄ a cornib⁹ buba-
lorū usq; ad pediculorū oua gubernat. Et in h̄imno
ecc̄ie de xp̄o cōtinis: paruq; lacte passus ē. s. xp̄us
p̄ quem nec alēs esurit: sed ab eo penitus nutrit.
Hudius quoq; Augustinus in quarto sup̄ genesis
ad lit. refert: Creatoris potentia et oipotentia: atq;
oīs entis uirtus causa est subsistendi oīs creature: q̄
uirtus ab eis q̄ creata sunt regēdis si aliquid cessaret
simul cessant eorū sp̄s: oīsq; natura cōcideret. Et in-
fra: Mūdus neq; seu oculi stare poterit: si ei deus re-
gimen suū subtraxerit. Itē et Gregorius meminit:
dicit utiq; Oīa in nihilū deciderēt: nisi ea man⁹ oī-
potentis contineret. Et alibi: Omnes creature a deo
ita dependent: q̄ nec ad momentū quidem subsiste-
re possent: sed oīa in nihilum redigerent: nisi opera-
tione diuine uirtutis cōseruarent in esse. Damasce-
nus quoq; id idē asserit inquiens: Solus de⁹ bo-
nus est natura: et sapiens: ut igit⁹ bonus puidet be-
ne: et rectissime: q̄b̄ enim nō prouidet non est bonū
Etenī et homines et irrationabilia pp̄iis filiis na-
turaliter prouident: et qui non puidet exprobat⁹:
ut aut sapiens optime eorū que sunt curam habet:
Et si appareat multis iniusta: ppter ea incognoscibi-
lis et incōprehensibilis est dei puidētia: et cogitati-
ones nostre. Et Lactantius in libro de ira dei refert

Est igitur diuina prouidentia cui⁹ ut ac potestate oia
que uidemus et facta sunt et regunt: Nec tanta re-
rum magnitudo: lenita dispositio tanta in seruis
ordinibus: et pibusq; constantia: aut eni potuit sine
prouido artifice oriri: aut costare tot seculis sine in-
cola potenti: aut in ppetuū gubernari sine pto ac
sentiente rectore: qđ ratio ipa declarat. Et seuerin⁹
Boetius qui ante atq; prius in persona insipientis
lamentabatur: nūc lumine rationis pfusus ut sanctus
debet christiani decantat: et ait: O qui ppetua mū-
dum ratione gubernas: terrarū edicq; sator: qui tēp⁹
ab euo tēp⁹ subas: stabilisq; manens das cūcta moue-
ri. Quē nō externe pepulerūt fingere cause materis
fluitantis opus: sed insita summi forma boni luo-
re carens: tu cūcta superno ducis ab exemplo pulch-
pulcherrimus ipse mūdum mēte gerens: similisq; ima-
gine formas: perfectasq; tubas pfectis soluere causas
Tu nūeris elementa ligas: ut frigida flāmis: Arida
cōueniant liq̄dis: ne purior ignis exolet: et metes
deducat pōdera terras. Juuenalis quoq; ab hac scđ
ueritate nō deuit: qđ psuadet ut hō se dei iudicio
dubitato cōmittat: inq̄t eqdē. Si cōsiliū uis: pmit-
tes ipis expēdere numinib⁹: qđ cōueniat nobis: re-
busq; sit utile nris: Nā p locundis aptissima queq;
dabūt dū: Carior ē illis hō q̄ sibi. Ad huiuscādi
ueritatis cōfirmationē plurimū cōfert: qđ Libas
a q̄nas erudit: asserēs nōnullos phōs in dei notitiā
ex rex gubernatōe uenisse: uident⁹ utiq; aliq̄ ut pu-
ta nālia corpa q̄ cognitōe carēt ppter finē ueraciter
opari: apparz sane hoc: nā semp aut frequēter eodē
mō ac piformitē opant⁹: et id qđ est optimū imitan-
tur: q̄re palā ē qđ nō a casu: sed ex intēdē pueniūt:
Ea aut que cognitionem non habent: non intende-
re in finem nisi ab aliquo intelligente directi: sicut

Boetius

Juuenalis

Libanus

sagitta a sagittatore censetur: quare res oēs natu-
rales ab eo cognoscente a quo in finem ordinantur
ratione perpetua gubernant. Idem alio in libro do-
ctor scūs affirmat: atq; impossibile fore contraria
atq; delirantia in unum ordinem semp uel pluries
nisi alicuius regimine conuenire: qñquidem omib⁹
singulisq; tribuitur ut ad finem certum seruatō or-
dine tendant: In mūdo tñ diuersarū res naturarū
in unum ordinem concordare uidemus: non ut ra-
ro: atq; a casu: uerū tamen ut semp uel in maiori pte
contingere amiramur: oportet igit̃ aliquem esse cu-
ius mundus prouidentia gubernet: Hanc pfecto ra-
tionem in secūdo phisicorū libro cōmentatorē Auer-
roym innūtre meminimus: In tantum p̃terea res
omnes diuina pudentia regi Thomas confirmat
aquinas: ut omnino asserat deus alicui creature cō-
municare non posse: q̃ per se absq; deo conseruet̃
esse: Nam ad omnipotentiam dei minime pertinet q̃
duo contraria simul esse facere possit. In hoc autē
q̃ dicitur deum aliquid efficere quod eius conserua-
tione nō egeat contradictio implicatur: quoniam oīs
effectus a sua causa dependet: scdm qd̃ causa eius ex-
istit: In hoc autē q̃ dei conseruatione non indigere
pollicemur: non esse a deo creatum asserim⁹: Sicut
igitur contradictionē implicaret: si quis diceret de-
um aliquid facere qd̃ ab eo causatum non esset. Ita
si quispiam statueret deum aliquid efficere qd̃ eius
conseruatione non indigeret: quare utrūq; deus pa-
ri ratione non potest. Rursus idem quadrupliater
idest natura: similitudine: exemplo: atq; figura per-
suadere possemus: Natura quidem: nam in rebus
naturalibus manifeste conspiciamus p̃sentiam sola-
ris caloris in his inferiorib⁹ creaturis uirtutem in-
fluentiaq; causare: atq; ipsius absentia corruptōem

mortandū producere. Sic itaq; gubernationis diu-
ne pſentia rebus eſſentiam atq; exiſtentia largitur
et influit: que ſi aliquñ ceſſaret aurelio Auguſtino te-
ſte ſimul et earum ſpēs: omniſq; natura concideret.
Ampli⁹ id quadā ſimilitudine uera pbatur: Quo-
niam motu primi mobilis exiſtente rerum omnium
naturalium motus uirtute perdurat: quo motu pmi
mobilis deficiente tota mundi machina deſtruitur:
pariformiter mundi gubernatio arguitur: Nam exi-
ſtente diuina prouidentia mundus exiſtit: que ſi deſi-
ceret: cuiq; regere floccipenderet: teſte Gregorio oia
in nihilum deciderent. Ceterū idem ſacre ſcripture
exemplo pbatur: Nam dño cum diſcipulis nauigā-
te: ecce motus in mari grandis factus eſt: ita ut na-
uicula fluctib⁹ operiret: ipſo quoq; domino dormiē-
te: ad eum eius diſcipuli acceſſerūt: cumq; ſuſcitaue-
runt dicentes dñe ſalua nos perimus id eſt deſcim⁹.
Sic et ſi deus aliquātulū obdormiret et mundū nō
regere floccifaceret: ſane orbis uelut nauicula citiſſi-
me fluctuaret. Poſtremo figura quadā noſtra intē-
ta conſuſio roboratur: Quippe adatheus euāgeli-
ſta refert: q; cū chriſtum p̄dicantem hoīum caterua
deuotiſſime ſequeret: miſereor inquit ſup turbam:
quia ecce iam triduo ſuſtinent me: nec habēt quod
manducent: et ſi dimiſero eos ſeiunos in domū ſuā
deficient in uia: Sic itaq; ſi etern⁹ deus a mundi pau-
liſper gubernatione ceſſaret in hoc mundo extēplo
deficeremus. Et Johānes euāgeliſta cōmemorat: q;
cū dñm quinq; hominū milia in deſerto audirent
edocētem: prouidere mox uoluit: uocauitq; Philip-
pum et ait: unde ememus panes ut manducent hi?
Gubernat nos igitur pius atq; miſericors deus: et
quod promiſit attendit: nec aliquo mō nos decipit
aut in ſua gubernatione fraudat. Extat nimirum

ecclesie cantantis auctoritas: deus cuius prouidentia in
sui dispositione non fallitur. Restat nunc argumen-
tationes in contrarium factas absoluere. Prima igitur
ratio hoc modo confunditur: Quasi aliter de eo quod alicuius
curam particularis habet: ac de uniuersali prouisor
dicendum est: Gubernator enim particularis ab eo quod
eius cure subicitur quantum potest defectum excludit:
Sed generalis rector in aliquo particulari defectum
permittit accidere: ne bonum totius impedimentum pa-
tiatur: Quare corruptiones ac defectus in naturali-
bus rebus contra particularem naturam esse dicun-
tur: uerum de uniuersalis intentione procedunt: in quibus
defectus unius in bonum cedit alterius: aut uniuersi
totius incrementum: Profecto corruptio unius est
alterius generatio: per quam species conseruatur. Cum
igitur deus totius entis uniuersalis prouisor existat
ad ipsius prouidentiam pertinet ut quosdam defectus
aliquibus in particularibus rebus esse permittat: ne perse-
cutum uniuersi bonum impediat: Si enim cuncta impedi-
rentur mala: multa uniuerso bona deessent. Porro
non esset uita leonis: nisi alicuius foret occisio: nec cele-
braretur patientia martiris: nisi tyrannorum persecutio exte-
risset: Eam ob rem in enchiridion aurelius meminit
Augustinus: deus omnipotens nullo modo sineret aliquod
malum esse in operibus suis nisi usque adeo esset omnipotens
ac bonus ut beneficeret etiam de malo. Secundum plane
sic uincitur argumentum: quicquid est in mundo totum ordi-
natum existit: licet nobis ratio ordinis non appareat in
quibusdam et precipue uoluntariis non cluceat: Cum malis
quibusque bonis: interdum mala: et similiter bonis eueniant:
Ratio huius ordinis scilicet a deo: uelut medicus percipit e-
uidenter: quare quibusdam egrotis quibusque calida: interdum
frigida: sic pater sanis impedit: qui autem artem ignorat:
ut Boetius inquit pertinet ammirari: Non oportet est alia solueri

arguunt: Illa ex his q̄ sup̄ius dicta sunt soluta red-
dunt. Illuc uero rex p̄ticulariū executionē expedi-
mus: q̄ ut nobis clari⁹ inotescat duo q̄ ad diuinam
p̄uidētiā p̄tinet intelligere opus ē: Prīmū ē ordi-
ratio rex p̄uisay in fines: Scdm̄ hui⁹ optis executio
q̄ gubernatio nūcupat: p̄mū igit̄ hōy soli deo incū-
bit q̄ immediate oibus p̄uidet: q̄nq̄dē suo in intel-
lectu rōnem oīy etiā mīnōy hēt: Et q̄scūq̄ cōs ali-
q̄bus effectib⁹ statuit: cōs ad illos effectū p̄ducēdos
uirtutē sp̄edit: q̄re illoz effectū ordinē in suā rōne
p̄būisse necesse ē. Ad scdm̄ uero pagēdū aliq̄ mediā
p̄uidētiē diuile cōsistūt: nā inferiora p̄ sup̄iora gu-
bernat: nō p̄pter sue uirtutis defectū: uēptamē sue
p̄pter bonitatis redundātiā: ut dignitatē causali-
tatis etiā in creaturas effunderet: Qz aut̄ p̄mo mō
deus oibus immediate p̄uideat: Job testat̄ inquiens
Quē cōstituit aliū sup̄ terrā: aut quē pōsuit super
orbē quē fabricatus est: Et Grego. in īp̄ius expla-
natione ait: adūdū p̄ se ip̄m regit quē p̄ se ip̄m con-
didit. Et alibi Thōas aq̄nas inq̄t: mediantib⁹ cau-
sis scōis diuile p̄uidētiē executionē existere. Hic ē q̄b
in sp̄almo dī: b̄ndicite dñm oēs ministri ei⁹ q̄ faci-
tis uolūtātē ei⁹. Et itē: ignis grādo: nix: glacies q̄
faciūt uerbū ei⁹. Et Grego. in. iiii. dialo. refert: In
hoc mō uisibili nihil nisi p̄ creaturā inuisibilē dis-
poni pōt. Et Augu. in. iiii. de tri. inq̄t: oīa corpalia
quodā ordie p̄ sp̄m uite regunt. Hic Origenes ait
op⁹ ē mō agēt q̄ sup̄ bestias p̄sūt aīaliū natiuitati
uīrgultoꝝ plātatoī ⁊ ceteroꝝ ieremētia. Demū Hu-
go de scō uīa. fatet̄ ⁊ ait: mīsterio agloꝝ nō solū ui-
ta hūana regit̄: s; etiā ea q̄ ad uīrā hoīb⁹ ordinant̄
Ceteroꝝ inferiora corpa p̄ celestia dei p̄uidētiā recta
disponit: testis est Augustinus. iiii. de tri. ⁊ Aristote-
les in libro de aīalibus meminit omnes diuersitates

De ordinē agloꝝ p̄uisay

De operatiōe agloꝝ p̄uisay

que in cōceptionib⁹ sunt ex corporibus celestibus esse
quare eis mediis istec inferiora dirigunt: Hoc idem
Dionisius asserit. v. c. de di. no. q̄ radius solaris ge-
nerationi uisibilū corporū confert: et ad uitam ip̄a
mouet: et nutrit: et auget. Et Aristoteles. ii. metha-
phisice dicit: id quod est primum in aliquo genere: il-
lorum que sunt post in illo genere causa esse censet:
Sed celestia corpora p̄ma sūt in genere corporū: et mo-
tus eorum primi inter motus alios corporales existūt
Igit̄ cām esse corporaliū que hic agunt manifestus
est. Rabi moyses non ab hac ueritate discordat: cū
refert celum in mūdo esse: sicut cor in aiali: sed cū
alia membra ab anima mediante corpore gubernan-
tur: ergo omnia alia corpora a deo celo medio dispo-
nuntur. Hic tñ intelligendum est: humanos actus a
diuina p̄uidencia mediātibus corporibus celestibus
minime gubernari: testis est Damascenus libro. ii.
inq̄ens: n̄orū actū nequaquā sunt cā. s. celestia corpora
Nos eni li. ar. a cōditore facti dñi n̄orū existim⁹ actu
um. Idem asserit Augustinus. v. de ci. da. Et in fine
secūdi sup̄ gene. ad lit. Et Grego. in omelia epipha-
nie hāc ueritatē affirmat: uerū q̄ dicunt quicq̄ ap-
pellant̄ actus hūani intelligere necesse est. Profecto
illi actus hūani p̄p̄e nuncupant̄: quorū hō ip̄e dñs
est: hō aut̄ dñs suorū actū per li. ar. aut p̄ uolūtātē
erigit. Unde circa actus uoluntatis ⁊ liberi arbitrii
q̄ō ista uersat̄. Actus etenim alii qui in hoīe sunt im-
perio uolūtatis minime subiacentes: quēadmodū
act⁹ nutritiue atq̄ generatiue potētie eodē mō celesti-
bus uirtutib⁹: sicut ⁊ alii corporales act⁹ p̄culdubio
ueraq̄ cū rōne subdunt̄. Rursus intelligere op⁹ est
deū qui simplr̄ p̄mus rector asserit̄ solū in uolunta-
tem nostrā imp̄inere: angel⁹ aut̄ q̄ eum in cāp̄ ordie
sequit̄: in n̄m influit intellectus: scdm̄ Dionisio re

ste: per angelos illuminamur: purgamur: atq; pfecti-
 mur: Celestia uero corpora q; agentia inferiora sunt: l-
 uires sensibiles: et aliis organis affixas impmere cō-
 fitemur: Scdm uero q; motus uni⁹ potentie e⁹ re-
 dundat in aliā: cōtingit celestis corp⁹ in pssione in
 intellectu: atq; ulterius in uolūte: q; p accidē in-
 fluere: Similr quoq; angeli influentiā in intellectu
 uolūtateq; p accidē reducere cōcedimus: Eam ob-
 rem ex corpibus celestib⁹ nec ex pte recipiētū neq;
 agentū parte: in hīs hūanis actibus aliq; necessitas
 nō inducitur: uertū sola inclinatio quā etiā uolūtas
 p uirtutē acq̄sitam aut infusā pōt omī absq; dub-
 itatione repellere: Hinc ē etiā q; mediis creaturis in-
 tellectualibus a deo alie gubernant^r: Nā intellectu-
 les creature sua opatōe motiue ac gubernatiue alio-
 rum existūt: qñqdem subās inferiores etiā intellectu-
 les a supiorib⁹ regi minime dubitam⁹. Porro cōsta-
 tur in psalmo: q; facit anglos suos spūs: et mīstros
 suos flāmam ignis: dñr enī angeli mīstri: inq̄tū per
 suā opatōem etiā in corporalib⁹ diuine pudentie or-
 dinē exequunt^r: Nā mīster teste Aristotele q̄si instru-
 mentū aiatū existit. Est p̄terea cōsiderādū diuinā p-
 uidētiā cōstituisse q; licet oīa ab eadē regant^r atq; i-
 eē cōseruent^r nihilomīus tñ nihil esse largit^r nisi in-
 q̄tū diuina uirtute opat^r. Rursus qd est p cēntiam
 tale ei⁹ qd est p p̄cipatōem tale cā p̄pā statuit^r ut
 ignis oīum calidox cā esse pbat^r: De⁹ aut solus per
 cēntiā suā eis fore censet^r: oīa uero alia entia esse p-
 p̄cipatōez asserim⁹. nā in solo deo esse ē sua cēntia
 esse igit^r cuiuslibet existētis p̄pūs ēsset^r ei⁹ existit:
 Quā oīe qd aliqd in esse pducit: id efficit inq̄tū
 dei uirtute p̄fici^r. Eā ob cām in libro sapie dī: Cre-
 auit deus ut cēnt oīa: 7 in plurib⁹ scripture locis:
 deū cūcta fecisse regim⁹. Insup in libro de causis as-

scribit: quod nec intelligentia dat esse: nisi in quantum uirtute
diuina deducit: Et omne opus per uirtute dei perfectio
operatur: Id meminit Esaias inquit: Omnia opera nostra
operatus es in nobis domine. Et Johannis euangelium ait: si-
ne me nihil potestis facere. Addit ad hec apostolus Pau-
lus deus est qui in nobis uelle et perficere operatur: Et hac
ratione frequenter in scriptura operationi diuine nature
attribuitur effectus quoniam ipse deus est qui per naturam uel per
uoluntatem in omni pagit operanti. Extat ad huius rei con-
firmationem illud Job inquit: Nonne sicut lac mul-
sisti me: et sicut ea. me ea. pel. et car. uest. me os. et ner-
u. me. Et David propheta refert: Intonuit de celo
dominus: et altis. de uo. su. gran. et car. ig. Ex his nepe pa-
lam sequitur: deum necesse est ubique ac in omnibus rebus ex-
istere. Eniuero philosophus probat: mouens motusque simul esse
oportere: Cum autem deus omnia ad suas moueat operationes
quare cum in omnibus rebus esse concluditur. Id utique Hieronimus
auctoritate firmat cum inquit: Celum et terram ego impleo
Et psalmista subiungit: Si ascendero in celum tu illic es
si de. in. inf. ad. Sequitur quoque exinde correlarium ex-
hibere quod supra ostensa sunt: diuinam prouidentiam usque ad ge-
nerabilius atque corruptibilius singularia pertransire: et
horum indiuiduorum immediate consistere. Sane apostolus ait
Que a deo sunt ordinata sunt Et in libro Judith de-
scribit: Tu fecisti porta: et illa postea cogitasti: et hoc
factum quod uoluisti. Est igitur diuina prouidentia tam gran-
dis tamque ampla: ut suis brachiis omnia complectatur et omnes
motus: cuiusque horum inferiorum corporum actiones sue ditio-
ni: suoque impio parere necesse est. Id Hugo. super gen.
ad lit. pollicetur atque: Secundum diuinam prouidentiam uidemus
celestia superius ordinari: inferiusque terrestria luminaria
syderaque fulgere: dies noctisque uices agitari: aqua ter-
ram fundatam interlui atque circūuolui: aerem altius super-
fundit: arbuta et aialia concipi et nasci: crescere et de-

crescere: occidere: et quicquid aliud in rebus interiori
 naturaliq; motu gerit. Nec ambigendum est: quin
 credere oportet humanos actus diuina prudentia gu-
 bernari. Id Mathæus meminit euangelista: cū ait: ue-
 stri autē capilli oēs enumerati sunt: quare et minima
 in humanis actib; diuina prudentia ordinant: bruta
 quoq; animalia atq; eorū actus prudentie diuine subdu-
 tur: hoc suprà in exēplo de passerib; dictū est. Quod
 si apłus in cōtrariū adduceret: cū inq̃t: Nō est deo
 cura de bob;. Et illud Abacuch: nunquid facies ho-
 minis q̃si pisces maris: pfecto id facile soluit: nam
 ppheta de oīdis p̃turbatione cōquerit: q̃ uidet in
 actib; humanis accidere: Uoluit igit innuere brutorū
 hominūq; nō esse similē prudentiā. Et q̃a rōnalis cre-
 atura libero arbitrio fungitur: et sui actus dñsum
 habet: spēalit quodā mō diuine subdit prudentie:
 ut scilicet ei ad culpā uel meritū imputet: atq; ei ali-
 quid ut p̃miū uel pena reddat. Et huiusmodi respe-
 ctu deū de bobus curā nequaquā habere apłus confi-
 tetur: aut deo non est cura de bobus: quia brutorū
 deus facta nō discutit: nō aut ita q̃ ad dei puden-
 tiam irrōnabiliū creaturā indiuidua nō p̃tineant
 uelut Rabi moyses opinat; ē: atq; p̃sus existima-
 uit. Postreō cōsiderandū est: peccatores etiā diuina
 prudentia gubernari: Nā null; eos iuste punit q̃ de
 suo regimine nō existūt: Sed deus malos impiosq;
 pro his quibus delinquant: iusta ratione castigat:
 Igit facinorosi diuine cure subdunt: uerūtamen iu-
 storū hominū q̃ sceleratorum deus quodam excel-
 lentiori modo prouidentiam habet: quādoquidem
 circa eos nequaquā aliquid euenire permittit: quod
 finalr salutem eorū impediāt: Nam teste apłō: Dil-
 gentibus deum oīa cooperant in bonū: Sed quia
 impios a malo culpe non retrahit eos derelinquere

arbitramur: nō tñ ita q̄ ab eius puidētia totaliter
excludant: alioqn̄ in nihilū deciderēt: nisi p̄ ei⁹ pro-
uidētiā seruarent: Ex hac aut̄ rōne Cicero mot⁹
fuisse uidet: qui res hūanas de q̄bus cōsiliamur p-
uidētie diuine subtrahit. De diuina prouidentia
arbitror ista sufficere. **NUNC AD** partes ip̄i⁹
in huiusmodi op̄is pmissas exordiq̄ accedēdū exi-
stimo. Et ut hāc partiū intelligētiā habere possim⁹
cū Thoma aq̄nate de p̄destinatōe hoīum disputab-
imus. Predestinant̄ sane hoīes a deo ut ap̄ls meni-
nit inq̄ens: Quos p̄destinauit: hos et uocauit: Et
quos uocauit hos et iustificauit: quos aut̄ iustifica-
uit illos et magnificauit. Est insup̄ deo cōueniēs ho-
mines p̄destinare: oīa etenī ut supra dictū est puidē-
tie diuine subdunt: ad quā res in finē p̄tinet ordia-
re: porro hoīs finis uita est eterna in uisione diuina
cōsistens: Hic nempe finis supra naturā est creatur̄
cuiuslibet: ip̄iusq̄ p̄portionē atq̄ facultatē excedit
Ad hūc utiq̄ finē op⁹ est ut natura creata ab alio
trāsmittat: ueluti sagitta missa a sagittāte tēdit ad
signū: Ideo p̄p̄e rōnal̄ creatura q̄ hui⁹ finis capax
est: in ip̄m q̄si a deo trāsmissa p̄ducit: Cui⁹ q̄dem
trāsmisionis ratio in deo p̄existit: sicut ⁊ in eo oīus
in finē ratio ordis est: quā fore puidētiā diximus:
Quare ratio p̄dicte trāsmissiōis rōnalis creature in
finē eternē uite p̄destinatio nūcupat: Quonā p̄de-
stinare mittere dī: Sicq̄ patet quādā ptem puiden-
tie p̄destinationē existere: nō solū deo hoīem p̄desti-
nare: sed aliquē etiā reprobare cōueniens ē: Hoc re-
fert Malachias p̄pheta dicens: Jacob dilexi: Esau
aut̄ odio habui. Porro ad puidētiā spectat aliquē
defectū in rebus q̄ ei subdunt om̄i absq̄ dubitati-
one pmittere: vnde cū p̄ dei puidētiā hoīes in feli-
citatem ordinent̄ eternā: p̄tinet etiā ad eandē: ut si

nat quosdā ab isto fine deficere: et hos pculdubio
dicit reprobare. Sic igit quēadmodū pdestinatio
pars est puidētie eoz respectu: qui in celestem pa-
triam diuinitus ordinant: Ita reprobatio pars est
puidētie respectu illoz qui ab hoc fine obstinata
cōsuetudine decidunt. Et sicut pdestinatio gratiam
atq; gloriā conferēdi uolūtatem includit: Ita repro-
batio uolūtate sinendi aliquē in seclūs cadere: atq;
inferendi dānationis penā p culpa cōprehēdit. Sūt
igit pdestinatio: reprobatioq; diuine puidētie par-
tes: uextñ aliter se habere reprobationē in causan-
do q̄ pdestinatōem asserimus: Nam pdestinatio cau-
sa est et eius qđ in futuro scilicet glorie expectatur:
atq; eius qđ in pñti scilicet gratie pcepitur: Sūt igit
duo pdestinatōis effectus gratia scilicet ⁊ gloria
et ambo a summo artifice pducunt. Id apñ autori-
tate firmat: cum ad romanos inq̄t: Quos uocauit
hos et iustificauit. s. in pñti mūdo per gratiā: ut ite-
rum idem apñ inq̄t: Iustificati gratis p gratiā ip-
sius: Quos aut iustificauit illos et magnificauit. s.
in futura uita p gloriā. Id idem atq; totū psalmi-
sta cōplectit cū ait: Gratiā et gloriā dabit domi-
nus: Quare pdestinatōis atq; salutis pdestinatoz
deū causam esse cōcedimus. Et quia deus reproba-
tionis auctor existat: nō tñ dānationis reprobatoz
artifex astringitur. Profecto eius quod est in pñti. s.
culpe: reprobatio causa nō est: sed q̄ derelinquat a-
deo hoc reprobatio efficit: est nimirū causa eius qđ
in futuro. s. pene eterno iusto iudicio reddit: Ex li-
bero tñ arbitrio eius qui reprobatur: ⁊ a gratia de-
sens: culpā puenisse tenemus: Et scōz hoc Osee p-
phete dictū uerū esse cēsetur: cum ait: Perditio tua
israhel ex te est: tantūmō ex me auxilium tuū. Rur-
sus Thomas alio in codice idem pollicetur inq̄ens:

Cuncta que a deo aguntur ab eterno per eius sapientiam ordinata consistunt: Et ob rem predictam holum distinctione ab eterno a deo esse putari necesse est: ut quod aliquos a diebus eternitatis in finem ultimum dirigendos preordinaverit: quos predestinasse dicat: veluti apostolus ait: Qui predestinavit nos in adoptionem secundum prepositum voluntatis sue: Illos autem quibus ab eterno disposuit se gratiam non daturum: deum reprobasse vel odio habuisse describimus. Ad huius rei confirmationem illud extat Malachie inquit: Jacob dilexi: Esau odio habui. Ratione vero istius distinctionis secundum quod quosdam reprobat: aliquos autem predestinavit divina attenditur atque consideratur electio: Hoc refert apostolus aitque: Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem: Sic igitur patet quod predestinatio: electio: ac reprobatio per quedam est divine providentie: secundum quod homines in ultimum finem ex divina providentia ordinantur. Preterea solus deus causa predestinationis asseritur: Non id efficit prescientia meritorum: Quippe hoc testatur apostolus cum ad Titum ita loquitur: Non ex operibus iusticie que fecimus nos: sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: Sicut igitur saluos nos fecit ita saluos nos fieri predestinavit. Non ergo prescientia meritorum causa vel ratio predestinationis existit. Deinde cum predestinatio voluntatem includat: sic predestinationis inquirenda est ratio: sicut divine voluntatis causa perquiratur: Non autem divine voluntatis ex parte actus volendi assignanda est causa: verum tamen ex parte volitorum ratio dari potest: inquit scilicet deus vult aliquid esse propter aliud: Nullus igitur fuit infans mentis qui cum esse divine predestinationis ex parte actus predestinantis mentis fateretur. Sed hoc sub questione versatur: Utrum predestinatio ex parte effectus aliquam habeat causam?

Et hoc est querere utrum alicui propter merita aliquis effectum id est gratiam predestinationis se daturum preordinaverit. Et quia hac in re plurime ac diverse sint opiniones: quas in suis codicibus Thomas aquinas enarrat: ego tamen qui debeo breviter omnia pertransire: his impresentiarum omissis: dumtaxat catholicas rationes in medium afferam. Est igitur veritas indubitata prescientiam meritorum causam ac rationem predestinationis non esse: Hoc etiam pontificii decreta confirmant: dicitur enim: predestinationis dei nulla causa reddi potest. Rursus atque alibi Thomas aquinas affirmat et inquit: Predestinatio: electioque ex aliquibus humanis meritis causam atque rationem non habent: Hoc autem manifestum est: non solum ex hoc quod gratia que predestinationis effectus existit nequaquam meritis preuenitur: Certe tamen omnia merita precedit humana: Sed etiam palam est ex hoc quod divina voluntas ac providentia prima causa eorum est que fiunt: Quamvis effectum providentie et similiter predestinationis unus possit alterius causa esse. Quis enim ut ait apostolus prior dedit illi et retribuetur ei: quoniam ex ipso: et in ipso: et per ipsum sunt omnia: ipsi honor et gloria in secula seculorum amen. Nunc discutiendum est quomodo predestinatio certa est: et falli non potest: et in rebus nequaquam necessitatem imponit: Est ferme predestinatio certa: hoc super apostolum ad romanos glossa confirmat: dicit enim: Predestinatio est prescientia et preparatio beneficiorum dei qua certissime absoluuntur quicumque liberantur. Ceterum infallibili certoque modo effectum suum predestinatio omni absque dubitatione consequitur: nec tamen necessitatem inducit: ut effectus scilicet eius ex necessitate proveniat: Predestinatio etenim divine providentie pars est: Non autem

ota que providentie subdūtur necessaria sunt: Sed
quedam cōtingenter eueniūt scōm cōditiones causa-
rum primarū quas ad tales defectus diuina puidē-
tia ordinauit. Et tñ puidentie ordo infallibilis est
Sic ergo et ordo pdestinatōis certus existit: et tamē
libertas arbitrii nō tollit: ex qua cōtingenter pue-
nit pdestinationis effectus: Quemadmodū diuina
scientia ac etiā uoluntas certissima atq; infallibilis
sunt: uexē cōtingentia a rebus nō auferūt. Et licet
scōm se cōsideratū possibile sit eū qui pdestinat⁹ est
in peccato mortali decidere: hoc tñ impossibile argu-
itur: qñquidē ponit eū pdestinatū existere: Quā
nō sequit pdestinatiōem falli posse: aut frustrari p-
destinatōis effectū: Simili qdem mō de reprobatiōe
dicendū est. Nam si illud ecclasticū adduceres uide-
licet: Considera opa dei q; nemo potest corrigere q
ipe despererit: quā si deus in reprobū sensum quē-
piam tradat euitare nō pōt: qñ ipe depereat. Sane
Thomas sic respōdet aq̄nas: Nā dei reprobatio nō
aliqd de psciti potētia subtrahit: Cū ergo dicitur
q; reprobat⁹ grām adipisci nō pōt: non hic impossi-
bilitatem absolutā sed cōditionatā intelligas. Insup
necessitate cōditionata pdestinatū saluari necesse est
q; libertatē arbitrii nō aufert. unde licet aliq̄s a deo
psecutus gratiam nancisci non possit: tamen q; in
hoc uel in illud peccatum labatur: ex eius libero cō-
tingit arbitrio. Eam ob rem ad culpam sibi merito
imputatur. Rursus alibi Thomas id refert: Tria p-
fecto in pdestinatōe cōsiderāda sunt: quorū duo scilicet
pseientiam dei: et dilectionem idest uoluntatem
qua uult pdestinatum saluare ipa pdestinatio pre-
supponit: Tertiu uero ipa est pdestinatio: que nihil
aliud est q; directio in finem quem uult deus rei di-
lecte: Quodlibet autē horum trium certitudinem

habet: et tñ necessitatem nō imponit. Ampli⁹ in p-
 destinatioe due sunt cause: quax una scilicet ipse de-
 us necessaria: alia scilicet liberū arbitrium cōtingens
 est: Quare oportet contingentem esse predeterminatio-
 nis effectum. Et quia deus scit: uultq; hunc uel illū
 cōsequi talem finem atq; adipisci: pdestinatio certi-
 tudinē habet: Quia uero uult arbitriū libertatem
 ut in finē talē deniq; dirigat: Ea ppter huiusmodi
 certitudo nullā predeterminationi necessitatē inducit:
 Q; si in cōtrarium hec ratio inferat: pdestinatus
 omnino saluat: hoc tñ nō est nisi pdestinatus salua-
 ri necessariū esset: uidet ergo pdestinationes necessi-
 tatem imponere: Huic serme rationi facile responde-
 tur: Nam q; hic pdestinatus oīno saluet: ex certitu-
 dine porro est diuine pdestinationis: non tñ necessi-
 tas absoluta: sed cōditioalis est: quia si talis pdesti-
 natus est necessario saluat: non tñ necessariū simpli-
 citer astruit. Nec aut indubitata cōclusio auctorita-
 te canonica roborat: dicitur enī: q; tam pdestinatio
 q; pscientia homini necessitates nō imponūt: ut bo-
 num uel malū faciat: quia sic nec malis penam: nec
 bonis gloriā de⁹ posset ipendere: Et pdestinatioes dei
 sp in bono colliger: psciam uero in malo doctores
 accipe cōsueuerūt. Durand⁹ id idē breuiter asserit: in
 q; enī: hēt pdestinatio infallibilē certitudinē in ge-
 nerali. s. q; pdestinat⁹ oīni absq; dubitatioe saluabi-
 tur: Et in spēali quidē q; quotq; uitā cōsequuntur
 eternā: Nec aut infallibilitas necessitatis simplr nō
 est: sed ex suppositioe dūtaxat. Ea ppter nō est cōce-
 dendū simplr q; pdestinat⁹ necessario: sed sub cōdi-
 tione: uel replicatioe saluet: inq; tū. s. pdestinat⁹ qui
 est cōpositus sensus: Et hec necitas cōsequētie: non
 consequētis esse cōcedit. Et sicut certa est pdestina-
 tio: ita cert⁹ est deo pdestinatorū nūerus: Augusti⁹

enim in libro de correptione et gratia ita inquit: Certus est
predestinatorum numerus: qui nec augeri nec minui potest:
Thomas aquinas plures opinioniones enūerat: sed cunctis
omissis sua tantummodo referenda est: Concludit eandem
inquirens: Certus est deo predestinatorum numerus non solum
cognitionis modo: sed etiam per modum cuiusdam principalis pre-
sinitionis certus est: Non sic autem de numero reprobatorum
existit: quod a deo in bonum electorum preordinati esse uiden-
tur: quibus omnia cooperantur in bonum. De numero autem pre-
destinatorum horum quod sit: diuersa multorum extat opi-
nio: Quidam enim dixerunt: tot ex hominibus celum ingre-
dientur empirici: quot ex angelis ceciderunt: Alii ue-
ro quot ex angelis remanserunt. Nonnulli autem arbitra-
ti sunt inquirentes: tot salui erunt: quot angeli lapsi
sunt. Insuper et tot: quot angeli creati penitus extite-
runt: Uertum melius cum orthodoxa ecclesia dicendum
reor. Soli deo cognitus est numerus in superna felicitate
locandus. Est ulterius elaborandum ut unius conclu-
sionis plurimum exquirere ueritatem paucis perstringere stu-
deamus. Querunt quidam: et totis uiribus inuestigant:
Si hec propositio uera sit: predestinatio dari potest: Pe-
trus de tharantasia ita refert: hec autem dictio pauli
saluari si predestinatus est: de presenti nihil: de futuro tamen
ponit in eo: quare ab eo potentia ad oppositum: sed
illius potentie actum non excludit: Quamuis igitur prede-
stinatus sit: nihilominus tamen dari potest: sed nunquam da-
nabitur: Nam actus iste licet absolute possibilis sit:
tamen conditioni stanti incompatible est: itaque condi-
tione existente certe ponibilis non est. Nec omne possibi-
le quocumque modo ponibile est: ut continuum in infinitum
diuidi: et a deo infinita creari: unde hec propositio
predestinatum saluari necesse est: uel damnari impos-
sibile: de dicto uera de re falsa est. Idem Durandus
affirmat: idemque Egidius de Roma: ait eandem: huius

modi ppones scdm cōposito atq; diuisum ingē sen-
 tentiā distinguit: Nā pdestinatum uel pscitū
 necesse ē saluari: si in sensu cōposito intelligat̃ uera
 est: q̃a simul stare nō pōt: q̃ aliqd pscitū sit et eue-
 niat: aut q̃ aliqd sit pscitū et non eueniat: Et q̃ q̃-
 piam pdestinatus sit: et non saluet̃: Quilibet uero
 in se considerat̃ saluari et non saluari potest: Sicut
 albū impossibile ē esse nigrū in cōposito sensu: q̃a
 idē siml albū et nigrū in sensu opposito eē nō pōt: for-
 tes aut̃ et q̃cunq; alius q̃ est sub forma albi sub for-
 ma nigri esse potest. Aliq̃ uero aliū modū distinctōis
 inuenerūt asserētes pdestinatū saluari necitate onie
 non necitate osequētis: Nā fortē mouere pedes ne-
 cessariū nō ē: necitate osequētis: qm̃ mot⁹ pedum
 ad fortē nequaq; sequit̃: pōt necitate onie tñ neces-
 sariū eē: ut si curret statuat̃: porro hec onia necessa-
 ria ē: si fortes currit: pedes mouet: Nō tñ possum⁹
 arguere fortē mouer̃ pedes necessariū fore: Sic itaq;
 necitate onie sequit̃ fortē saluari: si pdestinatus est
 Cū in se fortes accept⁹ nō in pdestinatiōe relatus
 diuinū: saluari et nō saluari pōt: Cū igit̃ pdestinatū
 sit necessariū: nō tñ necitate cogēte: nec necitate sim-
 pliciter et in sensu cōposito: atq; scdm necitatē onie
 cū tales necitates cōtingētā nime tollāt et liberta-
 tem arbitrii nō auferāt: Simul enī cū certitudine p-
 destinatiōis libertas demorat̃ arbitrii. Idē Iohānes
 scotus in sua doctrina fateat̃: atq; ipi⁹ sectatoz fran-
 ciscus de mapionis: inq̃t enī: In sensu cōpositiōis
 pdestinat⁹ dānari nō pōt: nā in sua rōe formali triū
 inducit: Sicut albū in sensu cōpositiōis nigrū eē nō
 pōt: qm̃ in tali sensu albedinē in pmo mō includer̃
 confitemur: In sensu uero diuisionis pōt: q̃a cōtin-
 genter pdestinat: igitur in oppositum potest: Et in
 istis de futuro uera est contradictio: Nam ibi uera

Ad pdestinatū

Aliq̃

Iohānes Scotus

Franciscus de mapionis

affirmatio uel negatio de eodem: p̄scitus in sensu cō-
positionis saluari non pōt: sed bene in sensu diuisi-
onis. Iacobus de alta uilla a sui ordinis doctorib⁹
non discrepat: inquit equidem si p̄destinatus dāna-
ri posset: dei p̄scientia falleretur: nec scientia sed opi-
nio falsa foret: Et si p̄destinatus non saluaret: por-
ro diuina frustraret uoluntas. Amplius arguit pre-
fatus doctor conclusiones ordinādo: quēlibet prede-
stinatū deus contingenter p̄destinauit: nō est igitur
p̄destinatio certa: cōsequentia ualida est: Nam con-
tingēs nō esse: et in oppositam qualitatem mutari
potest. Insup deus nullū necessario p̄destinauit: igitur
quēlibet contingenter: cum hec tanq̄ immedia-
ta cōtraria sint. Rursus p̄destinatus dānari potest
ergo numer⁹ electorū minui pōt: reprobatorū saluari
pōt: igit nūerus electorū augeri potest: quare null⁹
numerus saluandorū certus est: Ut oīum uera noti-
tia habeas: et argumenta soluantur: paucis dicēdū
est: deum libere p̄destinare: nec necessitate absoluta
sed necessitate inmutabilitatis: uel necessitate ex sup-
positione: que opponitur contingentie: licet liberta-
ti nō contrariet. Sunt ulterius iste argumētatiōes
secundū sensum compositū ⁊ diuisum ad ueritatem
deducende. Magnus carthusianus in libro de uita
xp̄i multa d̄ hac materia memoratu dignissima ifert
que mētibus hoīum placent et plurimū satisfaciūt:
ait enim: Differunt utiq̄ p̄destinatio et p̄scientia:
Nam p̄destinatio precognitio est bonorū cum causa-
litate eorūdem: Sed p̄scientia precognitionē dicit re-
spectu malorū sine causalitate: que poti⁹ penes libe-
rū arbitrium presidet. Conditionaliter aut dei p̄-
destinatio fit: nihilq̄ aliqua absq̄ cōditione prede-
stinatum existit: predestinatū est enim ut saluet mū-
dus. sed per aquarū baptismatis: ac filiū dei mortem:

predestinati sunt omnes boni ad gloriam capessendam: ea
 tamen conditione seruata si fidem tenuerint: si caritatem
 habuerint: si cetera que sunt ad fidem oportuna ser-
 uauerint: Predestinando igitur deus homines taliter af-
 fatur: Ego quidem ad uitam uos predestino si mandata
 mea custodieritis: si in bono tandem inuenti fueritis
 qui ergo talis esse non uult: ideo ad predestinationem
 non uenit quia conditionem non seruat. Noli igitur ad dei
 predestinationem quam ignoras attendere: uerba que
 audis atque intelligis aduerte paulisper. Sicut enim
 in predestinatione sua uerus est deus: et mutari non potest
 ita uerba eius uera sunt et immutabilia perseverant:
 Audi sacre scripture uerba: et quod in corde tuo fige:
 Peccator quicumque homo conuersus fuerit et ingenu-
 rit uita uiuet et non morietur. Et iterum: Si uolueris
 et audieritis me bona terre comedetis: quod si no-
 lueritis: gladius deuorabit uos. Et in nouo quidem
 testamento dicitur: Qui crediderit et baptizatus fue-
 rit saluus erit: qui uero non crediderit condemnabi-
 tur. Et rursus: si dimiseritis hominibus peccata eo-
 rum: dimittet uobis pater uester celestis peccata ue-
 stra. Non queras aliam predestinationem: In his enim
 uerbis omnis et uite et mortis predestinatio et prescien-
 tia pendet: Si hec feceris securus esto: Indubitanter
 crede quia ad uitam es predestinatus eternam: Si in-
 durato corde hec facere uolueris et in hac malicia per-
 seuerabis: te esse proculdubio ad mortem prescitum in-
 telligas. Licet enim nullus homo ad peccatum predestina-
 tus sit: omnis tamen aut ad gloriam: aut ad supplicium pre-
 uisus existit. Quod si deus hoc preuidet necesse eueniri
 oportet: quia coniunctim uera: diuisum falsa est: Et ibi
 omne non consequens necessitas est: Hoc quoque exemplo
 Boetii manifestum est. Si quispiam aliquem facientem ro-
 tam aspiciat necesse est ut ille rotam efficiat: nec tamen uisus

etiam causa est factionis: Sic deus istius mala opa p-
videt: nec tñ causa ē: quare iste male pñaciter ope-
tur: uex fiet qñquidē pñsum ē: qñ de? rem aliquā
efficit: in eo nulla sane fit mutatio: s; in re circa quā
opat: Qñ igit niniue pñdari subuersionē manda-
uit et Ezechie mortem pñdari quoz neutz euenit de-
us utiq; consiliū non mutauit qđ ab eterno secum
fuit: sed dñtaxat sniam que respectū ad ipa negotia
habuit: Nā niniue scđm merita subuertēda: et Eze-
chiel moriturus erat: respectuz ad causas inferiores
habendo: sed hec diuine potētie necessitatem mñme
posuerūt: franciscus de mayronis plures curiosas
qñones scrutat: Querit igit pñm: cū deus me mort-
tuum in peccato mortali: et exinde dñandum pre-
uidit: cur aiam meam creauit: et in esse pduxit: Sic
itaq; istud dubiū confirmat: nam nullus sapiēs ar-
tifer quem pñouit q non pueniat ad debitum finē
pducit effectum: debitus aut finis aie nostre felicit-
tas statuit eterna: quam talis aia cōsequutura nō
est: quare deus talem aiam creare non debuit: Qz
aut finis aie nostre supna beatitudo sit: mñ sniaz
ita testat inqens: Creauit igit deus rōnalem crea-
turam que bonū summū intelligeret: et intelligēdo
amaret: et amando possideret: ac possidendo frueret-
tur: Huic qđm breuiter responder: Et cūz Aristo-
tele dicamus: Indisciplinati est querere cām ubi nō
est causa: ut si qđ interrogaret quare deus est de?:
aut homo est aial rōnale: Nunc tñ ut Augusti? in
libro de trinitate meminit: Si causa diuine uolūta-
tis querit non inuenit: Eam ob rem si queratur q-
re hoc uel illud deus fecerit: quia uoluit responder
pfecto hic standū est: hic sistere gradū debem?: qñ
diuina uoluntas in cōtingentibus pma regula cun-
ctis asserit: hoc quidē in mechanicis rebus apls ad

80

romanos uex esse demonstrat: Nam licet sit figu-
lo ex eadē materia uas unū in cōtumeliam ad repo-
nendas impudicias: alter uero in honorē ad collo-
candas hostias facere: et tñ ab eo irrōnabiliter queri-
tur: quare magis de hac parte uas cōtumelie fecerit
cum ibi nulla ratio dari possit: qñ materia penitus
uniformis existat: Eodē piter mō hic frustra querē-
dum est: quare hāc aīam in dānationē: illā aut in fe-
licitatem creauerit: Damascen⁹ quoq; id idē inue-
stigar inq̄ens: quare deus illos creauit quos p̄sciuit
esse dānandos: deus enī ait p̄p̄ bonitatē ex non esse
ad esse deduxit ea q̄ sunt: et bona sunt uniuersa q̄
facit: unusq; aut ex p̄p̄ia uolūtate et bon⁹ ⁊ ma-
lus effici⁹: Et si ergo dixit dñs cōferebat illi hominī
si natus nō esset: nō p̄p̄iam creationē exprobrans
sed sup̄uentē creature ex p̄p̄ia uoluntate et desti-
dia eius maliciam: p̄p̄ie enim mentis desidia inuti-
le ei cōditoris bñficiū fecit: quēadmodū si qdē cui di-
uitie et p̄ncipatus a rege cōmissa fuerūt: tyrānidē
aduersus benefactorem perpetravit: quē digne capi-
ens punit: et si usq; in finem tyrānidē prospexit
hunc imorantē. Scdo pleriq; q̄rēt soliti sūt: Si tene-
at q̄sp̄ia deo grās agere: qñ qdē ei de⁹ esse dānatōis
cōtulit: quod utinā nunq; impēdiss; Aliq; sanē ita
dicūt dānatos magis uelle sic eē q̄ nō eē: S; in euā-
gelio dñm dī cū de iuda ita retulit: Meli⁹ erat illi
si nat⁹ nō fuisset: Et in apocalipsi scribit: desidera-
būt hoīes mori et mors fugiet ab eis: Sic igit solut-
tur q̄sio: nam creationis beneficiū in rei create de-
trimentū cedere nō asserimus: sed p̄ accidens dāna-
tio ip̄a succedit. apli⁹ unicuiq; bonū totū q̄ p̄p̄us
meli⁹ ē. iō exp̄iētia cōprobam⁹: nā p̄ capitis tuitiōe
se man⁹ expōit: q̄a p̄niciēs capitis totū eēt excidiū
nō aut māus destructio: Eā ob rē cū ist⁹ dānatio

Damascenus.
q̄o.

q̄o.
An p̄p̄ia dānatio
est agnō deo

q̄o.

in bonum: et decorem atq; ordinem uniuersi redun-
det: bonū est ei creationis esse sub isto inspectu istaq;
habitudine: licet forte cōtrarium uellet: Cum uero
uoluntatem nostrā diuine uoluntati conformare te-
neamur: Tertio querūt aliqui: si electos quos deus
saluandos esse pūdit oporteat elaborare atq; in bo-
no ope studere: cū deniq; saluandī sint: Similr de
reprobis dicendū est: quos pūuit deus esse dānan-
dos: si necesse sit eos toto conatu in bonum anhelare:
qā ō eos tandē snia cōducat. Primū Thomas
aquinas explanat: aitq; ad bñ agendū orandūq; pre-
destinati conari debēt: Nam his opibus certitudina-
liter effectus pdestinatiōis implet. Id pfecto Petr⁹
in sua canonica meminit inq;ens: Batagite ut p bo-
na opa certam uestram uocationē et electionē facia-
tis. Secundū beatus Augustin⁹ absoluit et ait: q̄-
uis certissime sciamus noninein ultra terminū sibi
a deo pfigurū esse uicū: languentibus non in-
congrue medemur: Sic q̄uis nemo saluetur nisi p-
destinatus ad uitā: omī tñ delinquenti adhibēda
est correptio: nec malorū negligenda est disciplina.
Quarto scrutant̄ nonnulli: quare ab initio Pet⁹
magis q̄ Martinum deus pdestinauit etern⁹: cū
nihil plus boni unus q̄ alius effecisset: Et ita de re-
probis suo modo dicendū est: Scūs Thomas qōnē
aperire nō ambigit: ait enī: Uoluit deus in hoibus
quātū ad aliquos quos pdestinat per modū miseri-
cordie pendo suam bonitatē ostendere: Et quātū
ad alios quos reprobat p modū iusticie puniendo:
Et hec est ratio que in cōmuni ab omnib⁹ assigna-
tur: Et quam apostolus ad romanos adducit inq;
ens: Uolens deus ostendere iram idest iusticiam: et
notā facere potentiam suā sustinuit idest pmissit in-
multa patiētia uasa ire apta in interitū ut ostende-

81
 ret diuitias glorie sue in uasa misericordie que ppa-
 rauit in gloriam. Rursus ad Thimotheum aplos ait
 In magis aut domo non solum sunt uasa aurea et
 argentea: sed lignea et fictilia: et quedam quidem in
 honore: quedam in contumeliam. Sed quare hos ele-
 git in gloriam: et illos reprobauit: nulla ratio nisi di-
 uina uoluntas adducit: Ideo August. sup Jobanē
 asserit: quare hunc trahat: illum non trahat: noli uel-
 le iudicare si non uis errare: Sicut etiam in reb⁹ na-
 turalibus ratio assignari potest: Cum prima mate-
 ria tota sit in se uniformis: quare una eius pars est
 sub forma ignis: et alia sub forma terre a deo in pn-
 cipio condita: ut scilicet in rebus naturalib⁹ diuer-
 sitas specier⁹ sit. Quare autem hec pars materie sub il-
 la forma est: et illa sub alia: ex simplici uoluntate di-
 uina dependet: ueluti ex simplicis artificis uolunta-
 te causatur: quod hic lapis in hac parietis parte: et ille
 in alia situs sit: quoniam ratio artis habeat: quod aliqui in
 hac: et aliqui in illa sint. Postremo discutiendum ē
 quomodo predestinatio sanctor⁹ precibus adiuuat⁹
 Porro in genesis codice legimus ysaac pro Rebecca
 uxore sua eo quod sterilis esset dominū rogauisse: qui
 exaudiuit eum: Et conceptu habito Jacob nat⁹ est
 qui ab eterno predestinatus fuerat: nec unquam prede-
 stinatio impleta fuisset nisi nat⁹ extitisset: quare ora-
 tione ysaac id totum impetratum est: Igitur predesti-
 natio orationibus adiuuatur. Ceterum in sermone
 quodam de Pauli conuersione cantatur quasi ex p-
 sona domini ad Paulum dicentis Disposui in men-
 te mea perdere te: nisi Stephanus seruus meus ora-
 set pro te. Igitur Paulum a reprobatione Step-
 hani liberauit oratio: quare hac oratione Stephani p-
 destinatus est Paulus. Preterea Gregorius p^o trat-
 ano dominum deprecatus est: eumque ab inferni car-

40.
 Quoniam predestinatus Paulus
 fuit ad diuinum

ere liberauit teste Damasceno in quodam sermone
de mortuis talia que dicta sunt asserente: quare ipsi
Gregorii orationes a reprobis a societate libera-
runt. Quod autem predestinatio sanctorum precibus iuuari
possit dupliciter intelligendum est: uno quidem mo-
do quod huiusmodi rogationibus quispiam predestinetur
et hoc uerum esse non potest: neque orationibus secundum quod
propria natura consistunt: nam temporales sunt: predestina-
tio autem eterna probatur: neque etiam secundum quod in dei pre-
scientia sunt: quia prescientia meritorum uel priorum
uel aliorum predestinationis causa non est. Alio modo in-
telligi potest predestinationem precibus sanctorum posse
iuuari quod oratio operam prebeat ad consequendum prede-
stinationis effectum: sicut aliquis instrumento iuuat-
ur quo suum opus perficit: Et sic est de hac questio-
ne pertractatio: Est igitur dicendum predestinationis effe-
ctum humanam salutem esse: que ab ea sicut a causa
prima procedit: uerumtamen eius multe cause existere pos-
sunt: Alie proxime quasi instrumentales que a diui-
na prouidentia seu predestinatione ad salutem huma-
nam ordinate sunt: cui instrumenta ad effectum artis
explendum ab artifice applicantur: unde predestinati-
onis diuine effectus est quod iste saluetur: Ita et quod per
orationes tales: uel per talia merita beatitudine fruatur
eterna: Hoc Gregorius in primo dialogorum libro com-
memorat inquit: Obtineri nequaquam possunt que prede-
stinata non sunt: sed ea que sancti uiri oratio efficiunt
ita predestinata sunt: ut precibus obtineantur: Eam ob-
rem ut Boetius ait in libro de consolatione: preces
cum recte fiunt inefficaces esse non possunt. Restat
nunc argumentorum soluere rationes: Illam de predestinatione
concedimus: Alia sic declaranda est: Nam Paulum se-
cundum dispositionem diuini consilii quod immutabile est
numquam fuisse reprobatum asserimus: sed secundum ordinem

diuine sine dūtaxat q̄ scdm inferiores cās accipitur:
 que qñq; mutant: quare nō sequit̄ q̄ oratio causa
 p̄destinatōis extiterit: sed q̄ solū ad p̄destinatōis ef-
 fectum auxiliū largiat̄: Et q̄uis in loco dānatorū
 Traianus esset: nō tñ cum simplr reprobatus esse re-
 ferimus: Sane p̄destinatus erat q̄ Gregoriū p̄cisus
 saluaretur. Brandis carthusianus in libro de uita
 xp̄i non ab hac cōclusionē dissentit: ait enī: Nullus
 deum frustra se dicat orare: et alia bona opa facere:
 qm̄ p̄destinatio diuina q̄ in p̄stī gr̄e p̄patio et in-
 futuro glorie est: cū sit eterna: ab eterno aliquē ad
 beatitudinē scilicet p̄ merita sua ⁊ orationē p̄desti-
 nauit: Taliter eq̄dē p̄destinatio instituta ē: ut p̄cis⁹
 atq; laborib⁹ obtineat̄: Eā ob cām nō in uanum
 deū orat: nā oratio illud est quo ex ordinatōe diuina
 cōseqū grām et gloriā debet: Eadēq; ratio de omib⁹
 aliis bonis est: q̄a sub ordie diuine p̄destinatōis ca-
 dunt: Ideo sicut deus aliquē saluandū p̄uidit: sic
 et modū quo saluari deat: p̄pterea stultus ē q̄ ait
 uolo facē qd̄ mihi placuerit: nā si saluari debeo: ol-
 no saluabor: uel si dānari p̄sus isernū adibō: Quē-
 admodū deus esset infirm⁹ q̄ diceret: comedere et
 bibere uolo qd̄ mihi libitū est: nā si curari debeo
 sanabor: si mori: ex hac uita migrabo: Sic enī medi-
 cine sane inutiles essent: Porro si deus liberū arbitriū
 qd̄ se hēt ad utq; lib⁹ oppositorū in malū cadere
 p̄mittit: hoc nō finit nisi iuste cognosceret: Rursus
 si p̄ grām p̄ueniat nulli facit iniuriā: testis ē auct⁹
 Augu. inq̄ens: lib⁹ arbitriū ē libertas eligendi bo-
 num uel malū: hoc in paradiso hō lib⁹ habuit: nūc
 uero captiuū: q̄a bonū nō uult: nisi dei gr̄a p̄ueni-
 atur: nec potest nisi eū subsequat̄: Cū ergo malos
 reprobat: dānatq; scdm iusticiam operatur: quādo
 tñ p̄destinat: saluatq; scdm grām et misericordias

Christus in

efficit que iusticiam non excludit: Nullas autem neces-
sitate inferre p̄destinationem uel p̄sidentiam dei
euentibus astruimus: deniq; concedamus p̄scitos
demereri posse: q̄nquidem a deo iuste dānantur: q̄d
Thomas ita pbat aquinas: nā ad res creatas: sicut
ars ad artificata scientia comparatur: Et sicut ars nō
solum cognitiua est: sed factiua eorū q̄ secundū artē
fiunt: Ita etiam scientia dei bonorū oīum factiua et
cognitiua esse probatur. Malorum uero siue pecca-
torum quia ab eterna lege ipsius quedam deuiatio-
nes sunt: dei scientia cognitiua nō aut causatiua cō-
ceditur: palam itaq; est bonos qui per gratias iusti-
ficantur non solum a deo ab eterno p̄cognitos esse
sed etiam ad gratiam habendam electos: Peccatores
aut qui per gratiam minime iustificantur: non sūt
constituti electi: aut p̄ordinati a deo ad culpā: sed
p̄sciti dumtaxat: q̄ non sunt gratiam habituri: s;̄
sue sunt relinquendi nature. Et quoniā omne agēs
in id q̄d est infra se: nō aut in id quod est supra se
uirtutem atq; p̄tentias habet: Natura igit̄ relicta
sibi in actum meritorium qui est supra facultatē na-
ture nō potest: in actum tñ peccati qui demeritori⁹
est utiq; potest sicut in aliquid infra humanam na-
turam existens: Homo sane peccādo a dignitate sue
nature descendit: manifestum igitur est ex his que
dicta sunt demereri posse p̄scitos. Q; si in contrari-
um arguetur: Sicut aliqui a deo ab eterno ad gra-
tiam habendam electi sunt: ita etiam nōnulli a deo
p̄sciti sunt ad hoc q̄ sue nature relinquuntur: S;̄
naturalibus non meremur: neq; demeremur: Con-
stat igitur a deo p̄scitos demereri non posse: Pro-
fecto ita respondendum est: nam auctoritas ista du-
pliciter intelligi potest: Uno modo sic q̄ naturalia
ip̄a non sint merita uel demerita: et ita uerum est:

Nam merita supra naturam: demerita contra natura-
ram sunt. Alio modo q̄ naturalia merēdi uel deme-
rendi p̄ncipia non sint: et sic falsum est: Quoniam
naturalia adiuta per gratiam merendi p̄ncipia sūt
Sibi autē relicta demerendi p̄ncipium existere pos-
sunt. Patet igitur opusculuz de hominū predesti-
natione: ac peccatorum reprobatione paucis excep-
tum: Ignoramus enī utrum predestinati simus:
p̄pter hoc bene agere non desinamus: sed fortius:
atq; uehementius bonis operibus insistamus. Et
teste aurelio Augustino: orem⁹ deum ut trahamur
ad ip̄m: Si enī ait non traheris: ora ut traharis.

finis

Sequens hoc opusculum Rome impressum est: qđ
Reuerēdissimo Cardinali Neapolitano dicaui: S;̄
quia impressorum uicio et negligentia plures mēdo
sitates cōmisserunt: Eam ob rem dedi opam ut ite-
rum imprimeret: et per uirum doctum: qui materiā
intelligeret.

Uo luminaria magna que de^o fecit idest
duos sacrosancte ecclesie doctores egregi-
os Eufebium uidelicet Hieronimum et
aureliū Augustinum: quos deus elegit
ut cunctis aliis in scripturarū explanatione pēssent:
in multis dissentire conspicio: uolui ego eorū dicta
colligere: et ad tuam destinare pstantiam: ut diuer-
sas uariasq; optmiones quadam sub breuitate perci-
pias. Primo in legaliū obseruatione discordāt: hoc
Thomas aqnas sup. iiii. sen. di. ii. arti. v. q̄stiuacula
iii. refert. Nam Augustinus tenet Pet̄p. culpabilem
et a Paulo iure rephensum: ut ad gala. ii. legimus:
Hieronim^o uero asserit Pet̄p. non peccasse: sed dis-
pensatione usum: similr et dispēsatue a Paulo red-
argutus: Et hoc in epla ad Augustinū: que incipit
tres simul eplas Hieronim^o meminit. Secdo alr sen-
tiunt: qm̄ Hieronim^o ad adarcellā de quinq; q̄stio-
nibus scribēs: tradit scōs qui in fine mundi uiui re-
perient non morituros: uexptū uiuos assūmēdos:
Augustin^o aut. xx. de ci. dei: oēs tunc morituros af-
firmat: hoc sup. iiii. sen. di. xlii. arti. iiii. Thomas e-
narrat: quo i loco Thomas fauet Augustio aqnas
Sed di. xlii. q. ii. arti. iii. addit ad Augustini opini-
onem: et scōs nō in aere sed igne morituros erudit.
Tertio nam Augustin^o xviii. de ci. dei. c. xlii. tenet i-
terptationem .lxx. factā seorsum a quolibet sine mu-
tua colloquutiōe fuisse: et id ope spūssāci miraculo-
so factum extitisse: ut in nullo penitus discordarēt:
sed esset tanq; unius scriptoris iterptatio una: Hier-
onim^o uero inq̄t nō sic factū esse: sed q; singlis fab-
latis ipi. lxx. cōuenirent: et ex multis unam confla-
rent: Et p̄mā opinionē mendacio ascribit: hoc in se-
cūdo plogo biblie: qui incipit: desiderii mei manife-
stum ē. ysidorus tñ. pi. ethio. libro: Et Hugo .iii.

didas. Augustini in iam imitant. Quarto discordat
qm Hiero. tenet: nō oēs psalmos a David editos:
Et hoc quodā in plogo sup psalteriū q tñ plogus
cōiter in modernis bibliis nō habet. Augustin⁹ ue-
ro. xlii. de ci. dei: euāgelizis innisus testionis cōtra-
riū asserit: Cui ordiaria glosa in psalteriū phēio. Et
Dugo in. iiii. didas. assentire uident. Quinto nam
Hiero. in crōica post Eusebiū tradit ut qdā scribit
Cōstratinū magnū hereticū et baptizatū nicoēdie
ab Eusebio arriano fuisse. Augu. tñ. y. de ci. dei. c.
xv. eū uerū dei cultorē astruit: cūq; in exēplū amico-
rū dei qbus tpālīa secūde: pspereq; succedūt addu-
cit: Cuius iniam magis sequi uidētur doctores alii
ut ysidor⁹ in cronica sua: ut liber gestoz sancti Ba-
uatri: a quibus Rome baptizatus a sancto Silue-
stro et psecutor arrianorū asserit. Martin⁹ quoq; in
crōica sua alios scriptores ut Crisostomū: ut Ambrosi-
um: ut Gregoriū idē tenet affirmat. Sexto qm Hiero-
nim⁹ sup matheū dictū psalmū: in oēm terrā exte-
rit son⁹ eoz rē. et illud xpi: p̄dicabit euāgelīū hoc
i uniuerso mōdo p aplos opletū eē describit. Augu.
tñ i eplā ad Exitiū dicit hoc nōdū expletū existere:
epi etiā sup mat. origenes assentit. huic quoq; inte-
ter. magl oīat euāgelic⁹: nā xps subiūxit: et tūc uē-
et oīmatio q nōdū apparuit: l3 Criso⁹. sup mat.
cū Hiero. suēiat. Septio qā Hiero. sup eplā ad thi-
tū arguit āgelos p mltā sēclā aī mūdū uisibīlē exti-
tisse: atq; deo seruiuisse. S3 Augu. sup gen. arguit
siml cū celo ēpirreo fuisse creatos: quē damascē⁹ et
thōas pma pte. q. lxi. arti. iii. pculdubio imitant.
hieroio tñ in pmo exame. assentit ambrosi⁹. Octauo
nā hiero. in oīlatōe ad egrorū salomonē btissimū
scissimū et illustrē appellat. Aug. uero. xvi. de ci. dei
c. xx. dicit illū bōis inicitis malos adhibuisse exit⁹: et

(Quam dīfōmā)

(Quam dīfōmā)

(Seym dīfōmā)

(Seym dīfōmā)

(Quam dīfōmā)

plus obfuisse illi scōas res: q̄ profuisse sapientiam:
Cuius snie magis fauere uidetur bīblie textus: ubi
dicitur: porro Salomon cum esset senex deprauatū
est cor eius p mulieres. iiii. R. xi. Nec apparet de pe-
nitētia ei⁹: cum pdola que ppter mulieres erexerat
non ip̄e sed post eum Asa deleuit. iiii. R. xv. Quāuis
etiā Hieronim⁹ in eplā ad Uitalē dicat ip̄m cum
Acham a dño recessisse: Et de amabili dño factus ē
mulierū amator. Nono qm̄ Hieronim⁹ i libris sapie-
tie prologo sequendo hebreos usq̄ assertere: q̄ li-
ber sapientie nō a Salomone sed a Philone editus
sit: Et q̄ scdm̄ hebreos inter scripturas sacras debe-
ret minime computari. Augustin⁹ tñ tertio retracta-
tionū ostendit se qñq̄ tenuisse q̄ fuerat a Jesu sp̄-
rac compilatus: quod ibi retractat: Et licet a quō
sit scriptus non exprimat: uex in doctrina xp̄iana
inter sacros codices ip̄m enūerat. Decimo: naz Au-
gustinus. xv. de ci. dei. c. xiiii. manifeste tenet. lxx. et
interpretatōis: 7 pphetie dono p̄ditos: Et q̄ diuer-
sas inter eos et alios codices nō inendositas putā-
da est: sed ubi nō est scriptoris error: aliquid eos di-
uino spū ubi sensus esset cōsentaneus ueritati: et p̄-
dicans ueritatē non interpretantiū more: sed pphetā-
tiū libertate aliter dicere uoluisse credendū est. Hier-
onim⁹ tñ in prologo sup gen. irridere uidet. Sed
in libri hebraicay qōnum prohemio tenz. lxx. misit-
ca queq̄ in scripturis sanctis prodere noluisse. Unde
cimo q̄ Hiero. in hebraicay qōnum libro dicit: q̄
anteq̄ celū et terram faceret: paradisum aū cōdide-
rat ppter illud qd̄ in genesi scribit: plātauerat deus
padisū a pncipio. Augu. uero. viii. sup gen. ad litt.
exponit a pncipio. i. tertio die: Cui Nicola⁹ de lpra
atq̄ alii expositores concordant: nec ratio bene ca-
pere pōt q̄ cum paradisus terrestris sit sub celo q̄

ante celum factus existat. **D**uodecimo qm̄ Augustinus in libro de cōcordia euāgelistarū factam in atrio Anne fuisse: totā Petri negationē existimat: Et q̄ inde dicta sunt post missum Iesum ad Caypham recapitulando dicta esse. Hiero. aut sup̄ Math. asserit Petrū i atrio Cayphe negasse: cui Beda in Lucā cōsentire uidet. **T**ertio decio nā Hieronim⁹ sup̄ illud Abacuch p̄mo: mūdi sūt oculi tui rē. negat singulos āgelos singlis corporalib⁹ creaturis p̄positos. August. uero libro. lxxx. triū qōnū contrariū astruit: cui Origenes ⁊ Damascē⁹ assentiūt. **U**ideq̄ etā Thomā p̄ma pte. q. centesimadecia arti. **Q**uarto decio q̄a Hiero. sup̄ illud Ione: tollite me et mittite in mare dicit q̄ licet p̄p̄a perire manu ubi castitas periditatur: S; August. p̄mo de ci. dei. c. xvii. cōtrariū asserit. **C**ui in li. scda scde. q. lxxiii. arti. v. Thomas assentit. **Q**uinto decimo qm̄ Hiero. ad oceanū inq̄t: q̄ bigamia nō cōtrahit ex duabus uxorib⁹ si una habita ante baptismum fuerit. Augustinus uero in epistola ad Licitum contrarie opinionis existit: Cui sup̄ q̄rto snia p̄ di. xxvii. q. iii. arti. ii. Thomas omni absq̄ dubitatione concordat. **S**exto decimo discordat: nā Hieronim⁹ in epistola ad Paulinū reprobāt a poetis de xp̄o q̄c̄q̄ esse p̄dictum. Sed August. xviii. de ci. dei. c. xlvii. aptissime cōtrariū sentit: quē p̄fecto sequit̄ Grego. in p̄phatiōe moralitū inq̄ens: xp̄s iudeorū et gentiliū uocibus p̄phetari qui p̄ utroq̄ salute uenerat. Idem Lactāti⁹ li. vi. c. xliii. p̄fetur franciscus quoq̄ petrarcha in eplā q̄ incipit: furorem. Et Bocati⁹ li. xliii. c. viii. de geneloya deorū. et Cicero p̄ M. licinio achia fatent̄ poetas diuio afflatos spū. **Q**uā i hac postrēa discordātia uerior sit Augustini q̄ Hieronimi snia: multipliciter cōprobabo. Et ad hui⁹ rei cōfirmationē adducam q̄d de

Duodecimo discordantia

Tertio decimo discordantia

Quarto decimo discordantia

Quinto decimo discordantia

Sexto decimo discordantia

propheta de xpo
Job
Sibylla
F. 10
Lectim

xpo gentiles senserint: quid de ipi⁹ fide: quid de in-
diuidua trinitate attributis diuinis: et ecclesie non
nullis sacramentis dixerint: Nam ecclesie sacramenta
ut Thomas in suis quolibetis ait: fidel⁹ quedā pro-
testationes existūt: Quid deniq; pstantes iudei de
xpo in suis scriptis retulerunt Thomas sane aqnas
scda sede. q. ii. arti. vii. in solutione ad tatiū mltos
gentiliū p misterium angeloz salutem adeptos esse
pollicetur: ut etiam ait Dionysius. ix. c. cele. ge. 'Eaz
ob rem de xpo fidē habuerūt: adu⁹is nampe genti-
lium de xpo facta fuit reuelatio: ut patet p ea que
pdixerunt: Job nāq; dixit: scdo q; redemptor meus
uiuit: Et teste Augustino: Sibylla eritha de xpo q-
dam uaticinata est: Inuenit⁹ quoq; ut scribit Sin-
gisbertus in romanorū historiis q; tpe Constantini
augusti et hyrene matris eius inuētū fuit sepulchrū
quoddā in quo iacebat hō habens auream laminā
in qua scriptum erat: xpus nascetur ex uirgine: et cre-
do in eū: O sol sub hyrene et Constantini tpi⁹ ite-
rum me uidebit⁹: Habuerūt igit⁹ gentiles qdam fi-
dem implicitam in diuina pudentia credētes deuz
esse liberatores hōiū scdm modos sibi placitos: et
scdm q; aliqbus ueritatem cognoscentibus ipse reue-
lasset. Nunc dicta et uaticinia Sibyllarū in medi-
um afferam: nec ordinem tpi⁹ aut dignitatis excellē-
tiam seruabo: sed scdm q; mihi occurrerit: aut scrip-
ta inuenero: dicta eaz p singula recitabo Sibylla per-
fica cuius mentionem fecit Michanor de xpo ait: ec-
ce bestia cōculcaberis et gignet⁹ dñs in orbem terra-
rum: Et gremium uirginis erit salus gentiū: et pe-
des eius in ualitudine hōiū Sibylla libica cuius
meminit Euripides inq;: Ecce ueniet dies: et illu-
minabit dñs cōdensa tenebrarū: et soluent⁹ nexus si-
nagoge: et definēt labia hōiū: et uidebūt rēgen ut-

uentium: et tenebit illum in gremio uirgo dñs gen-
 tium: et regnabit in misericordia: et uterus matris
 eius erit statèra cunctorum. **Sibilla delphica** que ante
 troiana bella uaticinata est: de qua Crisippus ait:
 Nasci debere pphetā absq; matris coitu ex uirgine
 eius. **Sibilla in italia nata**: de qua Ennius ait: In
 p̄na facie uirginis ascendit puella quedam quā uo-
 cant etheladrus robastal gentes egypti: et pulchra
 facie: piolixa capillis: sedēs super sedem stratam: nu-
 trexit puerum: dano ei ad comedendum lac ppilum.
Sibilla samia a samo insula: de qua scribit Erato-
 sthenes inquit: Ecce ueniet diues: et nascet de pau-
 percula: et bestie terrarū adorabunt eum: et dicent:
 laudate eum in astris celorum. **Sibilla hellespontia**
 in agro troiana nata de qua scribit Eradit⁹ sic ait
 Iesus xpus nascetur de casta. **Sibilla cumana**: que
 fuit tpe Tarquini puisci scripsit de christo referente
 Uirgilio marone in libro bucolicoꝝ in hūc modū
 Ultima cumei uenit iam carminis etas: adagn⁹ ab-
 integro sedorum nascitur ordo: Jam redit et uirgo:
 redeunt saturnia regna: Jam noua progenies celo
 dimittitur alto: Tu modo nascenti puero: quo fer-
 rea primum desinet: et toto surget gens aurea mun-
 do: Casta faue lucina tuus iam regnat appollo. **Si-
 billa phrigia** sic uaticinata est: flagellabit deus po-
 tentes terre: et olimpo excelsus ueniet et firmabitur
 consilium in celo: et annuntiabitur uirgo in uallib⁹
 desertorū. **Sibille tyburtie** simulachꝝ tenebat librū
 ubi scriptum erat: Nascetur christus in bethleem:
 Et annuntiabitur in nazareth: regente Lauro pa-
 cifico fundatore quietis: Q felix illa mater cuius
 ubera illum lactabunt. **Sibilla europea** de christo
 sic ait: Ueniet ille: et transibit montes: et colles: et
 latices siluarum olimpi: reguabit in paupertate et

Delphica

In

Sama

Hellespontia

Cumana

Phrygia

Tyburtina

Europæa

Agrippa
Crispian
Ex p. 126

habitabit in silentio: et egredietur de utero uirginis
Sibilla agrippa de xpo sic inquit: Inuisibile uerba
palpabitur: et germinabit ut radix: et siccabitur ut
folium: et non apparebit uenustas eius: et circūdat
ur aluus materna: et flebit deus letitia sempiterna
et ab hominibus cōculcabitur: et nascetur ex matre
ut deus: et cōuersabitur ut peccator. Sibilla erichea
in babilonia orta de xpo sic ait: de excelsis celis ha-
bitaculo prosperit deus humiles suos: et nascetur in
diebus nouissimis de uirgine hēbreā filius in cuna-
bulis terre. Hec autē Sibilla teste Lactantio libro p-
mo capitulo. vi. celebris iter ceteras atque nobilior
habetur: hec insup in epla quā scribit ad grecos de
xpo plurimum uaticinata est: in medio eple ait: In-
ultima etate humilabit deus: hūanabit proles di-
uina: iungetur humanitati diuinitas: iacebit in se-
no agnus: et puellari officio educabitur deus et ho-
mo. Signa pcedunt apud apellas: mulier uetustissi-
ma prescium pariet: boetē orbis mirabitur: ducatū
prestabit ad ortum: hic habens pedes. xxxiii. sexque
pollices: eliget sibi ex piscatoribus numex duodena-
rium: unumque diabolum: Non in gladio belloue e-
neadē urbem regesque subiciet: sed in hamo piscatis
In deiectione et paupie: diuitias et supbiam cōcul-
cabit: morte ppta mortuos suscitabit: et cū macta-
bitur uiuet et regnabit: Et cū consumabuntur oia
fiet regeneratio: bonosque iudicabit et malos: Tunc
quatuor aialia surgent in testimoniū: nomen agni
tuba cōcinent: ferentes iusticiam: legemque irrephē-
sibilem: cui contradicet abhominatio: spumeque dra-
conis: Sed surget stella mirabilis quatuor aialū hūa-
nā imaginem: Eritque in tuba mirabilis: danaos illumi-
nabit: orbem illustrabit: In eneade latus piscatoris
nomen agni usque ad fines orbis uirtute pducet. hoc

Tunc gladiabitur: mortis illustrabitur: porro glo-
 riosus eius exitus. Erit autem bestia horribilis ab ori-
 ente ueniens: cuius rugitus usque ad gentes punctas
 audiet: cuius capita septem sceptrum innumera: hinc
 contradicens agno ut blasphemet testamentum eius: au-
 gens draconis spumas et aquas. Reges autem et opti-
 mates seculi erunt in sudore terribili: et non diminu-
 ent pedes eius: Stellasque due consimiles pisci insur-
 gent contra bestiam: et non obtinebunt: donec ueniet
 abominatio: et uoluntas altissimi consumet: ueni-
 ent in postremis diebus due stelle lucidissime in pec-
 cati mortuos suscitantes similes stelle pisci: quatuor
 animalium habentes faciem: resistentes bestie de qua de-
 ximus aquasque draconis: annuntiantes nomen agni
 et legem: abominatiois excidium et martirum exa-
 men: minorabuntque aquas draconis: sed debilitabi-
 tur in panis afflictione: et exurgit in robore fortio-
 ri. Taceo eiusdem Sibille erithree uersus: qui incipi-
 unt: Iudicii signum etc. quos quidem. xviii. de ci. del.
 c. xliii. Augustinus allegat: Quibus plane prefata
 Sibilla totam Christi uitam: ipsiusque gesta et facta prenu-
 tiant. Videamus nunc quid gentiles philosophi atque poete de at-
 tributis diuinis: indiuiduaque trinitate dixerunt. Au-
 gustinus sane septimo confessionum de Platone refert:
 Legi in libris Platonis non quidem hinc uerbis: sed hoc
 idem multiplicibus suaderi potest rationibus: quod in prin-
 cipio erat uerbum: et uerbum erat apud deum. Hieronymus
 quoque trimegistus ait: adonas gignit monadem et
 in se suum flectit ardorem. Aristoteles etiam primo celi
 et mundi inquit: per hunc numerum scilicet trinarium ad-
 hibuimus nosmetipsos magnificare deum unum emine-
 tem proprietatibus eorum que sunt creata. Sanctus Tho-
 mas hec pauca meminit et in prima parte. q. xxxii. ar-
 ticulo. i. et super primo secundum di. iii. articulo. iiii. in solutione ad

philosophi & poete

plato

hieronymus

aristoteles

primum dicitur enim in prefatis libris philosophia non cognovisse
 divina personarum misterium per propria que sunt
 paternitas: filiation: processio: Quedam etiam essentialia
 attributa preceperunt que personis attribuunt: Si-
 cut potentia patri: sapientia filio: bonitas spiritui sancto
 appropriatur. Amplius Aristoteles numerum ternarium
 in divinis non statuit quod trinitatem intelligeret: sed
 vult dicere quod antiqui ternario numero ob quasdam
 ipsius perfectionem in sacrificiis atque orationibus ute-
 bantur. Et Plato legens in libris quos cepit in egip-
 to de divinis multa dicit cognovisse: vel forte intel-
 lectum paternum appellat intellectum divinum scilicet quod in
 se quodammodo mundi ideam concepit que archetypus
 nuncupatur. Preter ea que Thomas adduxit: addas
 et ego multa a philosophis dicta que Augustini sententiam veri-
 orem esse probabunt. Vidimus profecto virginem
 in epistola ad Alexandrum inquit: Deus verbum
 est: et verbum illud mundum creavit: et per hoc vivunt
 omnia: nos verbum colimus: et adoramus. Et Virgi-
 lius in libro bucolico id sentire videtur: cum ait:
 Nec te tribus nodis: numero deus impari gaudet. De
 ortu stelle in christi natiuitate Calcidius super Platonia
 thimeum hec dicit: Est quoque alia sanctior et venera-
 bilior historia que prohibet ex ortu stelle cuiusdam non
 morbos mortisque denuntiata: sed descensum dei ve-
 nerabilis ad humanam conservationis reipublice mortaliu
 gratiam: quam stellam cum nocturno itinere suspexissent
 chaldeorum profecto sapientes viri: et in consideratione
 reipublice celestium satis exercitati quesivisse dicuntur recetes
 ortum dei: reptaque illa maiestate puerili veneratos
 esse: et vota tanto deo convenientiora nuncupasse. Su-
 turum quoque iudicium Plato in phedrone cogno-
 vit: inquit enim: ferunt unumquemque cum decesserit ab
 eo demone qui viventem adhuc sortitus erat: trahi i

De divinis personis

Virgilius

Calcidius de nativitate

prophetia de futuro

aliquē locum ubi oportet simulq; collectos in ualle
 Josaphat iudicari: et post in lam ad inferna p̄fici:
 illo ducente cui mandatum est: ut hinc p̄ficiētes
 ad illa loca traducat nacti illinc que oportebat. Ad
 randum est quomōd hie Plato de ualle Josaphat iu-
 dicii loco notitiam habuerit: nisi libros p̄phetarū
 legerit. Et p̄sertim Joelis. iiii. c. ubi dicit: Congrega-
 bo oīes gentes et deducam eas in ualle Josaphat:
 et disceptabo cum eis. Ceterum Hermes trimegisti
 scribēs ad Asclepium ita inquit: Audi igit o Ascle-
 pi cum fuerit anime a corpore facta discessio: tūc ad
 examen: meritiq; eius arbitrium transiet in summi
 demonis potestatem: qui cum eam piam iustiq; p-
 uiderit in sibi competentibus locis manere p̄mittit
 Si autē delictorū illam maculis uiciisq; obstatū uide-
 rit: desup ad ima deturbans procellis turbinibusq;
 aeris: ignis: et aque sese discordantibus traditurus
 inter celum et terram inundans fluctibus in diuer-
 sa semp eternis penis agitata raptat: ut in hoc ani-
 me obsit eternitas q̄ sit immortalis snia eterno sup-
 plicio subiugata. Sic ne his implicemur: uerendum
 timendū: cauendūq; esse cognosce: Incredibiles enī
 post delicta cogentur credere non uerbis: sed exem-
 plis non minis: sed ipa passione penarū: Nouit igit
 Hermes tartari cruciatū: atq; inferni penas acerr-
 mas. Quē Pythagoras ut refert Thomas in. iiii. sen.
 di. xliiii. Et Petr⁹ de palude i eodē di. l. Et Richar-
 dus de media uilla di. xlviii. posuit ignē carcereꝝ Jo-
 uis. i. dei punientis: et infernū locū esse quo iudicati
 hoīes dānabūtur. Qui etiā quorūdā sacramentorū
 ecclesie intelligentiam habuerunt: nam penitentiam
 ac peccatorum confessionem modo aliquo percepe-
 runt: vnde et Plato in phedone in persona Socra-
 tis loquens ait: Cū flumen transitur⁹ essem uocem

Hermes trimegisti

Pythagoras

Plato in phedone

audit uisus sum: que abire me uetat: priusq; me ex-
 piauerim: quasi aliquid deliquerim erga deum. Et
 in eodem loco ait: Quicumq; non initiatus: neq; ex-
 piatus ad inferos migrabit: is illic faciet in luto:
 puri aut et initiati cum illic peruenerit: habitabunt
 cum diis. Aristoteles insup in octauo ad eundemum
 sic meminit: Qui peruerse agit: et nō penitet: hic ir-
 reificabilis est: q; uero penitet: aliquas habet spes
 reliquias. Et in secō libro rethorice inquit: Ex his
 quidē qui cōfiteant et penitent: tanq; habētes satisf-
 factionē id qd est trīstari: de factis cessant scilicet dī
 ab ira. Signum aut in seruoꝝ castigatione negātes
 quidem et contradicentes magis est manifesta nega-
 ri: irreuerentia aut paruipensio et despectus. Q; aut
 ad humiliatos cesset ira: canes manifestant nō mor-
 dentes eos qui resident: p que satis datur intelligi
 q; qui sua peccata in hoc seculo cōfiteant: deū pla-
 catum hnt: Qui aut cōfiteri renuunt flagellatur
 a deo: si nō in hoc seculo in futuro. Seneca etia in
 suis eplis ait: Inritus est salutis notitia peccati. Et
 alibi: Quā uicia sua nemo cōfiteatur: quia etiā nūc
 in illis est: somnū narrare uigilantis: et uicia sua cō-
 fiteri sanitatis indicium est. Cuius quoq; rei testis
 est Virgilius ubi in sexto eneydos inducit Sibillaz
 ad Eneā in inferno dicentē: Onosius hec rhadamā-
 cus hēt durissima regna: Castigatq; auditq; dolos
 subigitq; fateri: Que q; apud supos furto letatus
 inani: distulit in seram cōmissa piacula mortem. Sa-
 tis ergo innuit Virgilius q; q; sua hic peccata negli-
 gunt cōfiteri: in inferno fateri cogunt. Itē Ouidi⁹
 x. libro methamo. O si qua patetis numina cōfessis
 merui: nec triste recuso Supplicium: sed ne uiolen-
 tiuosq; supstes adortuaq; extinctos: ambob⁹ pel-
 lite regnis: adutateq; mihi uitāq; necemq; negate:

Seneca

Seneca

Virgilius

Ouidius

Numen cōfessio aliq̄d patet: ultīma cē te uota suos
 habuere deos. *Quintus* etiā idē asserit. Errori eos
 cecos uerat qui sepi⁹ ausi: Nunq̄ peccatis abstinu-
 ere suis. Et *Juuenalis* in fine scē satire idē asserit
 inq̄ens: Esse aliquos manes: et subteranea regna:
 Et cōrum: et stigis ranae in gurgite nigras: Atq̄
 una trāsire uadū tot milia cimba: Nec pueri credite
 et sequit̄ inde: Lot belloꝝ aie: quotiens hīc talis
 ad illos umbra uenit: cuperet lustrari si qua daren-
 tur Sulphura cū tedis: ⁊ si forte humida laurus: Il-
 luc beu miser traducimur. Nonnulli tñ phi atq̄ hi-
 storici que xpi tpe gesta sunt retulerunt: Nā ut me-
 minit *Eusebius* in libro de tēpibus cū de Tyberio
 loqueret̄: qđ *Plageon* suo i libro. xiii. dicit. Quar-
 to aut̄ anno ducētesime scē olympiadis magna et
 excellēis añ omēs que ante occurrerint defectio sol̄
 est facta: dies hora sexta in tenebrosam noctē uers⁹:
 ut stelle in celo uise sint: Terreq̄ moꝝ Nīceē urbis
 multas edes subuerterint: Quare concludit *Euse-
 bi⁹* inq̄ens: Argumētū aut̄ hui⁹ rei qđ saluator isto
 āno passus sit. Et *Strabo* libro. xiii. sue cosmogra-
 phie idē scribit de Bardi urbe loquēs ait: Nuper
 uero multa eius edificia terremotibus corruerunt:
 Sed *Liberii* prouidentia qui per nostra tempora
 imperat: et hanc et multas alias suo beneficio repa-
 rauit quecunq̄ eo tempore eiusdem calamitatis pri-
 cipes fuerunt. Enumerant ergo hi gentiles que chri-
 sti tempore: ip̄iusq̄ passiōe gesta sunt: et que p̄di-
 gia apparuerunt: Nam solaria edypsis: talisq̄ terre
 motus eo die non nisi miraculose fieri potuerant.
Josephus aut̄ uir clarissimus licet iudeus de christo
 plura cōmemorat: Nam ut narrat *Eusebius* in ec-
 clesiastica historia libro p̄mo. c. xiiii. Ait de saluato-
 re dño in historiarum suar̄ libris. fuit aut̄ hīdem

Quintus
Juuenalis

Philosophi & histori. de
uim & mōm xpi.
plageon. de edip̄i sol̄
& tēp mōm.

Strabo

Josephus de xpo.

temporibus Iesus sapiens uir: si tamē eum uirū no-
minari fas est: Erat enī mirabilium operum effector
doctorq; hominū eorum qui libenter que uera sūt
audiunt: Et multos quidem iudeox: multos etiaz
ex gentilibus sibi adiunxit. Christus hic erat: hunc
accusatione primorum nostre gentis uirorum: cum
Pilatus in crucem agendum esse decreuisset non de-
seruere hi qui ab initio eum dilexerāt: apparuit enī
eis tertio die iterum uiuus: secundū q; diuinitus in-
spirati pphete uel hec uel alia de eo innumera mira-
cula futura esse predixerunt: Sed et in hodiernum
christianorum qui ab ipso nuncupati sunt et nomē
perseuerat et genus. Et in libro de tēporibus idē
Eusebius de Iosepho loquens ait. Iosephus etiam
uernaculus iudeorum scriptor circa Lhyberis tēpo-
ra die penthecosten sacerdotes cōmōtiones locorū
et quosdam sonos sensisse testatur. Deinde ex adito
templi repentinam subito erupisse uocem dicentiu
transmigremus ex his sedibus. Amplius Philo iu-
deox eruditissimus ut aiunt Eusebius cesariensis:
et Hieronimus de xpo multa luculenti sermone dis-
seruit. Tandem ad huiusmodi etiā rei maiorem fi-
dem habendam extat Pilati epla ad Cesarem missa
quā Richardus de sancto uictore ut refert Vincenti-
us historiāz libro. viii. c. cxxii. Et Iohānes catholi-
con sua in postilla sup Iohānem. c. ix. dicit enim: E-
pistola Pilati quondā Hierosolimorum p̄sidis ad
Lhyberium cesarem de morte Iesu xpi reperta in a-
tiquissimo quodam codice. Pilatus Lhyberio cesa-
ri salutem: de Iesu christo: quem tibi plane postre-
mis meis declarauerā: nutu tandē populi acerbū
me quasi inuito et subitemente supplicium sump-
tum est: uirum herde ita piū et seuerum nulla un-
q; etas habuit: neq; habitura est. Sed mir⁹ extitit

Philo.

Pilatus epla ad cesarem

ipsius populi conatus: osumque scribarum: principum:
 et saniorum consensus suis prophetis et more nostro Bibili-
 lia contra premonentibus: hunc ueritatis legatum cru-
 cifigere: signis etiam supra naturam apparentibus
 dum penderet: et orbi uniuerso phariseorum iudicio lapsi
 ministrantibus. Eligent illius discipuli ope et uite co-
 stantia magistrum non mentientes: immo in eo nole-
 bant beneficentissimi: Nisi ego seditionem populi estusis
 exoriri pertinuissim: fortasse adhuc nobis ille uir
 uiueret: Et si tue magis dignitatis fide compulsus:
 quam uoluntate mea adductus pro uiribus non resisterim
 sanguinem iustum totius accusationis immuncim:
 Verum hominum malignitate inique in eorum tam ut
 scripture interpretantur exitum pati et uenundari:
 Vale: Quirto kal. aprilis. *Exat et epla Lentuli ad*
Cesarum: in hunc modum: Lentulus romanus iudee
pater ad Elyberium. Apparuit responibus istis: et ad-
huc est homo magne uirtutis: nominatus Iesus chris-
tus qui dicitur a gentibus propheta ueritatis: quem ei-
discipuli uocant filium dei: suscitans mortuos: et sa-
nans omnes languores: homo quidem stature medio-
cris: et spectabilis: uultum habens uenerabilem: quem
intuentes possint diligere et formidare: capillos ha-
bens coloris nudis oculis prematuris. et planos se-
re usque ad aures: ab auribus uero cincinnos: crispas
aliquantulum: et fulgentiores: ab humeris uentila-
tes: discrimen habens in medio capitis iuxta mores
nazareorum: frontem planam: et serenissimam: cum
facie sine ruga et macula aliqua: quam rubor mode-
ratus uenustat: nasi et oris nulla proorsus est repreh-
sio: barbas habens copiosam: capillis concoloris:
non longam: sed in medio bifurcata: aspectum habens
simplicem et maturum: oculis glaucis uariis et cla-
ris existentibus: In increpatione terribilis: in amoni-

*Lentuli epla de uim
 forme xpi*

Abgarus episcopus
pontifex

Epistola Iuliani ad Abgarum

nione blandus: amabilis: hilaris: seruata grauitate
qui nunq̃ ridere uisus est: flere aut̃ sic: In statura
corporis propagatus et rectus: manus habes et bla-
chia uisu delectabilia: In colloquio grauis: rarus et
modestus: speciosus inter filios hominū. Est et epi-
stola regis Abgari quam refert Eusebius cesarien-
sis libro primo. c. xv. et. xvi. Quaz quidē epistolam
Eusebius ita se dicit inuenisse: hec in archiuis pub-
licis ediffere ciuitatis in qua tunc Abgarus regna-
uit ita scripta reperimus in his cartis que gesta re-
gis Abgari seruata antiquitus continebant. Et ut
euidens dictorum ueritas fiat: ipsaz exemplaria epi-
stolaz ex syrorum lingua translata ponemus. Ab-
garus Uchante filius toparcha Jesu saluatori bono
qui apparuit in locis hierosolimoꝝ salutem. Auditi-
tum mihi est et de te et de sanitatibus quas facis si-
ne medicamentis aut herbis fiant ista per te: et q̃
uerbo tantū cecos facis uidere: et claudos ambula-
re: et leprosos mundas: et immundos spiritus ac de-
mones eicis: et eos qui longis egritudinibus afflicti
sunt curas et sanas: mortuos quoq̃ suscitās. Quib⁹
omnibus auditis de te statui in animo meo unum
esse e duobus: aut q̃ tu sis deus et descendās de ce-
lo ut hec facias: aut q̃ filius dei sis qui hec facia.
Propterea ergo scribens rogauerim te ut digneris
usq̃ ad me fatigari: et egritudinem meam qua id
diu laboro curare: Nam et illud comperi q̃ iudei
murmurant aduersum te: et uolunt tibi insidiari.
Est autem mihi guttas parua quidē sed honesta q̃
sufficiat utrisq̃. Exemplū rescripti ab Jesu p̃ Ana-
niam cursoꝝem ad Abgarum regem Toparcham.
Beatus es qui credidisti in me: cuꝝ me ip̃e non uide-
ris: Scriptum est enim de me quia hi q̃ me uident

91
non credent in me: et qui nou uident me ipsi credet
et uiuent: de eo aut qd scripsisti mihi ut ueniam ad-
te oportet me omnia ppter que missus sum hic exple-
re: et postea qd copleuero recipi me ad eu a quo mis-
sus sum: Cum ergo fuero assumptus mittam tibi a-
liquem ex discipulis meis ut curet egritudinem tuam
et uisam tibi atqz his qui tecum sunt pster: et ciuit-
tati tue. Erat aut his epistis adiunctum etiam hoc lin-
gua syrox quod infra scriptum est. Postea uero qd
Jesús assumptus est: Adiit ei Judas q et Thomas
Thathed aplum unum ex lxx. qui Abgarum misit
in modum credentem pfecte curauit. Integram histo-
riam beatus studens impietate omitto: qui uult
totam res seriem uidere: Eusebium in prefato libro
cospiciat. Ceterum ut Iohannes catholicon in postil-
la sup Iohannem meminit: in testem adducens Da-
mascenum libro quarto: uidens Abgarus q psen-
tialiter xpm uidere non poterat: pictorem quendam ad
eum destinauit ut imaginem figuraret: Sicqz ipse
saltem p effigiem cospiceret: quoniam in facie uidere non
poterat: Sed cum ad eum pictor uenisset: nimium ppter
fulgorem qui ab eius facie procedebat in eius uultum
dare nequibat intendere: nec eam ut sibi iussum fu-
erat omnino figurare: Quod cernens dominus uestimentum
lineum ipsius pictoris accipiens: et sue faciei superim-
ponens sui ipsius imaginem eidem impressit: ac deside-
ranti regi Abgaro transmisit: Nec aut imago seu ue-
ronica nunc genuc est: et in quodam uenerabili mo-
nasterio: quod sanctus Bartholomeus de herminis
appellatur: ad quod cum sepius accessissem ob illorum
fratrum atqz religiosorum beniuolentiam et caritatem
inmensam hoc edidi epigramma. Hanc rex effigie christi
isto mittente recepit Abgarus: hinc signa qua patu-
ere dei: latria debetur totum cui summa per orbem:

Per se

poplicibus flexis: supplicibus manibus: ipsam ego p-
specti: manibus tetigisse Philippus: uiderem ut sco-
lumis: cui pia thura dedi. *Epistola* uero Saluatoris
tante uirtutis fuisse dicitur: quod illa in ciuitate ediffa
nullus hereticus aut paganus uisitare posset: nec ty-
rannus aliquis eadem nocte presumere: Nam si aliquis
gens aliqua armata manu contra ipsam ciuitatem in-
surgeret: infans aliquis super portam stans: illam le-
gebat epistolam: Et eadem die hostes aut fugam arripse-
bant: aut pacati recedebant. Sic olim fertur adimple-
tum extitisse: Sed postmodum ciuitas illa a sarracenis
capta fuit: ac perperam sublato beneficio propter re-
dundantiam peccatorum in oriente undique perpetrata.

Finis libelli de aeternae immortalitate: diuina prouide-
ntia: mundi gubernatione: et praedestinatione: atque reprobatione:
cui adiungitur opusculum de his in quibus Au-
gustinus et Hieronymus dissentire uidentur in diui-
nis litteris. *¶*

Registrum quaternorum

Primum uacat Aristoteles sunt in bero arbitrio	Educit nisi forma ter sanctos morum ex	Aditem q argumeta ste p angelos credere
Alia e sua cum ergo multo	Larum de anime tamen infimo	Predeterminati romanos ret diuitias diuine sine
Presentes corruptibilia non potest piterna	Ille ad cor ad illustris remanebit tet nequaq	Hinc gladiabit aliquem numen